Til- og fraflytning til landsbyer og landområder

I hvilke kommuner klarer landsbyerne sig godt og hvorfor?

Baggrundsrapport september 2026

Indholdsfortegnelse

1. Forord 3
2. Baggrund og formål med undersøgelsen 4
   - 2.1 Hvad ved vi om befolkningsudviklingen i landsbyerne? 4
   - 2.2 Undersøgelsesspørgsmål 4
   - 2.3 De tre delstudier i undersøgelsen 5
   - 2.4 Centrale definitioner og afgrænsninger 6
3. Hovedindsigter 7
4. Delstudie 1: Hvad gør kommunerne? 9
   - 4.1 Strategisk og politisk prioritering af landsbyerne i kommunernes bosætningsarbejde 9
   - 4.2 Hvor udbredte er forskellige tiltag i kommunernes arbejde med tiltrækning til landsbyer . 13
   - 4.3 Forskellige tilgange til bosætningsarbejdet 20
5. Delstudie 2: Hvilke kommuner lykkes? 23
   - 5.1 Den historiske udvikling 23
   - 5.2 Den forventede befolkningsudvikling 29
   - 5.3 Forskellen mellem den faktiske og forventede udvikling 34
6. Delstudie 3: Hvorfor lykkes nogen kommuner? 38
   - 6.1 Sammenhænge mellem kommunale aktiviteter og landsbyernes udvikling 39
   - 6.2 Hvad karakteriserer kommunerne som klarer sig godt og mindre godt? 44
7. Metoden bag undersøgelsen 53
   - 7.1 Delstudie 1 53
   - 7.2 Delstudie 2 og 3 56
8. Litteraturliste 61
9. Bilag 63
   - 9.1 Bilag 1 - delstudie 1 63
   - 9.2 Bilag 2 - delstudie 2 66
   - 9.3 Bilag 3 - delstudie 3 68
   - 9.4 Bilag 4 - spørgeskemaet ..... **Fejl! Bogmærke er ikke defineret.**

1. Forord

Danmark er præget af betydelige geografiske forskydninger i befolkning og bosætning. Mens mange byområder vokser, oplever en række landsbyer og landområder befolkningstilbagegang og deraf stigende afstand til services. Den negative spiral leder til et pres på de lokale fællesskaber. Denne udvikling er ikke ny, men den er fortsat en central samfundsmæssig og politisk problemstilling, som endnu ikke har fundet en god løsning, og som berører vigtige emner som sammenhængkraft og lige muligheder for at indgå i levende lokalsamfund i hele landet.

Kommunernes rolle er vigtig i forhold til udviklingen i landsbyerne. Det er i høj grad kommunerne, der i praksis skal omsætte hensyn til bosætning, service og lokal udvikling og prioritere konkrete indsatser. Kommunerne er i lovgivningen forpligtiget til at arbejde strategisk og differentieret med deres landsbyer og understøtte en positiv udvikling. Samtidig er der fortsat begrænset systematisk viden om, hvordan kommunerne arbejder med at tiltrække og fastholde borgere i landsbyer og landområder, hvilke kommuner der ser ud til at lykkes bedst, og hvad der kan være med til at forklare forskellene. Det er dette videnshul, som nærværende undersøgelse bidrager til at udfylde.

Rapporten præsenterer resultaterne fra et samlet analysearbejde om til- og fraflytning i landsbyer og landområder. Undersøgelsen er bygget op omkring tre delstudier. Først kortlægges, hvordan kommunerne arbejder strategisk og konkret med bosætning i landsbyer og landområder. Dernæst undersøges, hvilke kommuner der har haft en befolkningsudvikling, som ligger over eller under det niveau, man statistisk ville forvente givet deres rammevilkår. Endelig analyseres det, hvilke kommunale greb og kendetegn der oftere findes blandt de kommuner, der klarer sig bedre end forventet.

På tværs af analyserne peger rapporten på, at udviklingen i landsbyer og landområder i høj grad formes af strukturelle forhold som geografi, tilgængelighed, boligstruktur og beboersammensætning. Men rapporten viser også, at nogle kommuner ser ud til at lykkes bedre end andre med at skabe en udvikling, der positiv afviger fra de generelle tendenser. Samtidig peger analysen på, at der ikke er en fast og fælles model for at skabe positiv befolkningsudvikling i landsbyer og landområder: Kommunerne arbejder med forskellige strategiske logikker, prioriteringer og roller i bosætnings-arbejdet, og variationen handler ikke kun om, hvor meget de gør, men også om hvordan de gør det, og vi finder flere forskellige tilgange som virksomme.

Formålet med rapporten er at give et mere systematisk og nuanceret grundlag for at forstå denne variation. Ambitionen er både at bidrage til forskningen på området og at stille et anvendeligt vidensgrundlag til rådighed for kommunale praktikere, beslutningstagere og andre aktører med interesse for udviklingen i landdistrikterne. Rapporten ledsages derfor også af et dashboard, som gør det muligt at dykke ned i resultaterne for hele landet og for den enkelte kommune, samt en pixiudgave, der formidler hovedresultaterne i et kortere og mere tilgængeligt format.

Projektet er finansieret med midler fra By-, Land- og Kirkeministeriets Landdistriktspulje til forskningsprojekter i 2024. Vi håber, at undersøgelsen kan være med til at kvalificere den videre faglige og politiske samtale om, hvordan kommuner kan understøtte bæredygtige landsbyudvikling.

God læselyst.

Christian Fischer Vestergaard, Senior Director Epinion
Kirstine Bruselius Hansen, Manager Epinion

2. Baggrund og formål med undersøgelsen

2.1 Hvad ved vi om befolkningsudviklingen i landsbyerne?

Skal vi balancere den geografiske udvikling og sikre levende lokalsamfund i hele landet, kræver det indsatser til både at tiltrække og fastholde af borgere til landsbyer. Landsbyerne udgør både en væsentlig del af Danmarks kultur og spiller samtidig en rolle i løsningen af aktuelle samfunds-udfordringer som demografiske forskydninger, sammenhængskraft og klimarelaterede omstillinger.

Udviklingen i mange landsbyer har over en længere årrække været præget af befolkningsnedgang og lukning af vigtige institutioner og servicefunktioner – herunder skoler, dagligvarebutikker og sundhedstilbud. Det betyder i flere områder en øget afstand til hverdagens nødvendigheder, hvor fx skolelukninger, gør områderne mindre attraktive (Sørensen, 2021). Samtidig har strukturelle ændringer i økonomi og teknologi ændret vilkårene for traditionelle erhverv i landdistrikterne, herunder landbrug og fiskeri (Huric Larsen, 2014; Sørensen, 2014; ESPON, 2017), hvorfor beboere flytter til byerne for at få adgang til jobs inden for rimelig transporttid (Nørgaard et al, 2023). Samlet set kan disse forhold bidrage til, at især unge og ressourcestærke grupper i højere grad søger mod byområder i forbindelse med uddannelse og beskæftigelse (Nørgaard et al, 2023; Andersen, 2016; Andersen et al, 2010).

Når væsentlige udvikler udfordrer de levende landdistrikter, bliver det centralt at forstå, hvilke typer indsatser der kan bidrage til at bremse eller afbøde den negative udvikling, og under hvilke betingelser indsatserne ser ud til at virke. Ansvaret for bosætnings- og landdistriktsudvikling er fordelt på flere aktører, men en stor del af de konkrete virkemidler og prioriteringer er forankret kommunalt, hvor man understøtter bosætning, serviceudbud og lokal udvikling med henblik på at skabe en kommune i bedre geografisk balance.

Et centralt spørgsmål er imidlertid, hvilke kommunale indsatser der virker og i praksis bidrager til at gøre landsbyer mere attraktive for nuværende og potentielle borgere. På trods af, at dette er et gennemgående politisk tema, er viden om, hvad der kendetegner indsatser i kommuner og lokal-områder, hvor man i særlig grad lykkes, fortsat fragmenteret. Nærværende projekt bidrager til at systematisere og udbygge vidensgrundlaget om tiltrækning og fastholdelse i landdistrikter.

Temaet er vigtigt for kommunens økonomi

Affolkning af landsbyer kan skabe økonomiske udfordringer for kommunen, og for dem der bliver tilbage i landsbyerne, når andre flytter. En negativ befolkningsudvikling medfører en spiral af vigende lokalt skattegrundlag, nedskæring i offentlig service, sundhed og transport, mangel på arbejdskraft, joblukninger og en aldrende og i stigende grad udsat befolkning (Liu & LI, 2017; Nørgaard et al., 2010; Hospers & Reverda, 2015). Affolkning er derfor et vigtigt politisk emne og højt på den politiske dagsorden, men på trods af centrale politiske indsatser ser affolkningstendensen ud til at fortsætte i fremtiden (ESPON, 2017). Derfor er det interessant at stille skarpt på, hvad kommunerne kan gøre for at minimere den negative befolkningsudvikling, og hvor succesfulde de er i dag.

2.2 Undersøgelsesspørgsmål

Kommune, stat, beboere og det lokale erhvervsliv er vigtige aktører, som i samarbejde kan begrænse den negative befolkningsudvikling i landsbyer og landområder. Kommunernes rolle er særligt vigtig, fordi de har den mest direkte indflydelse på de lokale forhold, som kan bidrage til at

bremse affolkningen (Jensen et al, 2019). De har fx politisk indflydelse på erhvervsudvikling, skole, kultur, sport, fritid, og boligudviklingen.

Lovbestemmelserne om strategisk planlægning for landsbyer i planloven regulerer, hvordan kommunerne skal arbejde med landsbyplanlægning. Ifølge lovbestemmelserne skal kommunerne: ”(…) foretage en strategisk planlægning, der sammenhængende tager stilling til muligheder for udvikling af landsbyer. Denne strategiske planlægning skal understøtte en udvikling af levedygtige lokalsamfund i landsbyer, fremme en differentieret og målrettet udvikling samt angive overordnede målsætninger og virkemidler for udviklingen af landsbyer.” (Bolig- og Planstyrelsen, 2021).

I praksis betyder det, at kommunerne aktivt skal tage stilling, hvordan de vil prioritere landsbyrettede tiltag. Det handler fx om byggegrunde, transportmuligheder mv. (Bolig- og Planstyrelsen, 2021). Kommunerne har i praksis stor frihed til at vælge målsætninger, virkemidler, og hvordan den strategiske planlægning skal omsættes i praksis.

Vi ved ikke hvordan kommunerne landsbyplanlægger, hvor gode de er eller hvad der virker

Der er ikke meget eksisterende forskning på, hvordan kommunerne landsbyplanlægger, hvor gode de er og hvad der virker. Bavnbæk og Thuesen (2025) undersøger, hvordan kommunerne arbejder med landbyplanlægning, og deres hovedargument er, at kommunerne skal foretage strategiske valg og er styret af forskellige logikker, når de prioriterer mellem landsbyer - hvor nogen prioriterer deltagelse og engagement fra landsbyerne prioriterer andre prioriterer lighed og fordeling. I denne undersøgelse undersøger vi konkrete policy-tiltag, som kommunerne kan prioritere,og hvilke strategier og logikker de følger.

Kommunerne har i dag adgang til stor viden, om hvad der driver borgernes tilflytning og fastholdelse (se fx Aner & Kalsø Hansen, 2014; Nørgaard et al, 2023), men kun begrænset og spredt viden om hvilke tiltrækning- og fastholdelsestiltag, som de kan anvende. Den manglende viden kan udfordre indsatsen af affolkningsproblemet, fordi kommunerne får svært ved at prioritere konkrete tiltag i arbejdet med strategisk planlægning. Omvendt kan et mere fyldestgørende billede af effektive tiltrækning- og fastholdelsestiltag hjælpe til at virksomme tiltag udbredes til flere kommuner.

2.3 De tre delstudier i undersøgelsen

Vores litteraturgennemgang viser, at særligt tre vigtige spørgsmål er underbelyste i relation til effektive tiltrækning- og fastholdelsesstrategier:

Undersøgelsesspørgsmål 1: Hvordan arbejder kommunerne med tiltrækning- og fastholdelsestiltag i strategisk landsbyplanlægning?

Undersøgelsesspørgsmål 2: Hvem lykkes (bedst) med tiltrækning- og fastholdelse i landsbyerne?

Undersøgelsesspørgsmål 3: Hvorfor opnår de bedste kommuner positive resultaterne, dvs. hvilke tiltrækning- og fastholdelsestiltag anvender de?

Derfor spørger vi i denne undersøgelse samlet set: **Hvordan arbejder kommunerne med at tiltrække og fastholde borgere i/til landsbyer, hvem lykkes bedst og hvorfor?**

2.4 Centrale definitioner og afgrænsninger

Undersøgelsens omdrejningspunkt er de danske landsbyer og landområder. Vi definerer de to typer byer med udgangspunkt i Danmarks Statistiks (DST) register for bystørrelser (BYSTRB), hvor byer, der har haft mellem 200 og 1.000 indbyggere i perioden fra 2014 til 2023, betegnes som "landsbyer", mens bysamfund med færre end 200 indbyggere betegnes som "landområder". Byer med færre end 200 indbyggere tildeles ikke bynavne af DST. Landområderne i analyserne dækker af denne årsag over alle bopælsadresser inden for samme postnummer, hvor navnet på landområdet tildeles efter postnummerets navn. Tabel 1 nedenfor beskriver, hvordan alle danske byer opdeles i én af tre forskellige bytyper (større byer, landsbyer og landområder). For flere detaljer se afsnit 7.2 under metode.

Tabel 1: Definitionen af landsbyer og landområder

Større byer
De større byer dækker over alle byer med flere end 1.000 indbyggere i undersøgelsesperioden fra 2014 til 2023.

Landsbyer

En landsby dækker over alle bopælsadresser, der kan kobles til en by, som har haft mellem 200 og 1.000 indbyggere i perioden 2014-2023.

Landområder

Et landområde dækker over alle bopælsadresser inden for et postnummer, hvor bopælsadresserne ikke tilhører en by med flere end 200 indbyggere i perioden 2014-2023.

Projektet omhandler alle kommuner i Danmark med én eller flere landsbyer, men vi begrænser os til kommuner med 500 eller flere landsbyboer, da der alt andet lige bør være landsbyboere for at kunne forvente en strategi for området. Det betyder konkret at 83 ud af 98 kommuner har indgået i projektet. Det fulde overblik kan ses i metodeafsnittet kapitel 7.

3. Hovedindsigter

På tværs af de tre delstudier peger analysen på, at udviklingen i landsbyer og landområder i høj grad formes af strukturelle rammevilkår, men også at nogle kommuner ser ud til at lykkes bedre end andre med at skabe en udvikling, der overgår det forventelige. Hovedindsigterne præsenteres nedenfor.

Hvordan arbejder kommunerne med tiltrækning- og fastholdelsestiltag i strategisk landsbyplanlægning?

For det første viser undersøgelsen, at kommunernes arbejde med tiltrækning og fastholdelse i landsbyer og landområder ofte er en del af kommunernes samlede bosætningsstrategi, mens få har et særskilt og konkret fokus på landsbyerne. Når kommunerne arbejder specifikt med tiltag for landsbyer, er det især gennem indsatser, der styrker lokale fællesskaber, formidler de gode historier om livet uden for de større byer, og understøtter landsbyernes fysiske og sociale attraktivitet. Vi opstiller en typologi over fire tilgange, som kommunerne har til bosætningsarbejdet: Nogle kommuner arbejder mere indirekte og tilbageholdende som en understøttende aktør, andre arbejder meget lokalt med at understøtte fællesskaber, andre igen mobiliserer samarbejdspartnere i forskellige initiativer og endeligt har nogen mere fokus på markedsføring og tilflytterservice.

Hvem lykkes (bedst) med tiltrækning- og fastholdelse i landsbyerne?

For det andet viser analysen, at den overordnede nationale udvikling fortsat er præget af negativ befolkningsudvikling i landsbyer og landområder, men at der er meget store geografiske variationer. Nogle kommuner og lokalområder oplever markant befolkningstilbagegang, mens andre har stabilisering eller vækst. Når der tages højde for forskelle i rammevilkår som geografi, tilgængelighed, boligstruktur og beboersammensætning, fremgår det, at nogle kommuner klarer sig væsentligt bedre end forventet, mens andre klarer sig dårligere. Særligt kommuner som Læsø, Hedensted, Faxe, Samsø, Stevns og Vordingborg har en høj andel af landsbyer og landområder, der udvikler sig bedre end forventet. Omvendt findes der også kommuner som Halsnæs, Hillerød, Aalborg, Helsingør, Furesø og Roskilde, hvor udviklingen i landsbyer og landdistrikter ligger markant under det niveau, man ville forvente givet deres forudsætninger (se tabel 2).

Tabel 2: Top-10 kommuner hvor befolkningsudviklingen i landsbyerne overstiger og falder under det forventede. *Procenten angiver andelen af landsbyer og landområder i hver kommune der har en befolkningsudvikling som overstiger det forventede.*

Udviklingen overstiger det forventede	***Udviklingen falder under det forventede***
• Læsø Kommune (100 pct.)	• Halsnæs Kommune (0 pct.)
• Hedensted Kommune (89 pct.)	• Hillerød Kommune (13 pct.)
• Faxe Kommune (82 pct.)	• Aalborg Kommune (18 pct.)
• Samsø Kommune (80 pct.)	• Furesø Kommune (20 pct.)
• Stevns Kommune (79 pct.)	• Helsingør Kommune (20 pct.)
• Vordingborg Kommune (76 pct.)	• Greve Kommune (25 pct.)
• Sorø Kommune (73 pct.)	• Roskilde Kommune (25 pct.)
• Morsø Kommune (72 pct.)	• Lemvig Kommune (25 pct.)
• Ærø Kommune (71 pct.)	• Aarhus Kommune (26 pct.)
• Næstved Kommune (68 pct.)	• Lolland Kommune (29 pct.)

Hvilke tiltrænings- og fastholdelsestiltag anvender de kommuner med størst tilflytning til landsbyer og landområder?

Undersøgelsen viser, ikke nogen klar sammenhæng mellem omfanget af kommunernes samlede strategiske indsats og en bedre befolkningsudvikling i landsbyer og landområder. Der er dog nogle mønstre, som går igen blandt de kommuner, der overgår forventningerne: Disse kommuner arbejder oftere med markedsføring af landsbyerne i nationale medier, med informationsmateriale og tilflytterservice, med lokale frivillige ambassadører og med samarbejder med regionen.

Samlet peger undersøgelsen på, at befolkningsudviklingen i landsbyer og landområder ikke kan forklares ud fra én enkelt faktor, og at der altså ikke er et enkelt greb, der forventeligt ville kunne vende udviklingen. Udviklingen formes i et komplekst samspil mellem strukturelle forhold, lokale kvaliteter og kommunale prioriteringer. Kommunerne kan ikke alene vende udviklingen, men analysen peger på, at nogle strategiske greb ser ud til at gå igen i de kommuner, der klarer sig bedre end forventet. Det gælder særligt indsatser, der styrker synlighed, lokal modtagelse af tilflyttere, samarbejde og viden om borgernes motiver. Undersøgelsen giver dermed et mere systematisk grundlag for at forstå, hvor kommunerne lykkes bedst, og hvilke typer af indsatser der kan være relevante at arbejde videre med i udviklingen af bæredygtige landsbysamfund.

4. Delstudie 1: Hvad gør kommunerne?

I dette delstudie undersøger vi, hvordan kommunerne arbejder med at tiltrække og fastholde borgere i landsbyer og landområder. Analysen bygger primært på en spørgeskemaundersøgelse gennemført i foråret 2025 blandt 83 kommuner med mindst 500 landsbyboere, hvoraf 55 deltog. Besvarelserne kommer fra medarbejdere, der arbejder strategisk med bosætning og/eller landsbyudvikling. Spørgeskemaet er udviklet på baggrund af kommunale strategier, budgetaftaler og syv indledende interviews. I kapitlet ser vi først på kommunernes strategiske og politiske prioriteringer og derefter på de konkrete tiltag, de arbejder med inden for bl.a. databrug, boligudvikling, infrastruktur, samarbejder, markedsføring, uddannelse og fastholdelse.

Delstudie 1 viser, at kommunernes arbejde med tiltrækning og fastholdelse i landsbyer og landområder som regel indgår i en bredere bosætningsindsats for hele kommunen, mens færre kommuner arbejder med et særskilt og eksplicit fokus på landsbyerne. På tværs af de konkrete tiltag arbejder kommunerne især med lokale fællesskaber, boligudvikling, infrastruktur, samarbejder, markedsføring og forskellige former for tilflyttermodtagelse og fastholdelse, mens uddannelses-området fylder mindre. Analysen peger samtidig på, at kommunerne ikke alene varierer i omfanget af deres indsats, men også i den måde arbejdet er organiseret og begrundet på. Der opstilles en typologi af fire tilgange til arbejdet på tværs af kommunernes besvarelser: en passiv eller indirekte tilgang, en fællesskabstilgang, en kommunikativ og mobiliserende tilgang samt en markedsførings-tilgang. Samlet peger delstudiet dermed på, at kommunernes bosætningsarbejde er både bredt og differentieret, men også ujævnt forankret. Variationerne handler ikke kun om, hvor meget kommunerne gør, men om forskellige strategiske logikker og forskellige forståelser af kommunens rolle i udviklingen af landsbyer og landområder.

4.1 Strategisk og politisk prioritering af landsbyerne i kommunernes bosætningsarbejde

I det følgende præsenterer vi kommunernes overordnede strategiske og politiske prioritering af landsbyerne i et tilflytnings- og fastholdelsesperspektiv.

Tiltrækning og fastholdelse til kommunernes landsby er en politisk prioritering i størstedelen af de adspurgte kommuner. De adspurgte repræsentanter for kommunernes bosætningsteams vurderer, at kommunalbestyrelserne prioriterer bosætning i landsbyerne. Over halvdelen af de deltagende kommuner har kommunalbestyrelser, som prioriterer det i høj eller meget høj grad, mens en tredjedel svarer, at det hverken prioriteres højt eller lavt.

Figur 1: I hvilken grad vil du sige, at bosættelse i kommunens landsbyer er politisk prioriteret af den nuværende kommunalbestyrelse?

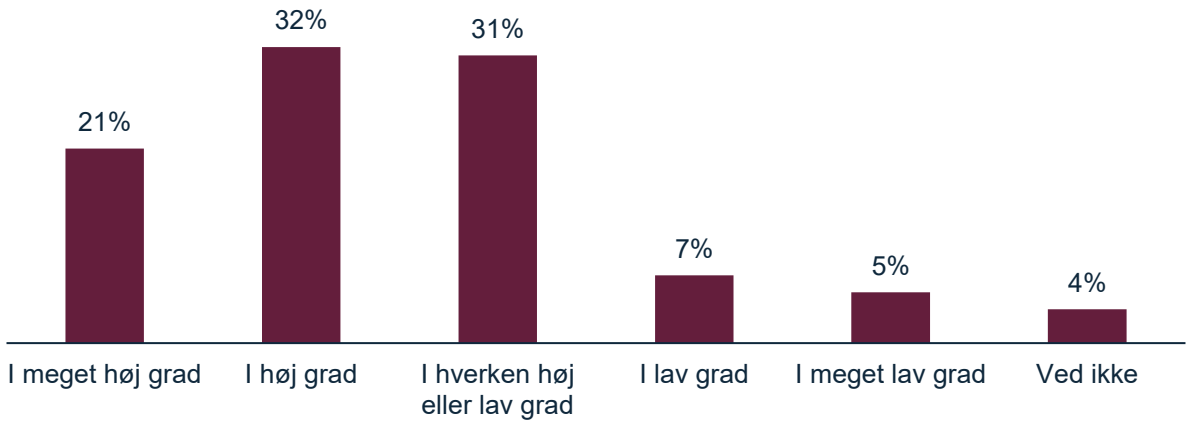

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Der er betydelige geografiske forskelle på, hvordan kommunalbestyrelserne prioriterer tiltrækning og fastholdelse i landsbyer. Det er særligt i kommunerne vest for Storebælt, at bosætning opfattes som højt prioriteret, hvor 62 pct. af repræsentanterne fra kommunerne angiver, at det i høj eller meget høj grad er en politisk prioritet, mens det kun gælder 31 pct. af kommunerne øst for Storebælt.

Figur 2: I hvilken grad vil du sige, at tiltrækning og fastholdelse af beboere til kommunens landsbyer er politisk prioriteret af den nuværende kommunalbestyrelse?

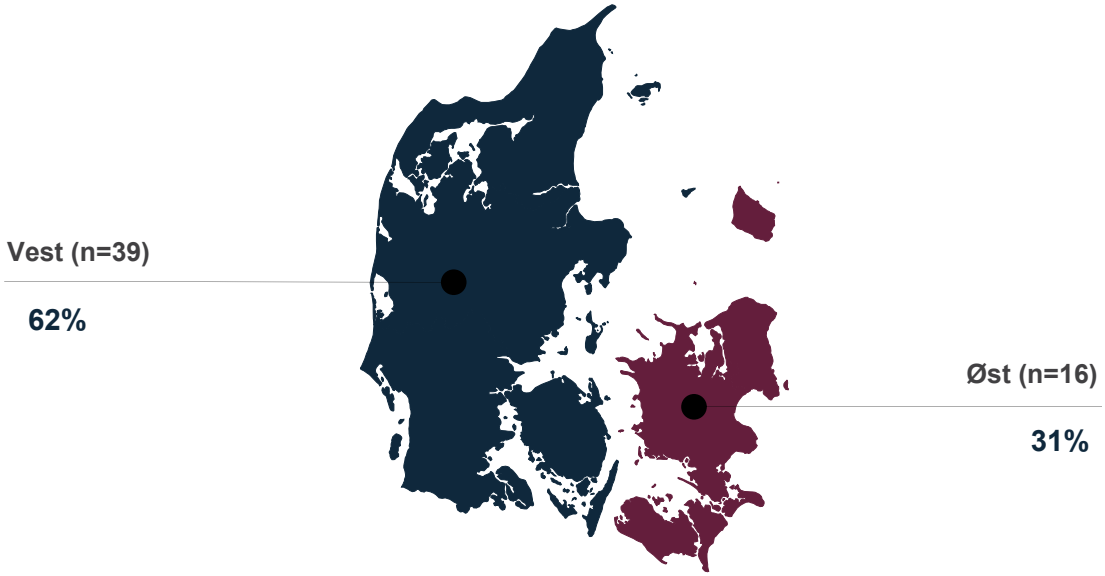

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55, 'Vest' består af kommunerne fra Region Nordjylland, Midtjylland og Syddanmark mens 'Øst' består kommuner fra Region Sjælland og Hovedstaden.

Bosætningsstrategierne giver også et indtryk af, at området er vigtigt, men at det ikke alle steder prioriteres for landsbyer særskilt. 9 ud af de 83 kommuner har en særskilt landsbystrategi. Ligeledes viser resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, at næsten alle de deltagende kommuner arbejder med bosætning for hele kommunen, mens en fjerdedel af kommunerne – 14 ud af 55 kommuner – *arbejder* med tiltrækning og fastholdelse konkret til kommunens landsbyer. 15 kommuner arbejder med tiltrækning og fastholdelse til kommunens centerbyer. Det tyder altså på, at bosætningsarbejdet

generelt foregår kommunalt og ikke målrettes konkrete områder lokalt, selvom det er lovbestemt at kommunerne bør udvikle en landsbystrategi, der differentierer imellem landsbyerne – og også mellem landsbyer og hovedbyer.

Figur 3: Hvordan arbejder I med tiltrækning og fastholdelse af borgere til kommunen?

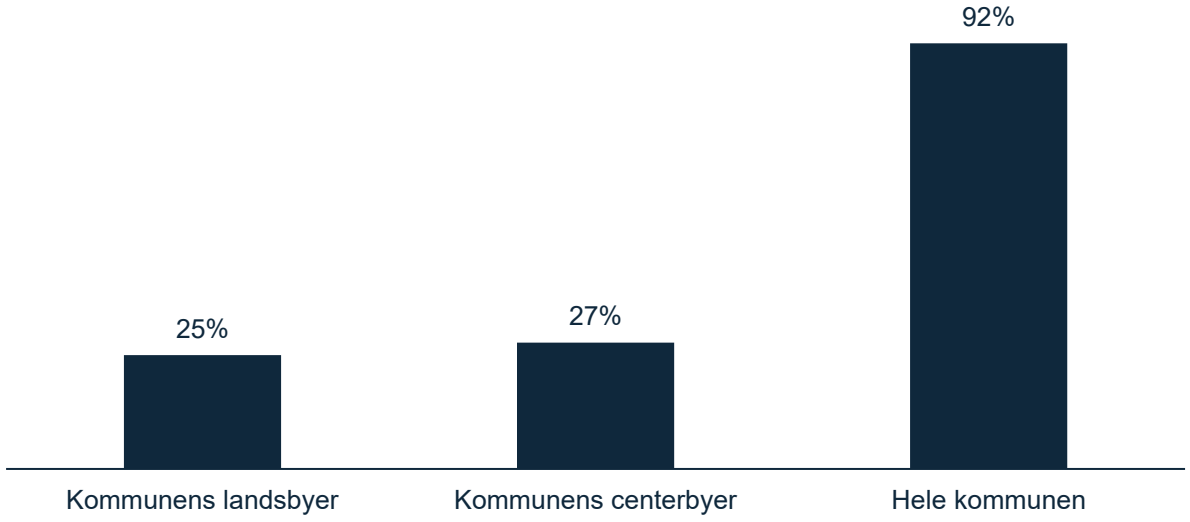

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n = 55

Blandt de 55 kommuner der deltog i undersøgelsen, har provins-/oplandskommuner[1] den største andel, der arbejder konkret med bosætning i landsbyer og centerbyer. Omtrent 35 pct. af provins-/oplandskommuner arbejder specifikt med bosætning i både landsbyer og centerbyer, mens dette kun er tilfældet for hhv. 19 pct. og 23 pct. for landkommunerne. Blandt de fire storbykommuner har ingen angivet at arbejde konkret med hverken landsbyer eller centerbyer. De mindste kommuner arbejder altså i mindre grad med særskilt fokus på landsbyer og centerbyer, men snarere med fokus på hele kommunen.

At mange kommuner ikke arbejder konkret med bosætning i landsbyerne, underbygges i kvalitative interviews med kommunerne. Her uddyber de deltagende kommuner, at de ikke har ressourcer til at have en differentieret strategi med et særskilt fokus på landsbyer, og særligt landdistrikts-kommunerne peger på, at der implicit er et landsbyfokus i strategierne, fordi deres hovedby(er) er meget små.

"Vi har bare ikke en centerby, som vi kan binde bosætning op på, fordi den er så lille. Vi vil vildt gerne tage imod dig, uanset hvor i kommunen du vil bo – på landet eller inde midt i byen."

I en de interviewede kommuner fortæller forvaltningschefen, at de bevidst fokuserer på tiltrækning til hovedbyen i kommunen, fordi de generelt har rigtig svært ved at tiltrække borgere og bliver nødt til at prioritere.

Dog er der også en række kommuner, der arbejder differentieret mellem land og by – men med lige stort fokus på begge dele. I forhold til tiltrækning og fastholdelse til landsbyer specifikt nævner flere, at de har fokus på at styrke lokalsamfund og fællesskaber i landsbyer, og flere nævner også, at de

[1] Danmarks Statistik har udviklet en standard til at kategorisere de danske kommuner i fem forskellige typer med udgangspunkt i to dimensioner: antallet af indbyggere i den største by og jobtilgængeligheden i kommunen. Link. Parentesen angiver antallet af kommuner i hver gruppe i undersøgelsen: hovedstadskommuner (2), storbykommuner (2), provinskommuner (12), oplandskommuner (14), landkommuner (25)

arbejder specifikt med de gode historier fra landsbyer og landområder, når de skal markedsføre kommunen. I spørgeskemaundersøgelsen uddybes i et åbent svarfelt fra to forskellige kommuner:

"For centerbyerne arbejder vi med attraktive bymidter, attraktive boliggrunde og god infrastruktur. Men for landsbyer, har vi fokus på fællesskaber, gode foreninger, sanering af bygninger og udvikling af bynær natur."

"Der er fokus på branding af landsbyerne, herunder at fortælle de gode historier om livet i landsbyerne, bl.a. via kommunen medier".

Fire kommuner i spørgeskemaundersøgelsen nævner også, at de prioriterer udviklingen af landsbyer ved at ansætte landsbykoordinatorer og/eller forankre arbejdet med landsbyudvikling i bosætningsteams. I spørgeskemaundersøgelsen angiver 38 respondenter, hvor mange der arbejder med bosætning i deres kommune, og gennemsnittet er 1,5 årsværk. De tre kommuner med flest, har fire årsværk, mens de seks kommuner med færrest har 0,3 årsværk til dette arbejde.

Understøttelse af det strategiske arbejde

De færreste kommuner har en egentligt tydelig definition af landsbyer. 14 ud af de 58 deltagende kommuner arbejder med en fast definition af, hvad en landsby er. Blandt de 14 kommuner, der arbejder med en definition af en landsby, har 9 ud af 14 kommuner 1000 indbyggere som den øvre grænse for, hvornår en by karakteriseres som en landsby.

Figur 4: Arbejder kommunen med en afgrænsning af, hvor mange mennesker, der maksimalt bor i en landsby?

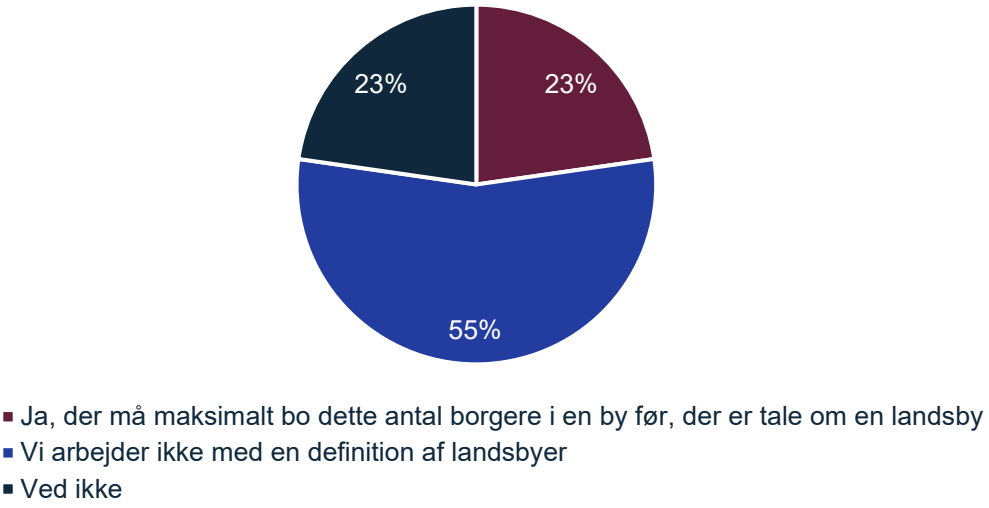

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Fraværet af en klar definition kan skabe udfordringer for det strategiske arbejde med bosætning. Dette kan fx komme til udtryk ved, at man ikke formår at arbejde ved at tage aktiv stilling til udviklingen i alle kommunens landsbyer. Den manglende systematik i arbejdet bosætning stemmer godt overens med tidligere undersøgelser. Fx viser Thuesen et al. (2021), at det kommunale arbejde med bosætning ofte er drevet af enkeltaktørers energi og interesse.

I forlængelse heraf viser data, at næsten 40 pct. af kommunerne ikke arbejder med at fastholde eller tiltrække særlige målgrupper til kommunens landsbyer. Blandt de kommuner, der arbejder med målgrupper, forsøger størstedelen at tiltrække og fastholde børnefamilier. Tidligere undersøgelser viser også, at netop denne gruppe netop er stor blandt fraflyttere, hvorfor det giver god mening at

kommunerne fokuserer særligt på dem (SBI 2010; Nørgaard et al. 2023). De næststørste målgrupper er unge og tidligere fraflyttere, som knap 3 ud af 10 kommuner arbejder med.

Figur 5: Hvilke målgrupper prioriterer kommunerne særligt i arbejdet med at tiltrække og fastholde beboere i kommunens landsbyer?

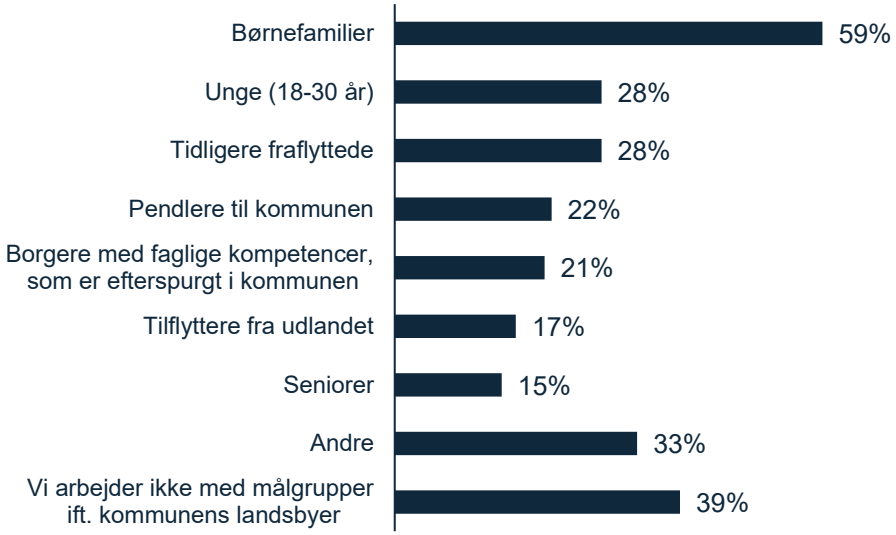

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=54

4.2 Hvor udbredte er forskellige tiltag i kommunernes arbejde med tiltrækning til landsbyer

I det følgende præsenterer vi, hvilke konkrete tiltag kommunerne arbejder med for at tiltrække og fastholde borgere i landsbyer og landområder. Det handler om tiltag inden for databrug, bolig-udvikling og infrastruktur, samarbejder, markedsføring, uddannelse og fastholdelse.

På baggrund af besvarelserne af spørgeskemaet på de validerede spørgsmål måles kommunernes overordnede strategiske prioriteter i helhold til tiltrænings- og fastholdelsestiltag. De mange forskellige tiltag for hvert område er samlet i en række indeks. Hvert indeks måler i hvilket omfang hver kommune gør brug at alle tænkelige tiltag indenfor et område på en skala fra 0 til 100. Her angiver 100 en kommune, der angiver at anvende alle tænkelige tiltag vedrørende et forhold (fx markedsføring), mens 0 omvendt angiver en kommune, der ikke anvender nogen tiltag på et område.

Figur 6: Gennemsnitlig score på indeks over forskellige tiltag

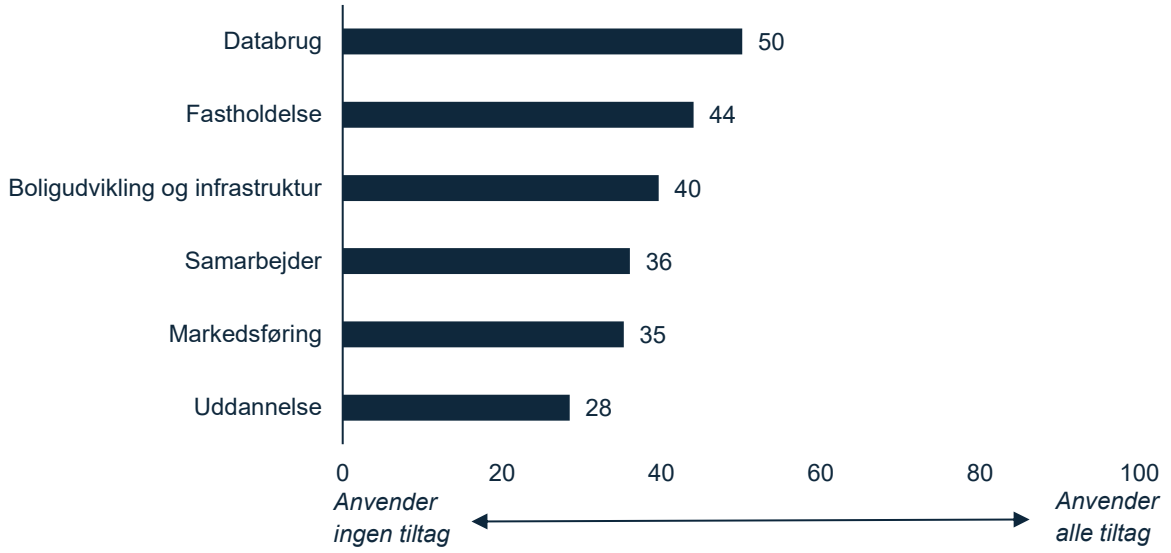

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55, Indeksscoren er baseret på samtlige spørgsmål vedrørende hvert tema, hvor hver respondent har kunnet angive, om de anvender 10-14 tiltag inden for hvert tema. Anvendelsen af tiltag indgår med lige vægtning. En indeksscore på 100 angiver en kommune, der anvender samtlige tiltag inden for et tema, mens 0 angiver en kommune, der ikke anvender nogen tiltag.

Fælles for de forskellige strategiske indsatsområder er, at kommunerne i gennemsnit gør brug af under halvdelen af alle de nævnte tiltrænings- og fastholdelsestiltag. Det ses ved, at alle indeks har en værdi under 50, som er indeksets midtpunkt. På et overordnet plan tyder det således ikke på, at kommunerne gennemsnitligt set har et bredt strategisk fokus, hvor de arbejder med en bred vifte af tiltag inden for de forskellige områder. Dog siger antallet af tiltag ikke siger noget om dybden i arbejdet med de forskellige tiltag. Nogle områder kan prioriteres mere, særligt i kommuner med knappe ressourcer (Bavhøj og Thuesen, 2025).

På et overordnet plan er der tegn på betydelig variation mellem områderne. Indsatser og fokus på databrug er det område, flest kommuner griber til, målt ved en indeksscore på 50. I den anden ende af skalaen finder vi tiltag vedrørende uddannelse, som har den laveste gennemsnitlige indeksscore på 28. Nedenfor udfolder vi for hvert område, hvilke konkrete tiltag kommunerne oftest gør brug af, samt om der er tendenser til, at anvendelsen af tiltag sker blandt særlige typer af kommuner.

Fastholdelse

Fastholdelsesindsatser er blandt de greb, kommunerne prioriterer højest. De mest brugte tiltag er velkomstbrev (68 pct.), velkomstmøder (57 pct.) og informationsmaterialer til tilflyttere (56 pct.). Det benytter over halvdelen af kommunerne sig af. Mellem 42- og 45 pct. har fokus på frivillighed, fælleshuse, lokalt foreningsliv og sociale arrangementer, og gør konkrete tiltag med fx fælles-spisning, tilflytterservice, yder støtte mv.

Figur 7: Har I aktuelt igangsat følgende konkrete tiltag inden for arbejdet med fastholdelse og tilknytning i kommunens landsbyer?

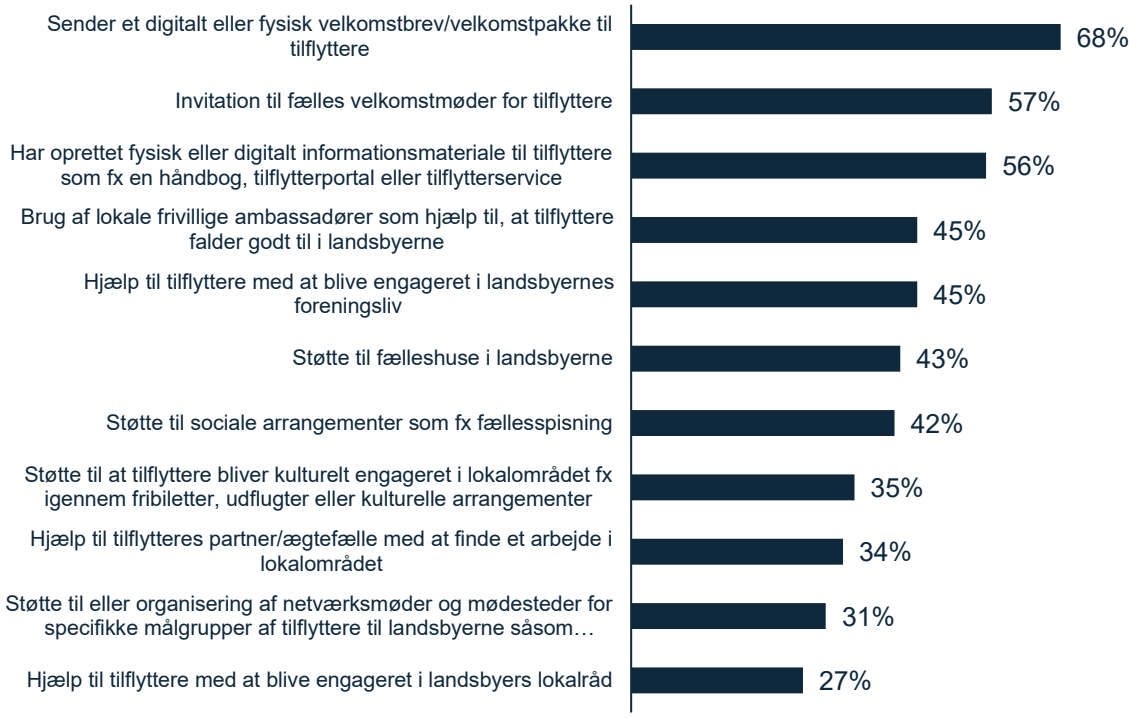

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Kommunerne uddyber, at det at understøtte det gode landsbyliv både skal sikre fastholdelse, men også tiltrækning at nye borgere til landsbyerne. Derfor er der også en sammenhæng mellem fastholdelsestiltag og andre tiltagsområder som fx det tætte samarbejde med lokalråd og markedsføring af de gode fortællinger fra landsbyerne. At tage udgangspunkt i landsbyerne og deres forudsætninger og behov er det, som flest kommunerne netop fremhæver som strategien. Det kan netop være med til at forklare, at vi i analysen ser, at man arbejder fokuseret med ét tiltag, men med en vifte af tiltag, der kan være relevante for at støtte landsbyerne afhængig af deres rammevilkår

Boligudvikling og infrastruktur

Samlet er det 50 ud af 55 kommuner (91 pct.), som arbejder med mindst ét tiltag inden for *boligudvikling og infrastruktur*. De mest udbredte tiltag er etablering af infrastruktur i og omkring landsbyerne og landsbyfornyelse. Fx arbejder hele 75 pct. af kommunerne med etablering eller forbedring af adgang til natur og rekreative områder. Blandt de mindre udbredte tiltag er prøveboliger (9 pct.) og flexboliger (35 pct.) til tilflyttere, som sikring af et udbud af lejeboliger, så man ikke behøves at købe hus i landsbyen.

Figur 8: Har I aktuelt igangsat følgende konkrete tiltag inden for arbejdet med bosætning i kommunens landsbyer?

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Der er en tendens til, at kommuner med mange landsbyer og små centerbyer i højere grad iværksætter boligtiltag – markant flere i disse kommuner arbejder med flexboliger til tilflyttere og forbedring af eksisterende boligmasse i landsbyer. Se bilag 1.2 og 1.3. Der er dog ikke store forskelle på de andre konkrete tiltag på tværs af kommunetyper.

Umiddelbart indikerer dette, at kommunerne i deres indsats inden for boligudvikling og infrastruktur hovedsageligt fokuserer på at skabe velfungerende landsbyer for både nuværende og fremtidige beboere. Omvendt har de mindre fokus på at fjerne nogle af de barrierer, der kan være for potentielle tilflyttere i form af boligudbud og alternative boligformer. Dette er på trods af, at størstedelen af kommunerne (78 pct.) oplever, at det i nogen eller højere grad er svært for borgere at få lov til at låne penge til en bolig i kommunens landsbyer.

Cirka en femtedel (22 pct.) af de 43 kommuner, der har besvaret spørgsmålet, oplever kun i mindre grad eller slet ikke, at det er et problem. Her ses en tydelig tendens til, at det særligt er kommuner med få landsbyer og landområder og store centerbyer, der ikke oplever denne udfordring.

Figur 9: I hvilken grad oplever du, at borgere kan have problemer med at få finansiering (fx banklån mv.) til at købe bolig i kommunens landsbyer?

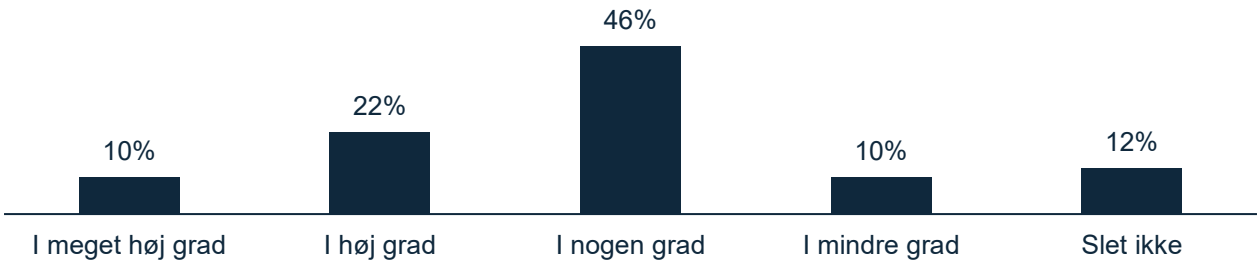

Note Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=43 ('ved ikke' er ekskluderet)

I interviews med kommunerne uddyber flere, at deres arbejde med boligudvikling og boligudbud er baseret på analyser af tilflytternes efterspørgsel. I én kommune er der gode erfaringer med at tilbyde flexboliger, hvor en femtedel af dem der køber denne boligtype senere, flytter kommunen. Andre kommuner fortæller, at de i landsbyerne har nok boligkvadratmeter, men at ældres flyttemobilitet er lav, og derfor er der ikke nok ledige parcelhuse til børnefamilierne. Denne udfordring er velkendt fra både storbyer og landdistriktskommuner, og der arbejdes med forskellige planlægningstiltag i kommunerne.

Samarbejder

Alle kommunerne angiver at de har konkrete samarbejder om bosætning i deres landsbyer – langt størstedelen med lokalsamfundet i landsbyerne. Det gælder både med lokalrådene (70 pct.), de lokale borgere (60 pct.) og lokale foreninger (56 pct.). Dog har færre samarbejder med lokale virksomheder (27 pct.) og lokale banker (12 pct.).

Figur 10: Har I aktuelt etableret eller igangsat følgende konkrete samarbejder som en del af jeres arbejde med bosætning i kommunens landsbyer?

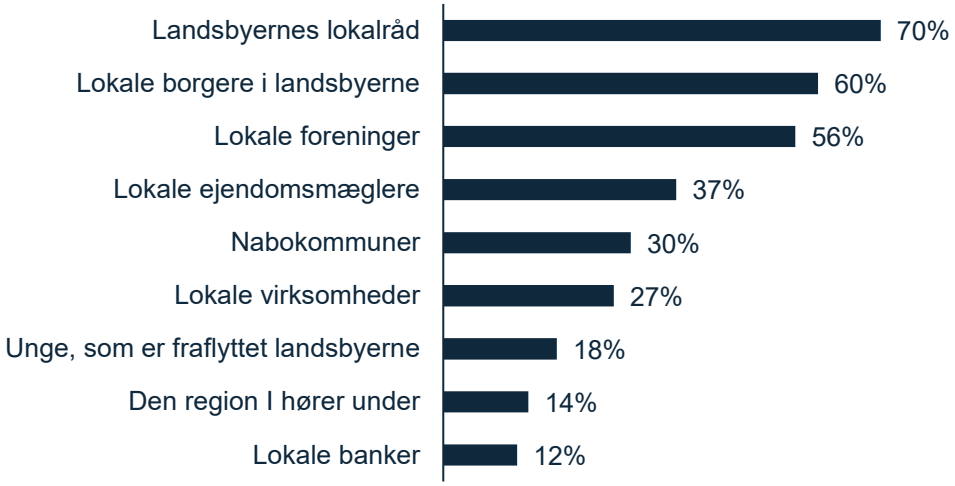

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Det hænger godt sammen med kommunernes strategi, at det netop er lokale samarbejder, der synes at blive prioriteret. Som vi tidligere har set i afsnit 4.1, tager kommunerne i deres overordnede strategi udgangspunkt i lokale fællesskaber og bruger det som en måde at tiltrække og fastholde borgere i landsbyerne på. Det giver kommunerne også udtryk for i interviews, hvor netop samarbejder med

lokale kræfter fremhæves som altafgørende. Der er en tendens til, at særligt kommuner i Jylland etablerer og samarbejder mere med forskellige parter end kommunerne på Fyn og Sjælland. Det gælder særligt samarbejder med lokalråd (82 pct.), lokale borgere (69 pct.), lokale foreninger (64 pct.) og lokale ejendomsmæglere (42 pct.) sammenlignet med kommuner på Fyn og Sjælland. Se bilag 1.4.

Markedsføring

Kommunerne arbejder også i høj grad med markedsføring, når det handler om at tiltrække borgere til landsbyerne. Tre fjerdedele angiver at have en hjemmeside målrettet tilflyttere. 40 pct. angiver at have en tilsvarende målrettet udenlandske tilflyttere. Derudover arbejder flere kommuner med generel markedsføring på sociale medier og i lokalmedier om netop landsbyernes gode historier. Dette så vi også som en central del af kommunernes arbejde, når de selv blev bedt om at beskrive, hvordan de arbejder med tiltrækning til netop landsbyerne. Færre arbejder med at promovere landsbyerne nationalt (20 pct.) eller med at formidle konkrete muligheder som fx job (23 pct.) eller boliger (15 pct.) i landsbyerne.

Figur 11: Har I aktuelt igangsat følgende konkrete tiltag inden for arbejdet med bosætning i kommunens landsbyer?

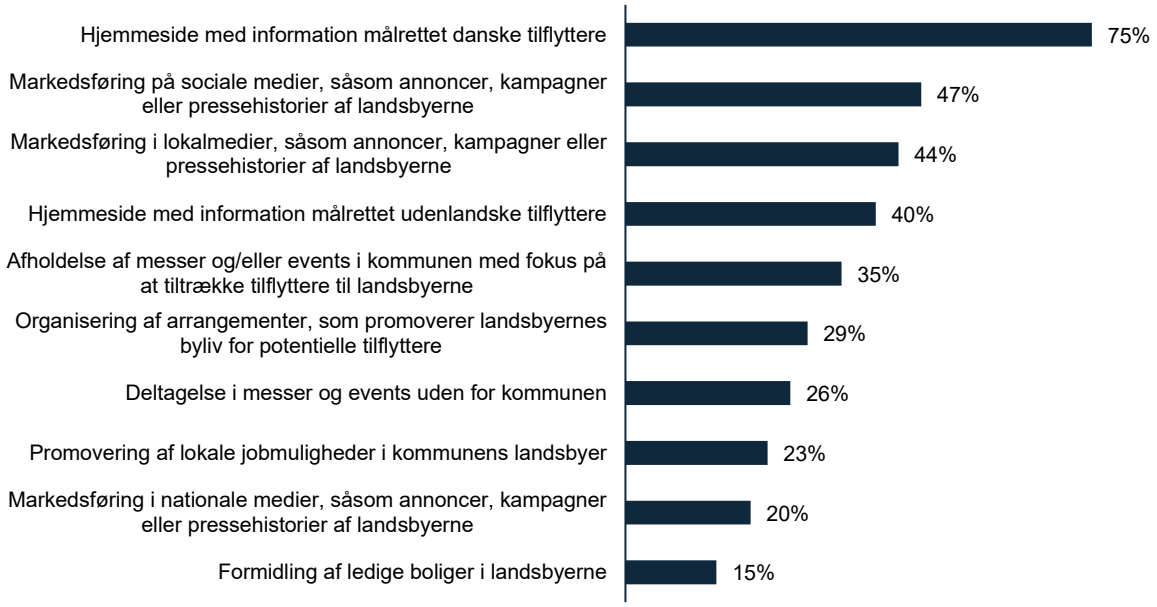

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

I promovering af landsbyerne fortæller kommunerne, at de særligt lægger vægt på natur og fællesskab, hvilket flugter med kommunernes overordnede strategi, der netop har fokus på fællesskabet i landsbyerne.

I interviews fortæller kommunerne, at markedsføring er et vigtigt tiltrækningsredskab, men som sjældent har en effekt alene. De fleste vil gerne fortælle positive, men ærlige fortællinger fra kommunens landsbyer, men oplever også, at det har begrænset effekt. Reelt oplever de i flere kommuner, at dem der flytter til landsbyerne, har relation til området eller kommunen i forvejen, og sjældent er ”rene” tilflyttere. Nogle steder har særlige landsbyer dog et positivt omdømme – fx fortæller en kommune, at de oplever en bølge af københavnere, der oplever livet i deres landsbyer som tiltrækkende.

Vi har landsbyer, hvor der ikke er så mange [lokale] dialekter længere, men måske lidt mere Nørrebro. Der er stor grad af tilflytning, og det er jo sket ved at man markedsfører det til sine venner.

Uddannelse

Omtrent en tredjedel (34 pct.) af kommunerne angiver, at de ikke arbejder med tiltag relateret til skole og uddannelse i deres bosætningsarbejde. Lige så mange arbejder med dette i forhold til promovering (33 pct.) og konkrete renoveringer og forbedringer af institutionerne (32 pct.). Endelig angiver 21 pct. af de 55 kommuner, at de arbejder med at tiltrække uddannelsesinstitutioner til landområderne.

Figur 12: Har I aktuelt igangsat følgende konkrete tiltag inden for arbejdet med bosætning i kommunens landsbyer?

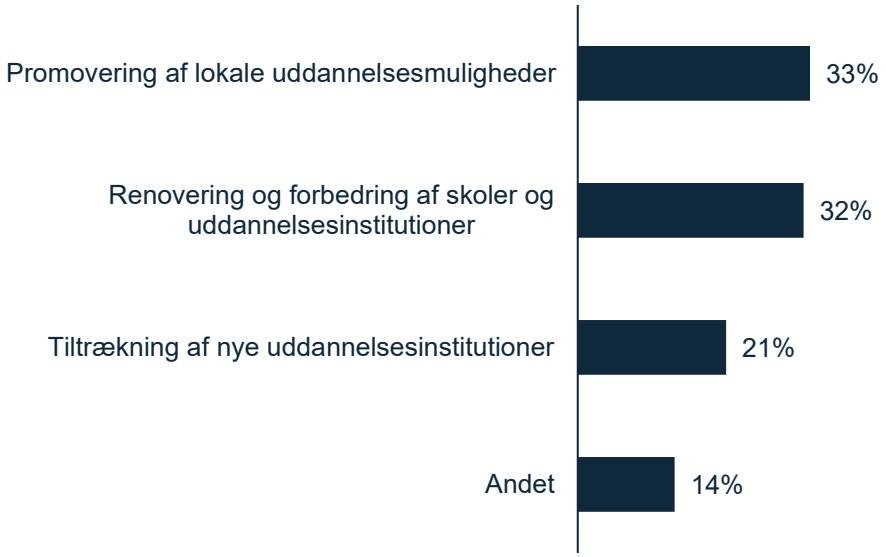

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Databrug

Databrug er det indsatsområde, hvor kommunerne gør brug af flest tiltag. Over halvdelen af kommunerne arbejder med at indsamle eller bruge data om flyttemønstre til landsbyerne (66 pct.) og profilerne for til- og fraflyttere (60 pct.). Færre arbejder med data om boligudbud og boligsalg i landsbyerne (37 pct.) samt med at indsamle viden om potentielle tilflyttere (38 pct.) - dog stadig over en tredjedel. Det tyder altså samlet set på, at kommunerne gør meget ud af at arbejde data- og vidensbaseret, når de arbejder med at tiltrække og fastholde borgere i kommunens landsbyer.

Figur 13: Har I aktuelt arbejdet med at indsamle viden, bruge data eller skabe overblik over følgende områder?

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Yderligere analyser viser, at kommuner med flere landsbyer oftere benytter data om flyttemønstre til og fra kommunernes landsbyer end kommuner med færre landsbyer. Mere konkret gør 79 pct. af kommunerne med over 20 landsbyer det, mens det gælder 53 pct. af kommunerne med 6-20 landsbyer og 40 pct. af kommunerne med under 6 landsbyer. Se bilag 1.5. Det hænger sandsynligvis sammen med, at kommuner, hvor landsbyer udgør en større del af bosætningsmønstret, også har et større behov for at arbejde databaseret med bosætning i disse områder.

4.3 Forskellige tilgange til bosætningsarbejdet

Gennemgangen ovenfor viser, at kommunerne arbejder med en bred vifte af tiltræknings- og fastholdelsestiltag i landsbyer og landområder. Det giver imidlertid ikke det fulde billede at kigge på intensiteten og antallet af bosætningstiltag, der anvendes, og en kvalitativ analyse af de åbne svar i spørgeskemabesvarelserne giver et dybere indblik i, *hvordan* kommunerne på forskellige måder kombinerer tiltag og organisering. På baggrund af analysen er der identificeret fire tilgange til bosætningsarbejdet i landsbyer, som gennemgås nedenfor.

Typologien skal læses som en eksplorativ og analytisk kortlægning af forskellige mønstre i kommunernes arbejde. Den er ikke en statistisk model, og den siger ikke noget entydigt om, hvilke tilgange der virker bedst. Formålet er derimod at synliggøre, at der bag de konkrete policy-tiltag ligger forskellige forståelser af kommunens rolle, forskellige prioriteringer og forskellige måder at koble bosætningsarbejdet til lokale rammevilkår.

Den tilbageholdende og indirekte tilgang

Den første tilgang til bosætning i landsbyer, som kan identificeres blandt kommunerne kan beskrives som en tilbageholdende eller indirekte tilgang. Her er den kommunale indsats relativt begrænset, enten fordi landsbyerne ikke udgør et særskilt strategisk fokus eller fordi kommunen arbejder med få policy-tiltag på området.

I nogle kommuner hænger dette sammen med, at landsbyerne fylder relativt lidt i det samlede bosætningsbillede, og at indsatsen derfor rettes bredt mod hele kommunen og flere forskellige målgrupper end specifikt mod landsbyer. I andre kommuner hænger den ”passive” tilgang snarere

sammen med, at man arbejder mere indirekte med at understøtte lokale fællesskaber, råd og projekter, men i mindre grad selv driver bosætningsinitiativer på et policy-niveau. Denne tilgang peger dermed på, at lav intensitet også kan være en bevidst strategi, hvor man har et særligt syn på kommunens rolle som netop en passiv medspiller eller én blandt flere vigtige aktører på området.

Fællesskabstilgang

Den anden tilgang har fokus på fællesskab, og er typisk også meget stedsbunden med fokus på lokal udvikling. Det handler netop om tiltag, hvor man udvikler landsbyernes fysiske og sociale kvaliteter gennem lokale planer, fælleshuse, områdefornyelse, bofællesskaber og lignende – altid med fokus på netop landsbyen som sted.

Kernen i denne tilgang er altså, at bosætning understøttes lokalt og "indefra", og fokus er mere på at udvikle konkrete steder og styrke lokale fællesskaber end på fx ekstern kommunikation. Tilgangen arbejder således i høj grad "gennem" landsbyen ved at styrke dens kvaliteter, sociale bæreevne og hverdagsliv, og det er de initiativer der af flere kommuner knyttes til fastholdelse, men fokus på fællesskab og steder, handler også om at knytte nye beboere til et nyt lokalsamfund.

Kommunikativ og mobiliserende tilgang

Den tredje tilgang er en udadrettet og mobiliserende tilgang. Her arbejder kommunerne bredt og aktivt med at mobilisere både interne og eksterne aktører omkring bosætningsopgaven. Det gælder fx samarbejder med virksomheder, lokale aktører, nabokommuner, regioner og i nogle tilfælde også finansielle aktører.

Samtidig anvendes flere udadvendte tiltag som markedsføring, messer, synlighed i nationale medier og forskellige former for støtte i tilflytternes første fase. Denne tilgang er kendetegnet ved, at kommunen ikke alene arbejder med stedet i sig selv, men forsøger at opbygge et bredere økosystem omkring bosætning, hvor rekruttering, modtagelse, arbejdsliv, finansiering og lokal integration tænkes sammen på tværs af kommunen og kommunens landsbyer.

Markedsføringstilgang

Den fjerde tilgang kan beskrives som en markedsførings- og tilflytterservicedrevet tilgang. Her er indsatsen mindre præget af bred ekstern mobilisering og mere orienteret mod kommunikation, branding og service over for potentielle tilflyttere.

Tilgangen er typisk kendetegnet ved brug af tilflytterportaler, sociale medier, lokale ambassadører, informationsmateriale og data om borgernes flyttebegrundelser. Hvor den mobiliserende tilgang søger at aktivere et bredt felt af samarbejdspartnere omkring bosætning, synes denne tilgang i højere grad at arbejde med at gøre kommunen synlig, tilgængelig og imødekommende for borgere, der allerede overvejer at flytte.

Typologierne samlet set

Typologien giver en forståelse af, at selvom kommunerne anvender en bred vifte af tiltag, så synes der stadig at være forskellige logikker og strukturelle vilkår, som oftere optræder i sammenhæng, og som samlet former kommunernes forståelse af, hvad kommunens rolle bør være og hvordan de arbejder bedst med bosætning til landsbyer. Nogle kommuner arbejder primært gennem udvikling af stedets kvaliteter, nogle gennem kommunikation og service, nogle gennem bred mobilisering af aktører, og nogle indtager en mere indirekte eller understøttende rolle. Forskellene er analytisk vigtige, fordi de viser, at bosætningsarbejdet ikke blot varierer i omfang, men også i logik. Dog er det

vigtigt at understrege, at logikkerne og typologierne i praksis ikke vil være gensidigt udelukkende, og det er muligt, at en kommune trækker på flere forskellige tilgange i deres arbejde.

5. Delstudie 2: Hvilke kommuner lykkes?

I dette delstudie undersøger vi, hvilke kommuner der i perioden 2014–2023 har haft en befolkningsudvikling i landsbyer og landområder, som ligger over eller under det, man statistisk set kan forvente givet områders rammevilkår. Formålet er ikke alene at beskrive, hvor befolkningstallet er gået op eller ned, men at skabe et mere retvisende sammenligningsgrundlag på tværs af kommuner og lokalområder: Kommuner og landsbyer står ikke med de samme strukturelle forudsætninger, og rå udviklingstal vil derfor ofte afspejle geografi og demografi lige så meget som lokale prioriteringer og indsatser.

Kapitlet er bygget op i tre afsnit, som tilsammen gør det muligt at identificere, hvor udviklingen i landsbyerne og landområderne afviger fra det forventelige.

Først dokumenterer vi afsnit 5.1 den overordnede nationale tendens til faldende bosætning i landsbyer og landområder og viser samtidig, at denne udvikling dækker over betydelige forskelle. Dels varierer kommunerne i, hvor mange landsbyer og landområder de rummer, og hvor stor en del af befolkningen der bor der. Dels varierer udviklingen markant – både mellem kommuner og internt i den enkelte kommune – fra tydelig tilbagegang til stabilisering og vækst.

Herefter skifter analysen i afsnit 5.2 fra at være deskriptiv til at være sammenlignende. Vi opstiller en statistisk model, der estimerer den forventede befolkningsudvikling i hver landsby og hvert landområde som funktion af centrale rammevilkår. Modellen omfatter bl.a. geografisk placering og tilgængelighed (fx afstand til job, uddannelse, motorvej og kyst), boligsammensætning (fx boligstørrelse, opførselsår og boligtyper) samt beboersammensætning og socioøkonomi (fx alder, familietyper, beskæftigelse og indkomst). Målet er at indfange de faktorer, som forskning og praksiserfaring peger på som væsentlige strukturelle drivere for bosætning, og dermed skabe et bud på, hvad der "typisk" ville ske i et område med netop disse karakteristika.

Til sidst beregner vi i afsnit 5.3 for hver landsby og hvert landområde forskellen mellem den faktiske udvikling og den modelbestemte forventede udvikling. Denne difference anvendes som indikator for, om et område har klaret sig bedre eller dårligere end forventet, alt andet lige. En vigtig pointe er, at et område godt kan have tilbagegang og samtidig "klare sig bedre end forventet", hvis tilbagegangen er mindre end det, rammevilkårene tilsiger. Tilsvarende kan et område have fremgang og alligevel "klare sig dårligere end forventet", hvis fremgangen er mindre, end man ville forvente ud fra områdets strukturelle fordele.

5.1 Den historiske udvikling

Affolkningen af de danske landsbyer og landområder er et veldokumenteret fænomen. Andelen af danskerne, der bor i landsbyer, har været stødt faldende tilbage fra begyndelsen af 1900-tallet, hvor ca. 60 pct. af den danske befolkning boede i landsbyer og landområder. Tendensen hører imidlertid ikke kun historiebøgerne til. Alene fra 2014 til 2023 er andelen af danskere, der bor i landsbyer og landområder, faldet med 1,5 procentpoint, så det i dag forholder sig sådan, at 81,7 pct. af befolkningen bor i større byer end landsbyer og landområder. Befolkningsudviklingen er dermed fortsat et relevant politisk og planlægningsmæssigt spørgsmål – særligt i kommuner, hvor landsbyer og landområder udgør en betydelig del af bosætningen.

Figur 14: Andelen af danskere der bor i landsbyer og landområder på landsplan

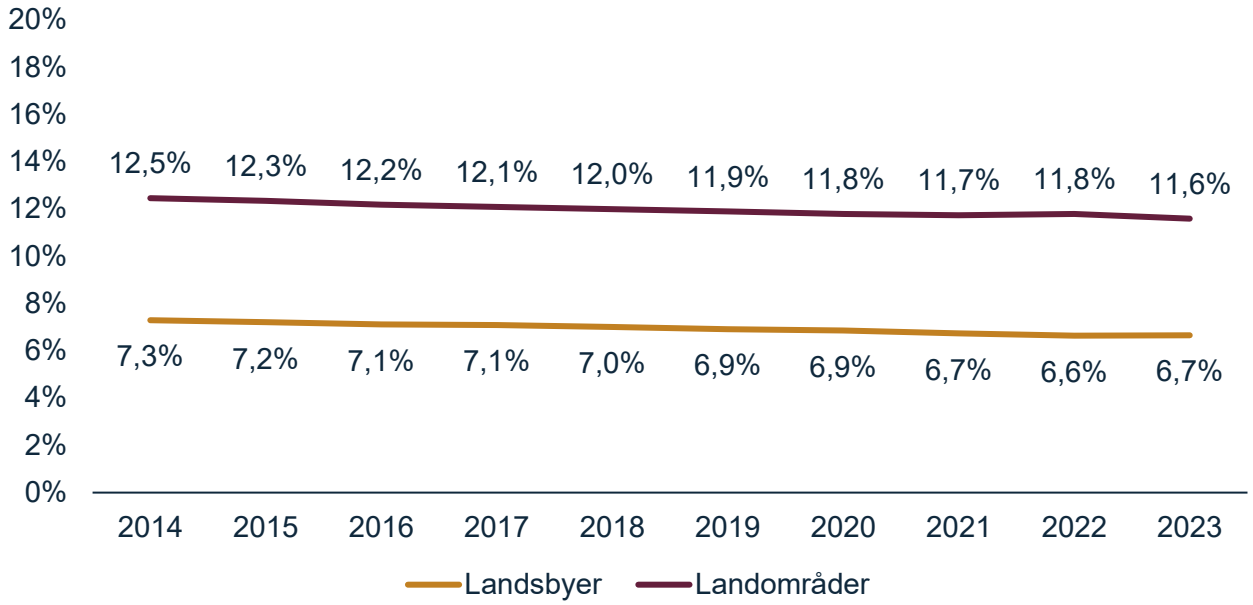

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik.

Kommunerne adskiller sig markant i, hvilken rolle landsbyer og landområder spiller lokalt. Forskellene kan belyses fra to perspektiver:

- **Omfang** – hvor mange landsbyer og landområder kommunerne rummer.
- **Betydning** – hvor stor en andel af kommunens befolkning der bor i dem.

84 af landets 98 kommuner har én eller flere landsbyer. Blandt disse har 40 kommuner 20 eller flere landsbyer og landområder. Viborg og Aalborg Kommune ligger i toppen med henholdsvis 40 og 38 landsbyer og landområder.

Kommuner med mange landsbyer og landområder findes især i bestemte landsdele. Det gælder særligt kommuner i Jylland samt på Vest- og Sydsjælland og Sydfyn, hvor antallet ofte ligger mellem 20 og 40.

Figur 15: Antallet af landsbyer og landområder i hver kommune

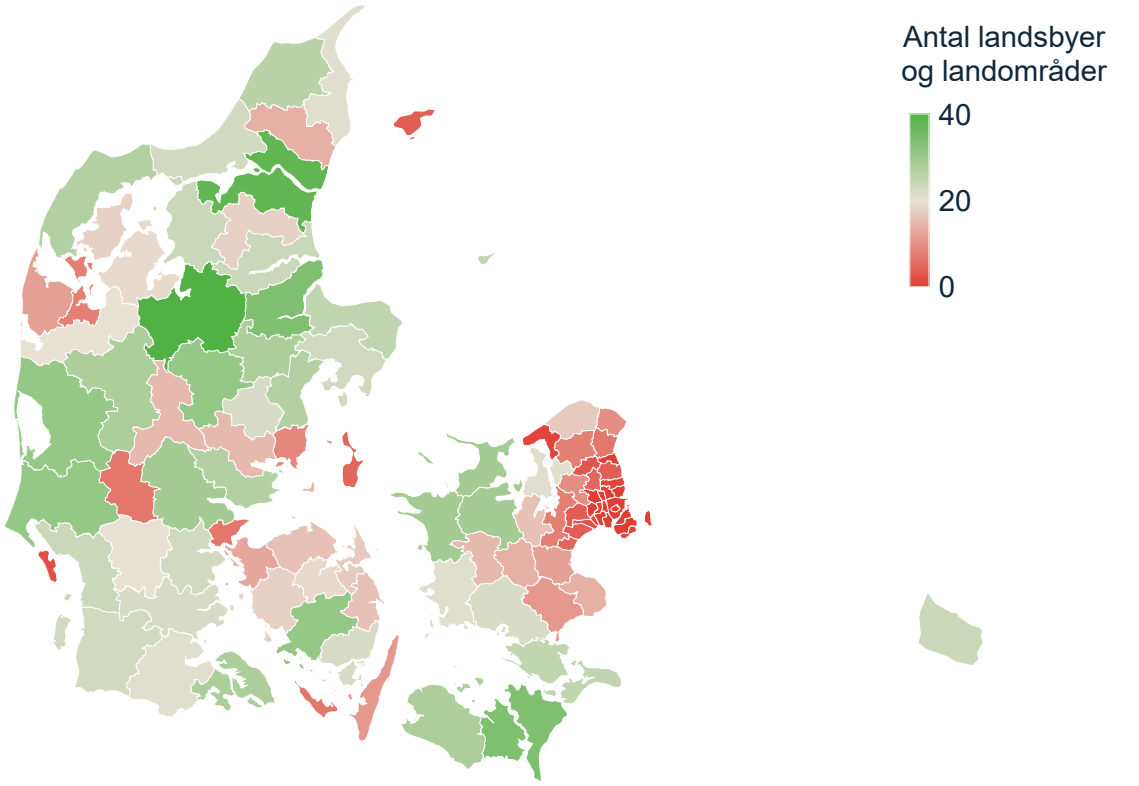

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 98

Hvis man i stedet ser på **betydningen** – dvs. hvor stor en andel af kommunens befolkning der bor i landsbyer og landområder – fremtræder en anden gruppe kommuner tydeligt. Her bor mere end 40 pct. af befolkningen i en landsby eller et landområde. Denne gruppe omfatter især ø-kommunerne og flere kystkommuner, som samtidig typisk ligger længere fra de største danske byer.

Figur 16: Andelen af befolkningen der bor i landsbyer eller landområder i hver kommune

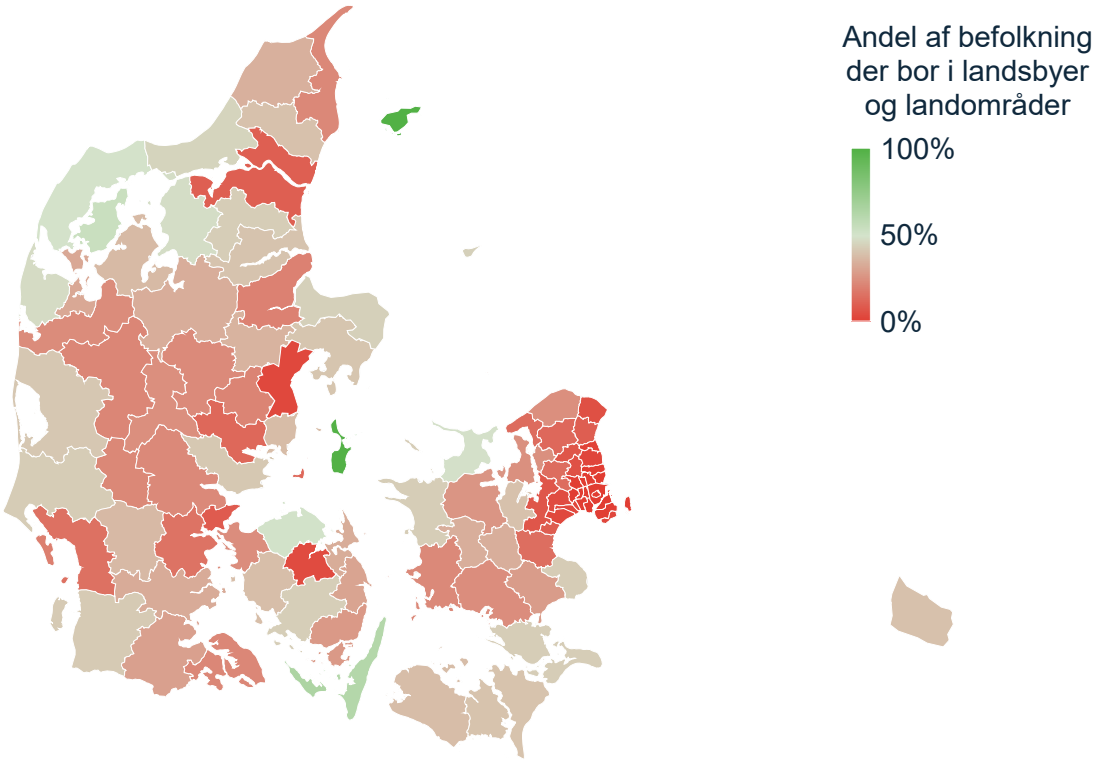

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 98

Selv om befolkningstallet i landsbyer og landområder samlet set falder, dækker gennemsnittet over store lokale forskelle. På kommuneniveau spænder udviklingen i perioden fra markant tilbagegang til tilsvarende fremgang. Med andre ord: Nogle kommuner oplever fortsat tydelig affolkning af deres landsbyer og landområder, mens andre ser stabilisering eller vækst. På kommuneniveau spænder ændringerne fra et fald på 16 pct. til en stigning på 15 pct. i perioden.

De største procentvise tilbagegange ses i Lolland (16 pct.), Lemvig (10 pct.), Morsø (9 pct.), Skive (8 pct.), Hjørring (8 pct.) og Tønder (9 pct.). Det er samtidig kommuner, hvor en stor andel (30-50 pct.) af befolkningen bor i landsbyer og landområder.

Omvendt har Fanø (15 pct.), Ringsted (5 pct.), Skanderborg (5 pct.), Faxe (4 pct.) og Frederikssund (4 pct.) haft den største procentvise fremgang i befolkningstallet i deres landsbyer og landområder. Overordnet peger udviklingen på en tendens til, at vækstkommunerne ofte ligger på Sjælland og i kommuner omkring Aarhus Kommune.

Figur 17: Befolkningsudviklingen fra 2014 til 2023 i landsbyer og landområder i kommuner, hvor minimum 20 pct. af befolkningen bor i landsbyer og landområder

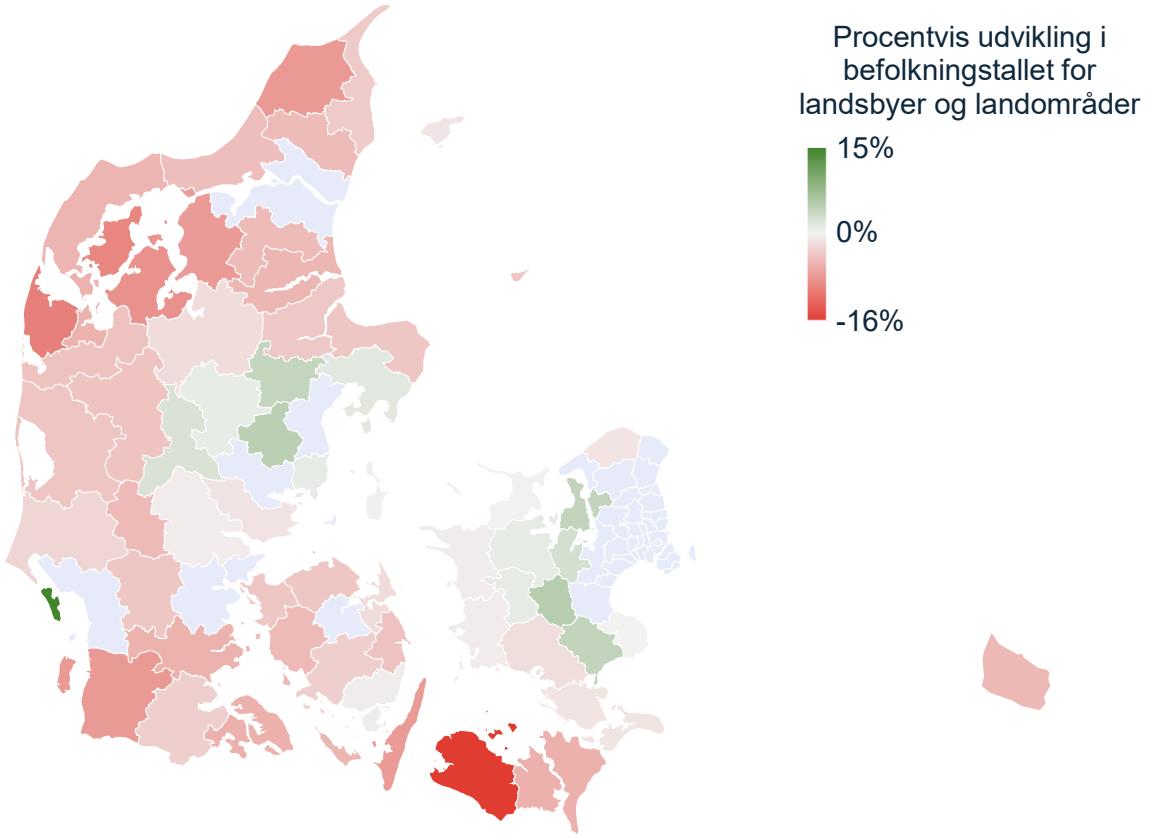

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 62

Kommunetallene dækker imidlertid også over en betydelig variation inden for den enkelte kommune. Derfor zoomer vi i det følgende ind på landsby- og landområdeniveau, som også er analysens primære enhed.

Figur 18 viser befolkningsudviklingen fra 2014 til 2023 på landsby- og landområdeniveau for de 1509 landsbyer og landområder der indgår i analyserne. De skraverede felter angiver landområderne (målt på postnummer-niveau), mens punkterne viser de enkelte landsbyer. Den røde farve indikerer tilbagegang i befolkningstallet, mens den grønne indikerer en befolkningsvækst. Farveintensiteten i de skraverede landområder viser, hvor markant udviklingen har været, og størrelsen på cirkelpunkterne angiver tilsvarende, hvor stor den procentvise ændring har været for den enkelte landsby.

Figur 18: Befolkningsudviklingen fra 2014 til 2023 i landsbyer og landområder opdelt efter om der har været en positiv eller negativ udvikling

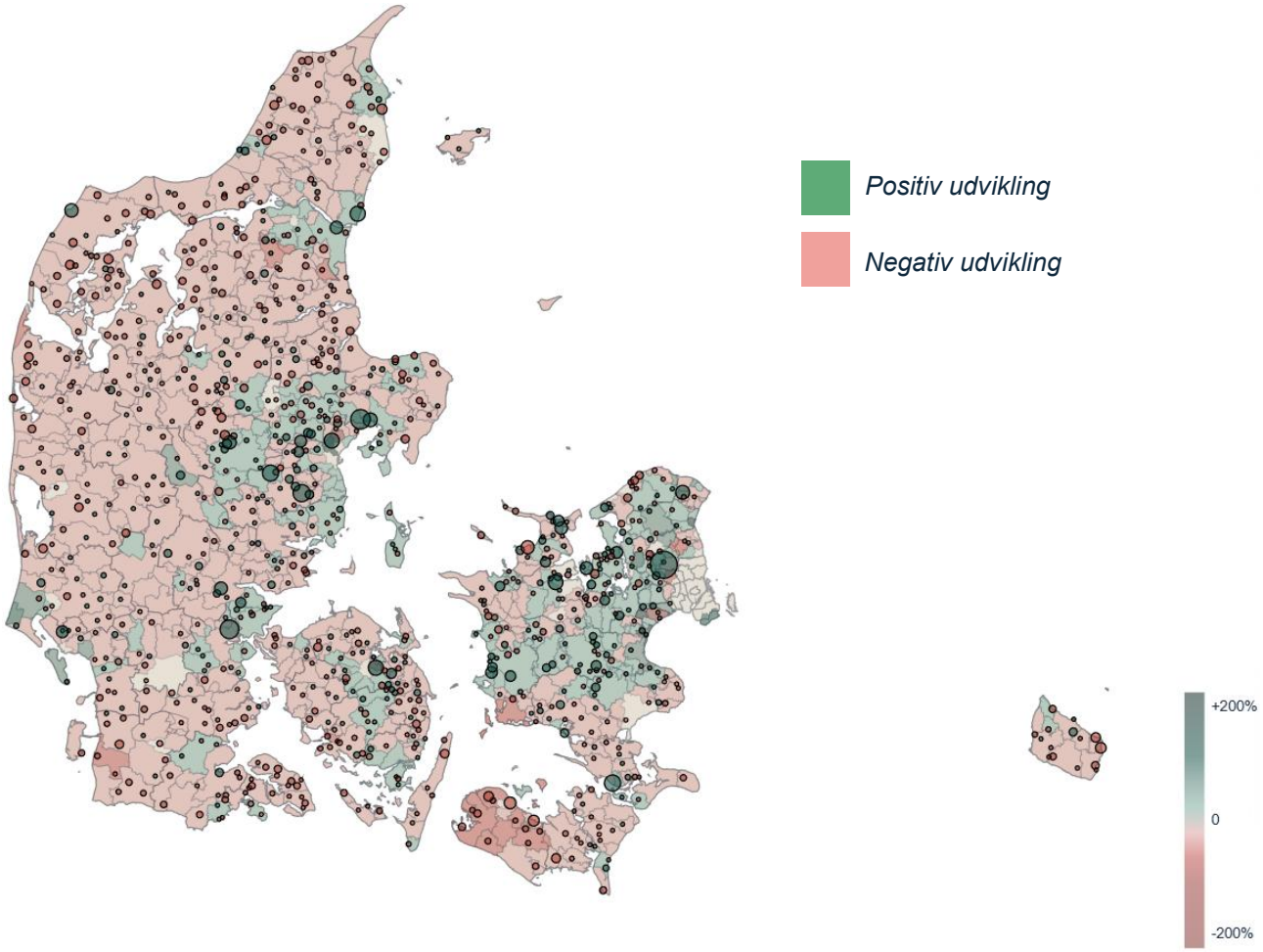

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 1.509, resultaterne kan tilgås i et interaktivt dashboard kaldet 'Epinions Landsbybarometer'.

Befolkningsudviklingen i landsbyer og landområder varierer betydeligt. I perioden spænder udviklingen fra en maksimal vækst på 205 pct. (Solrød Strand) til et fald på 55 pct. (landområde i Lystrup). Samlet set har 33 pct. af alle landsbyer og landområder oplevet en befolkningsfremgang, mens 67 pct. har oplevet en tilbagegang.[2]

Den overordnede tendens fra de tidligere kommunekort genfindes også på landsby- og landområdeniveau. Fremgangen ses især i landsbyer og landområder i Øst- og Vestsjælland, i Østjylland samt i områder omkring Odense, Aalborg og trekantområdet (Fredericia, Kolding og Vejle). Omvendt har de fleste øvrige områder oplevet tilbagegang.

[2] Bemærk, at landsbyer (færre end 1.000 indbyggere), der vokser sig større end 1.000 indbyggere i løbet af perioden, fortsat indgår i analyserne som landsbyer. Det samme gør sig gældende for landsbyer, som får færre end 200 indbyggere.

5.2 Den forventede befolkningsudvikling

Befolkningsudviklingen i landsbyer og landområder følger i vid udstrækning historiske og geografiske rammevilkår. Landsbyer med kortere afstand til jobmuligheder og uddannelses-institutioner - eller med særlige landskabs- og naturkvaliteter - har ofte bedre forudsætninger for vækst end mere perifert beliggende områder. Hertil kommer, at forskelle i beboersammensætning og socioøkonomiske forhold kan påvirke både til- og fraflytning og dermed udviklingen i befolkningstallet.

Analysen skifter derfor fokus fra at beskrive den historiske udvikling til at vurdere, om de enkelte landsbyer og landområder har udviklet sig bedre eller dårligere, end man kunne forvente givet deres rammevilkår. Den forventede befolkningsudvikling estimeres ved en OLS-regression, hvor den procentvise befolkningsændring fra 2014 til 2023 modelleres som en funktion af en række forklarende variable (X). Variablene grupperes overordnet i tre kategorier: (1) geografiske ramme-vilkår, (2) boligsammensætning og (3) beboersammensætning.

$$befolkningsudvikling_i = \alpha + \beta * X_{rammevilkår,i} + \epsilon_i$$

Tabellen nedenfor viser, hvilke variable der indgår i modellen, samt hvordan de er målt.

Tabel 3: Rammevilkår der indgår i den statistiske model

Kategori	Variabel	Beskrivelse	Enhed
Geografiske rammevilkår	Ø-samfund	Landsby ligger på en ikke brofast ø	0,1
	Bytype	Landsby / landområde	0,1
	Afstand til motorvej	Nærmeste motorvejsafkørsel	10 km
	Afstand til sygehus	Nærmeste sygehus	10 km
	Afstand til praktiserende læge	Nærmeste læge	10 km
	Afstand til kyst	Nærmeste kyst	10 km
	Afstand til togstation	Nærmeste togstation	10 km
	Afstand til ungdomsuddannelse	Nærmeste gymnasial eller erhvervsuddannelse	10 km
	Afstand til storby	Nærmeste by blandt top 15 største byer i DK	10 km
	Afstand til universitet	Nærmeste universitet	10 km
	Andel skov	Andel af arealet i en radius af 10 km fra byen som er skov	10 pct.
	Antal virksomheder	Antal virksomheder i en radius af 12 km fra byen	10.000
	Antal supermarkeder	Antal supermarkeder i en radius af 5 km fra byen	10
Boligsammensætning	Beboelsesareal	Boligernes gennemsnitlige størrelse m^2	10 m^2
	Opførselsår	Boligernes gennemsnitlige opførselsår	10 år
	Boligsammensætning	Andelen af boligerne der er parcelhuse	10 pct.
	Boliganvendelse	Andelen af boligerne der anvendes af ejer, udlejes eller står tomme	10 pct.
	Varmekilde	Andelen af boligerne med fjernvarme	10 pct.
Beboersammensætning	Uddannelse	Andelen over 18 med grundskolen som højeste gennemførte uddannelse	10 pct.
	Køn	Andel mænd	10 pct.
	Etnicitet	Andel etniske danske	10 pct.
	Civilstatus	Andel over 18 gift	10 pct.
	Familietype	Andel af husstande der er børnefamilier	10 pct.
	Sundhed	Gennemsnitlig antal kontakter med læge	1
	Opvækst	Andel der er opvokset i landsbyer	10 pct.

	Alder	Aldersgrupper; under 18, 19-36, 37-54. over 54	10 pct.
	Disponibel indkomst	Gennemsnitlig disponibel indkomst for borgere over 18 år	100.000 kr.
	Beskæftigelsesgrad	Andel over 18 i beskæftigelse	10 pct.
	Branche	Andel med arbejde i landbruget, offentlig adm., andre brancher	10 pct.

Note: Se afsnit 7.2 for en gennemgang af datakilderne for hver variabel.

Samlet peger regressionsresultaterne på, at befolkningsfremgang i landsbyer og landområder i høj grad hænger sammen med både geografisk tilgængelighed, bolig- og bebyggelsesstruktur samt lokal beboersammensætning. Mere præcist kan disse faktorer forklare 34 pct. af variationen i befolkningsudviklingen (r^2). Det er vigtigt at understrege, at koefficienterne skal forstås som gennemsnitlige statistiske sammenhænge (ikke kausale effekter), hvor mønstrene giver et mere nuanceret billede af, hvilke typer lokalområder der – alt andet lige – oftere har haft vækst i perioden 2014–2023.

Figur 19: Regressionskoefficienterne bag modellen der udregner den forventede befolkningsudvikling i alle landsbyer fra 2014 til 2023.

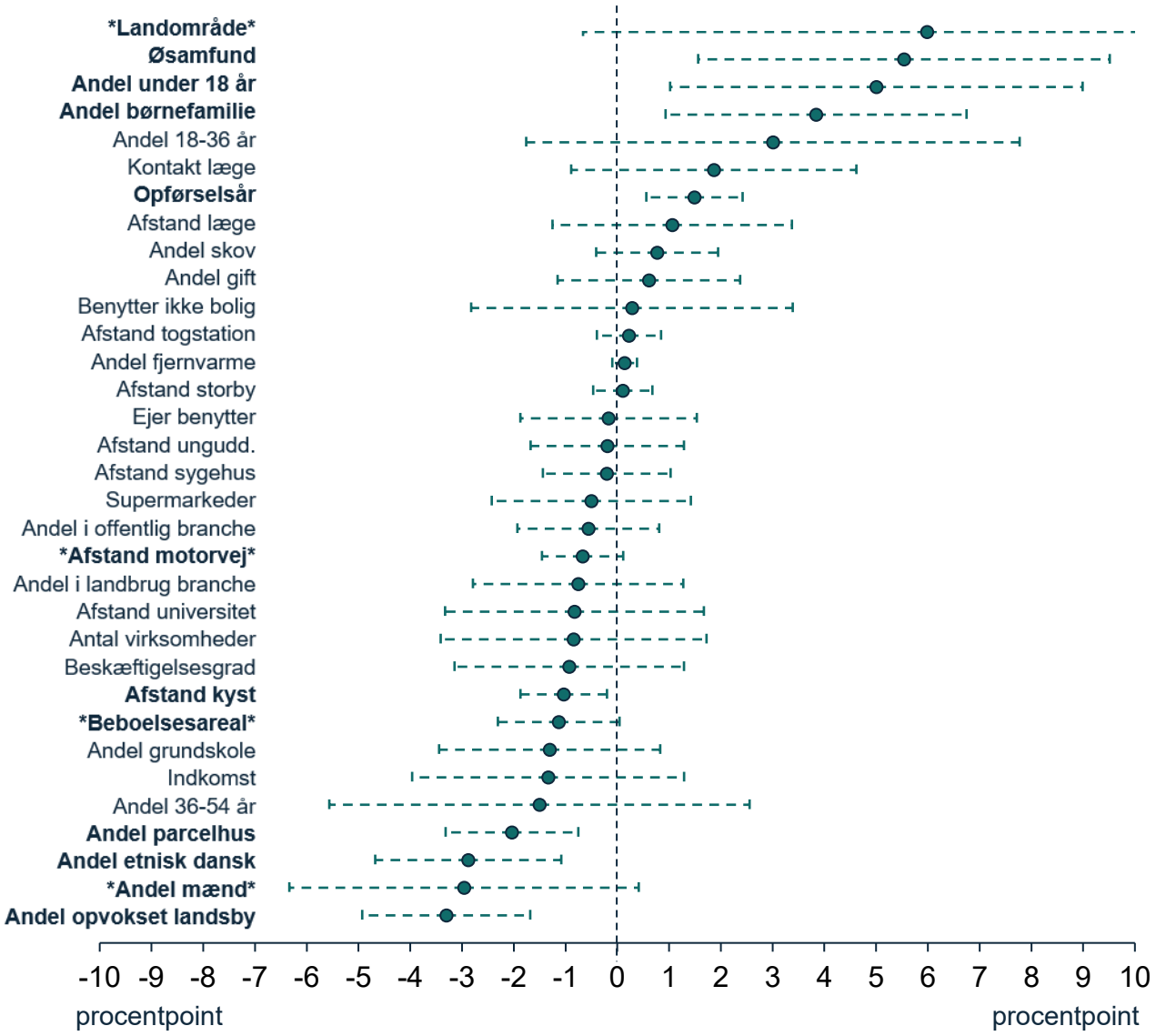

Note: N = 1509, R^2 = 0,34, klynge-robuste standardfejl på kommuneniveau, koefficienter markeret med fed indikerer signikante koefficienter på et 5 pct. signifikans niveau, se bilag 2.1 for en grafisk præsentation af effekten af afstand til kyst.

Geografiske rammevilkår: tilgængelighed og attraktivitet

På den geografiske dimension er vækst statistisk forbundet med flere forskellige forhold, som enten er med til at gøre områderne mere tilgængelige at komme til og fra eller attraktive at bosætte sig i nærheden af. At områder tættere på motorvej oftere har fremgang, er konsistent med, at transportinfrastruktur kan udvide de relevante pendlingsradiusser og dermed gøre det realistisk at bosætte sig uden for de større byer uden at miste adgang til arbejdsmarkedet. Tilsvarende er nærhed til kyst forbundet med fremgang, hvilket peger på, at natur- og landskabskvaliteter kan fungere som en selvstændig lokaliseringsfaktor for bosætning (jf. bilag 2.2 for visualisering af sammenhængen).

Derudover er befolkningsfremgang oftere observeret i områder, der ligger på ikke-brofaste øer. Det kan umiddelbart forekomme kontraintuitivt, fordi ø-samfund typisk har større afstand til arbejdspladser og serviceudbud. Sammenhængen kan imidlertid være udtryk for særlige bosætningsdynamikker i ø-samfund, fx relativt højt sommerhus- og fritidspræg, tilflytning af bestemte livsstilssegmenter eller lokale initiativer, der påvirker bosætningen. Et eksempel er ø-kommuner som Samsø og Fanø, hvor en stigning i befolkningstallet i perioden fra 2014 til 2023 kan vidne om en bosætning der i mindre grad alene ser ud til at følge klassiske tilgængelighedslogikker. Her kan naturkvaliteter, kystnærhed, lokalt engagement og tiltrækning af borgere, der aktivt søger en anden livsform, være med til at understøtte befolkningsudviklingen. Resultatet peger dermed på, at geografisk periferi i nogle tilfælde kan opvejes af stærke stedbundne kvaliteter.

Endelig ses en forskel mellem landsbyer og landområder, hvor landområder (alt andet lige) oftere er forbundet med fremgang. Det kan bl.a. hænge sammen med, at landområder i højere grad rummer spredt bebyggelse og boligtyper, som efterspørges af bestemte målgrupper, eller at landområder i nogle kommuner ligger tættere på vækstzoner end de mindre, mere afgrænsede landsbystrukturer. Et nærliggende eksempel er områder i pendlerafstand til større byer, hvor tilflyttere søger mere plads, have og natur, men ikke nødvendigvis en bolig i selve landsbyen. Her kan væksten i stedet ske i det åbne land, i mindre boligklynger eller i tidligere landbrugsejendomme, hvilket betyder, at landområdet samlet set vokser mere end landsbyen.

Boligsammensætning: nyere byggeri og bestemte boligtypologier

På bolig- og bebyggelsesdimensionen peger modellen på, at vækst oftere forekommer i områder med nyere boliger. Dette er et centralt fund, fordi boligbestandens alder ofte fungerer som et mål for både boligkvalitet og for, om der har været nybyggeri eller fornyelse i området. Sammenhængen er derfor konsistent med, at adgang til tidssvarende boliger kan være en vigtig forudsætning for tilflytning.

Samtidig er vækst forbundet med mindre gennemsnitlige boliger og en lavere andel parcelhuse. Det peger på, at vækst ikke nødvendigvis knytter sig til klassiske enfamiliehuskvarterer, men i højere grad kan være koblet til et mere varieret boligudbud (fx rækkehuse, etagebyggeri i mindre skala eller mindre enheder). Fortolkningsmæssigt kan det afspejle, at områder med vækst i perioden i højere grad kan rumme både mindre husstande, førstegangstilflyttere eller ældre, der nedskalerer. Det kan også hænge sammen med, at mindre boliger og lavere parcelhusandel ofte findes i lokalområder, der ligger tættere på bynære vækstzoner.

Beboersammensætning: familier, aldersprofil og sociodemografi

På beboersammensætningen er vækst forbundet med en større andel under 18 år (relativt til områder med mange over 64 år) og en højere andel børnefamilier. Det indikerer, at områder med en i forvejen mere “familietung” demografi oftere har haft fremgang, samt at områder ofte vækster pga. børnefamilier, flytter til områderne. Det kan således både skyldes direkte flyttemønstre (familier

tiltrækkes af områder med andre familier) og indirekte mekanismer (fx efterspørgsel efter skole- og fritidstilbud samt lokale fællesskaber, som kan understøtte stabil bosætning). Dertil kommer at områder med mange ældre oftere vil være forbundet med faldende befolkningstal – her kan man pege på særligt to mekanismer; ældres ønsker om at flytte tættere på servicetilbud og en øget sandsynlighed for bortgang.

Modellen viser desuden, at vækst oftere ses i områder med lavere andel etnisk danske, lavere andel mænd og lavere andel, der selv er opvokset i en landsby. En mulig fortolkning er, at vækst i højere grad forekommer i områder med mere tilflytning og mobilitet (frem for områder, der i høj grad består af "lokalt rodfæstede" beboere). At en lavere andel er opvokset i en landsby, kan i den optik afspejle, at områderne tiltrækker nye beboere udefra, som ikke selv er opvokset i landsbyer og landområder. Tilsvarende kan en lavere andel mænd og en lavere andel etniske danskere indikere at væksten i landområderne i højere grad har været drevet af ikke etniske danskere og kvinder.

Anvendelsen af den statistiske model

Med udgangspunkt i den statistiske model er den forventede befolkningsændring for hver enkelt landsby og landområde udregnet.

$$\widehat{befolkningsudvikling}_i = \hat{\alpha} + \hat{\beta} * X_{rammevilkår,i}$$

I figuren nedenfor er den faktiske og modelbestemte forventede befolkningsudvikling plottet. Hvert datapunkt på grafen viser, hvordan hver enkelt landsby og landområde placerer sig på de to dimensioner for befolkningsudvikling. På den vertikale akse ses den faktiske befolkningsudvikling, og på den horisontale akse ses den forventede befolkningsudvikling.

Den stiplede linje i midten angiver det tilfælde, hvor den faktiske befolkningsudvikling svarer til den forventede befolkningsudvikling. Jo længere en landsby og landområde placerer sig fra den stiplede linje, desto mere afviger den faktiske udvikling fra den forventede. Landsbyer og landområder, der placerer sig i det grønne skraverede område, er vækstet mere, end man ville forvente, mens landsbyer og landområder, der placerer sig i det rødt skraverede område, er vækstet mindre end forventet.

De fleste landsbyer placerer sig tæt på det forventede niveau, hvilket illustrerer, at en stor del af variationen i befolkningsudviklingen kan forstås gennem landsbyernes og landområdernes rammevilkår. Det gælder imidlertid langt fra alle landsbyer og landområder – der er særligt en gruppe af byer og områder, hvor befolkningsvæksten ligger langt over den forventede vækst, som må forstås ud fra andre forhold ikke inkluderet i den statistiske model.

Figur 20: Den faktiske og forventede befolkningsudvikling i alle landsbyer og landområder for perioden 2014 til 2023

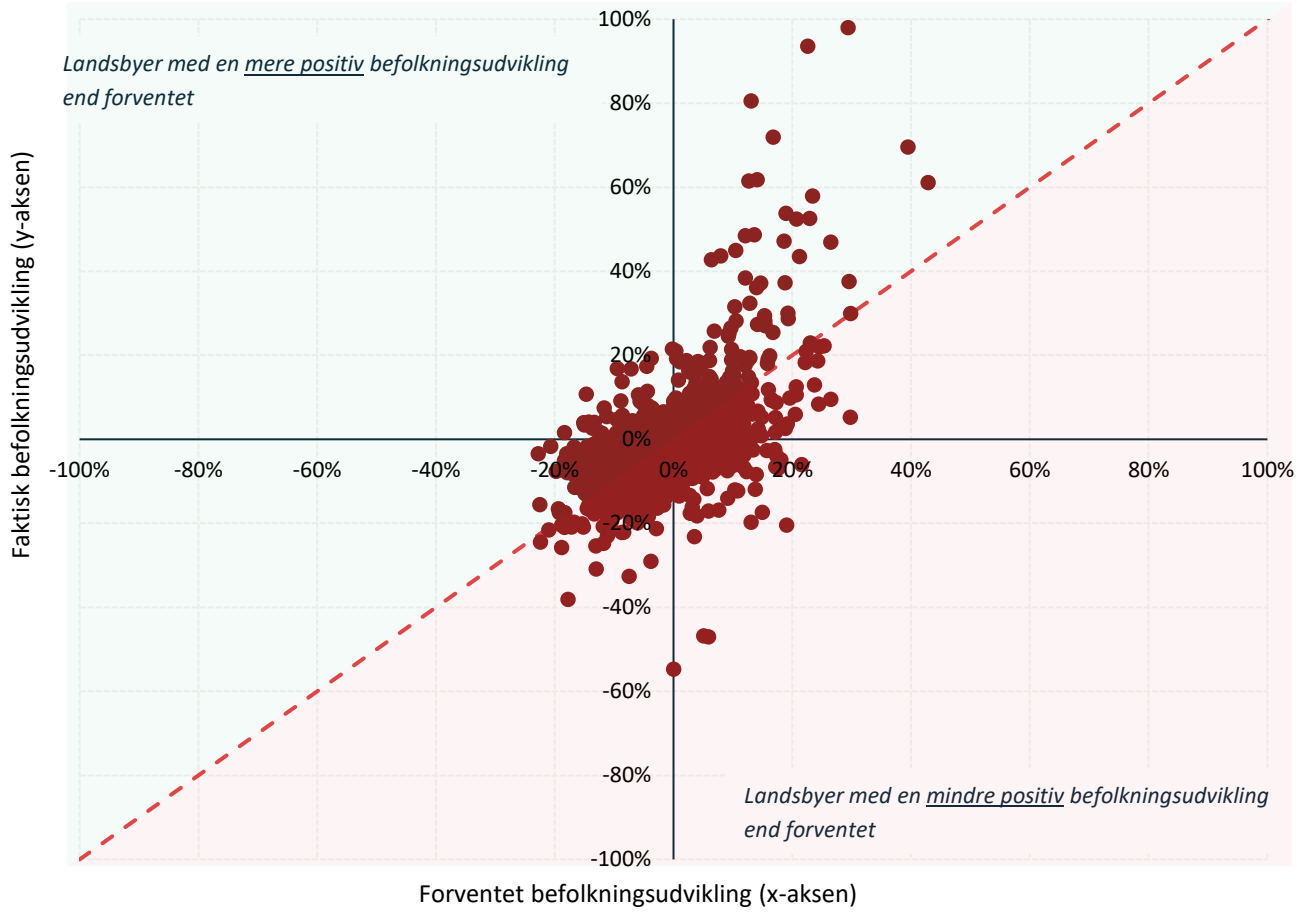

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 1.509, enkelte landsbyer med en faktisk befolkningsudvikling på over 100 pct. er fjernet for at sikre læsbarheden af figuren.

5.3 Forskellen mellem den faktiske og forventede udvikling

I de videre analyser anvendes forholdet mellem den faktiske og forventede befolkningsudvikling. Dette gøres ved at udregne differencen mellem de to hvor hver enkelt landsby og landområde.

$$difference_i = befolkningsudvikling_i - \widehat{befolkningsudvikling_i}$$

En positiv difference indikerer en landsby eller et landområde, hvor befolkningsvæksten har været højere end forventet, mens en negativ difference viser en landsby eller et landområde, hvor befolkningsvæksten har været lavere end forventet givet områdets rammevilkår. Resultatet af denne beregning kan ses i figuren nedenfor, hvor en positiv difference er markeret med grønne skraverede områder, mens en negativ difference omvendt er afbildet med røde markeringer.

Figur 21 vidner om en række interessante tendenser. For det første er kortet ikke identisk med figur 18 for den faktiske udvikling. Det betyder, at mange landsbyer og landområder, der har oplevet en tilbagegang, faktisk har haft en mindre tilbagegang, end man ville forvente givet byernes og områdernes rammevilkår. Omvendt indikerer resultaterne også, at en række landsbyer og landområder, der har oplevet en fremgang i befolkningstallet, faktisk har haft en mindre fremgang, end man ville forvente givet byernes og områdernes rammevilkår.

Figur 21: Forskellen mellem den faktiske og forventede befolkningsudvikling i alle landsbyer og landområder for perioden 2014 til 2023

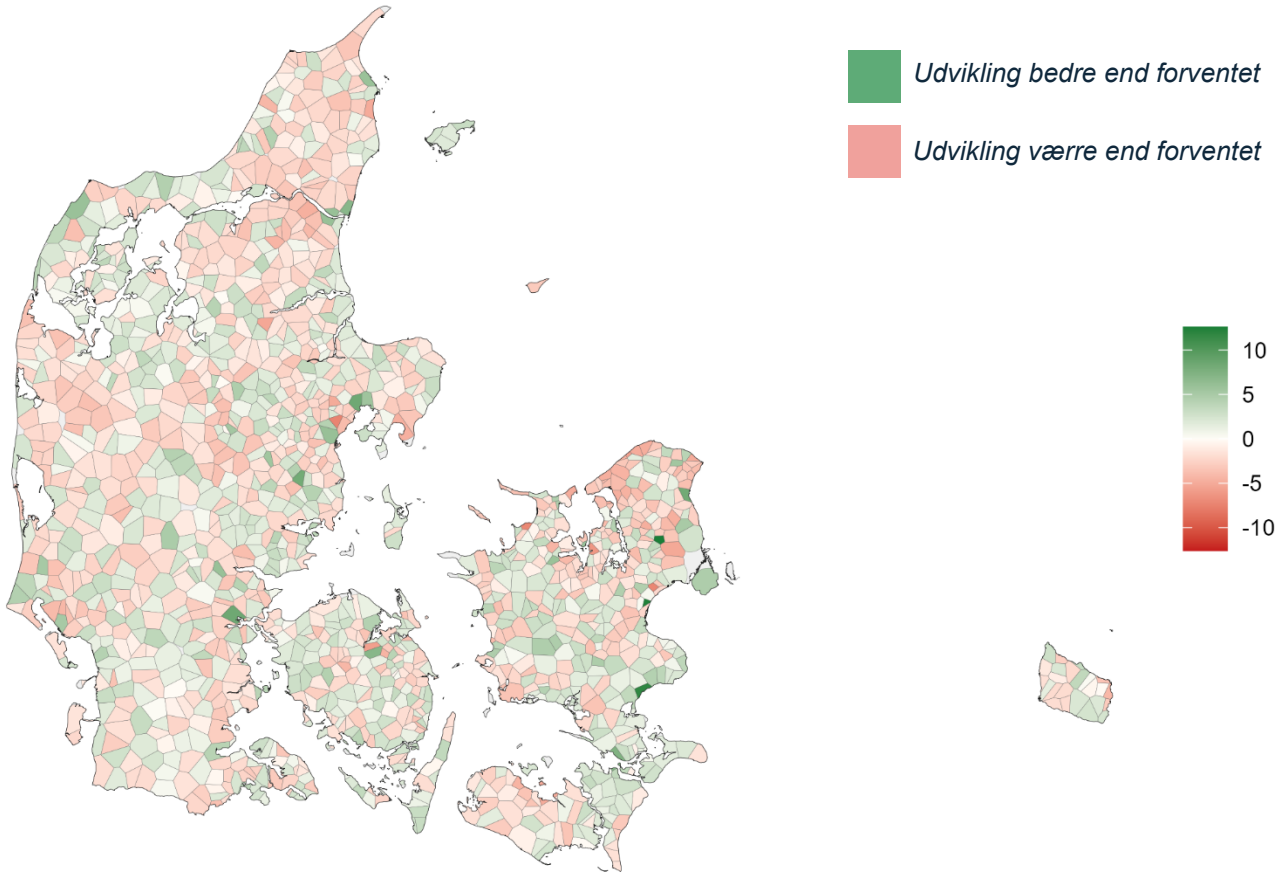

Note: Egne beregninger pba. registre fra Danmarks Statistik. N = 1.509. Kortet er baseret på en Voronoi-opdeling, hvor hvert område tildeles værdien fra nærmeste datapunkt (landsby/centerpunkt for landområde) i en radius af 7,5 km. Kortets farveskala er baseret på en signed square-root-transformation, som øger den visuelle kontrast for værdier tæt på 0. Farveintensiteten afspejler derfor ikke den oprindelige variabel lineært. De ikke-transformerede resultater kan tilgås i det interaktive dashboard: 'Epinions Landsbybarometer'.

For det andet er der nogle interessante geografiske mønstre i, hvor landsbyer og landområder, der har klaret sig bedre end forventet, er placeret. Særligt landsbyerne og landområderne i Sydsjælland, mange af ø-kommunerne, det vestlige Fyn og Nordvestjylland har haft en befolkningsudvikling, der overgår det forventede.

De geografiske mønstre fremgår tydeligere af kortet nedenfor, hvor andelen af landsbyer og landområder i hver kommune, der har haft en befolkningsudvikling, som er bedre end forventet, er angivet.

Blandt de kommuner, hvor den største andel af landsbyer og landområder har klaret sig bedre end forventet, finder man Læsø (100 pct.), Hedensted (89 pct.), Faxe (82 pct.), Samsø (80 pct.), Stevns (79 pct.) og Vordingborg (76 pct.). I den anden ende af skalaen finder man en række større og nordsjællandske kommuner: Halsnæs (0 pct.), Hillerød (13 pct.), Aalborg (18 pct.), Helsingør (20 pct.), Furesø (20 pct.) og Roskilde (25 pct.).

Figur 22: Andelen af kommunernes landsbyer og landområder der har en højere vækst end hvad man ville forvente med kommunens byers rammevilkår

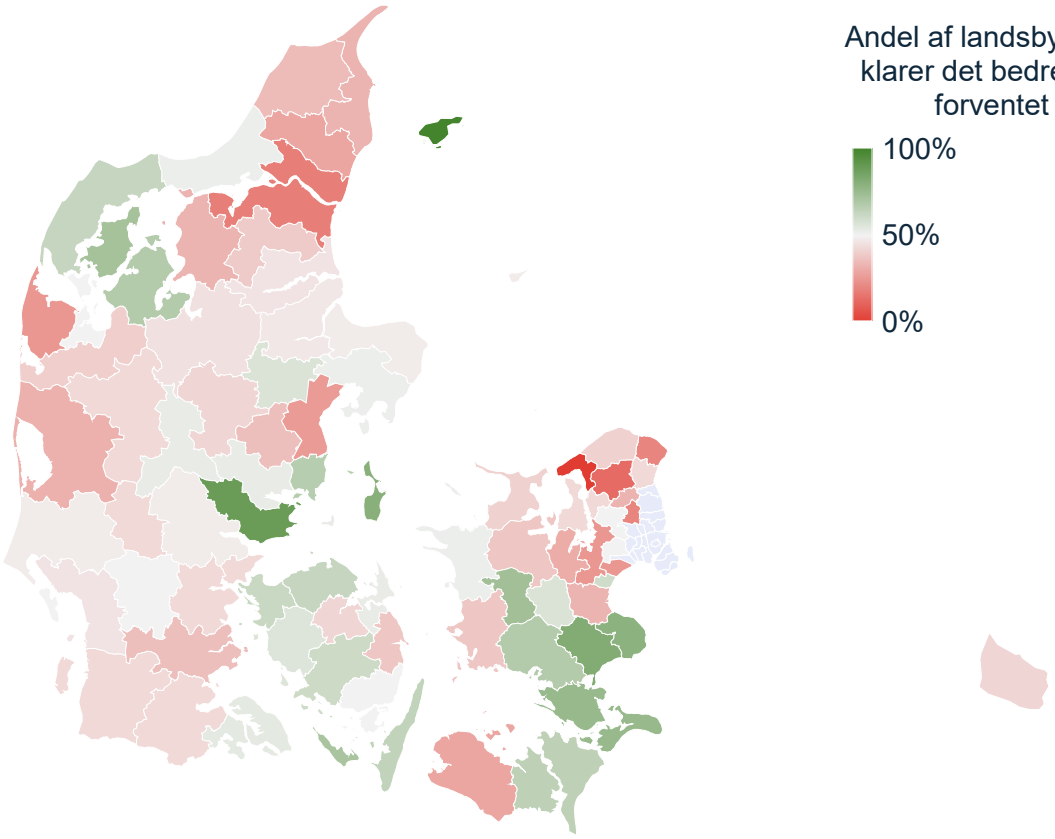

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 88

Afvigelserne kan også opgøres i absolutte tal. Når forskellen mellem faktisk og forventet befolkningsudvikling summeres på kommuneniveau og omregnes til antal borgere, viser resultaterne en betydelig spændvidde: I perioden 2014–2023 ligger kommunerne mellem 1.400 borgere lavere (Aalborg Kommune) og 880 borgere højere (Faxe Kommune), end man ville forvente givet rammevilkårene (jf. figur 23). Det betyder, at forskellene ikke blot er statistisk målbare, men også kan omsættes til et konkret demografisk "overskud" eller "underskud" i kommunernes landsbyer og landområder.

Figur 23: Forskellen mellem den faktiske og forventede udvikling fra 2014 til 2023 på kommuneniveau angivet i antallet af borgere

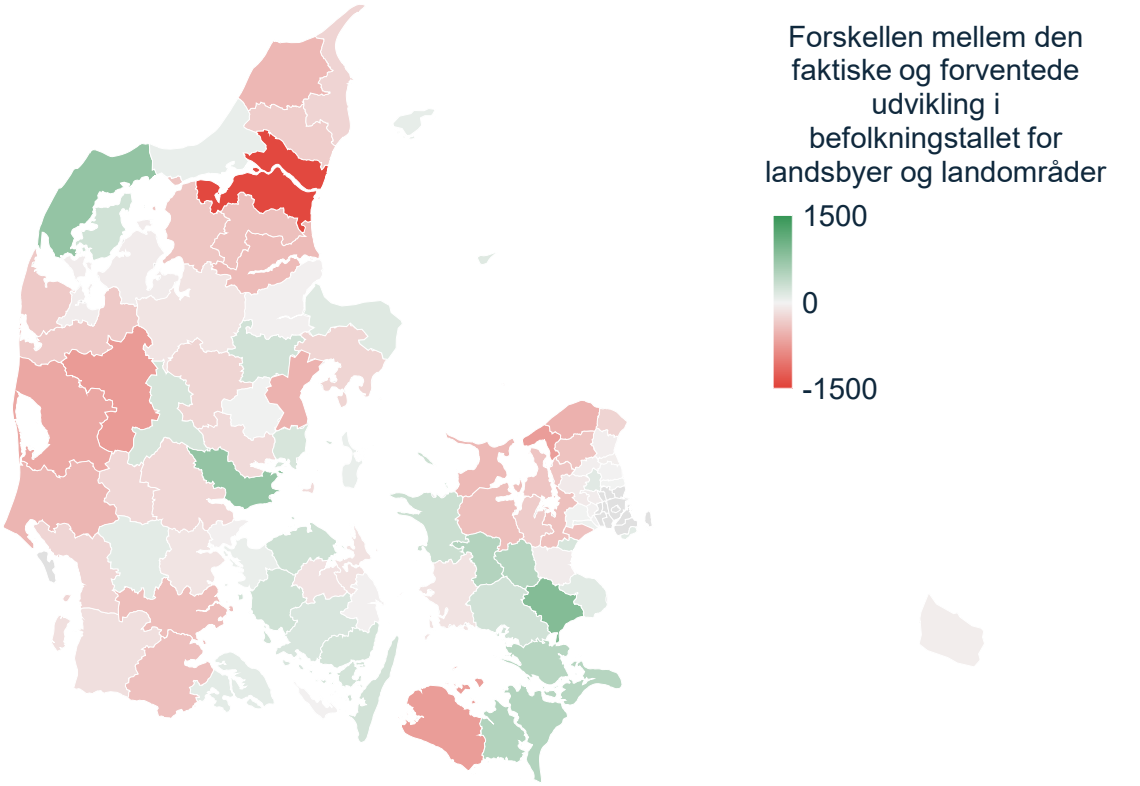

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 88

Samtidig vil den samme absolutte afvigelse have forskellig betydning afhængigt af kommunens størrelse. Derfor er afvigelserne også omregnet til en andel af kommunens samlede befolkning i 2023. Her fremgår en yderligere variation i, hvor meget den bedre eller dårligere end forventede udvikling reelt "fylder" i kommunen. For Læsø svarer en bedre end forventet udvikling i landsbyer og landområder til, at kommunens samlede befolkning i 2023 er 4,8 pct. højere, end modellen ellers tilsiger. Tilsvarende gælder for Faxe (2,3 pct.), Langeland (2,1 pct.), Samsø (1,9 pct.) og Thisted (1,7 pct.). I den anden ende af skalaen findes Halsnæs (-2,2 pct.), Lolland (-1,8 pct.), Lemvig (-1,8 pct.), Odsherred (-1,4 pct.) og Rebild (-1,3 pct.).

Figur 24: Forskellen mellem den faktiske og forventede udvikling på kommuneniveau angivet som andelen af det samlede befolkningstal i 2023

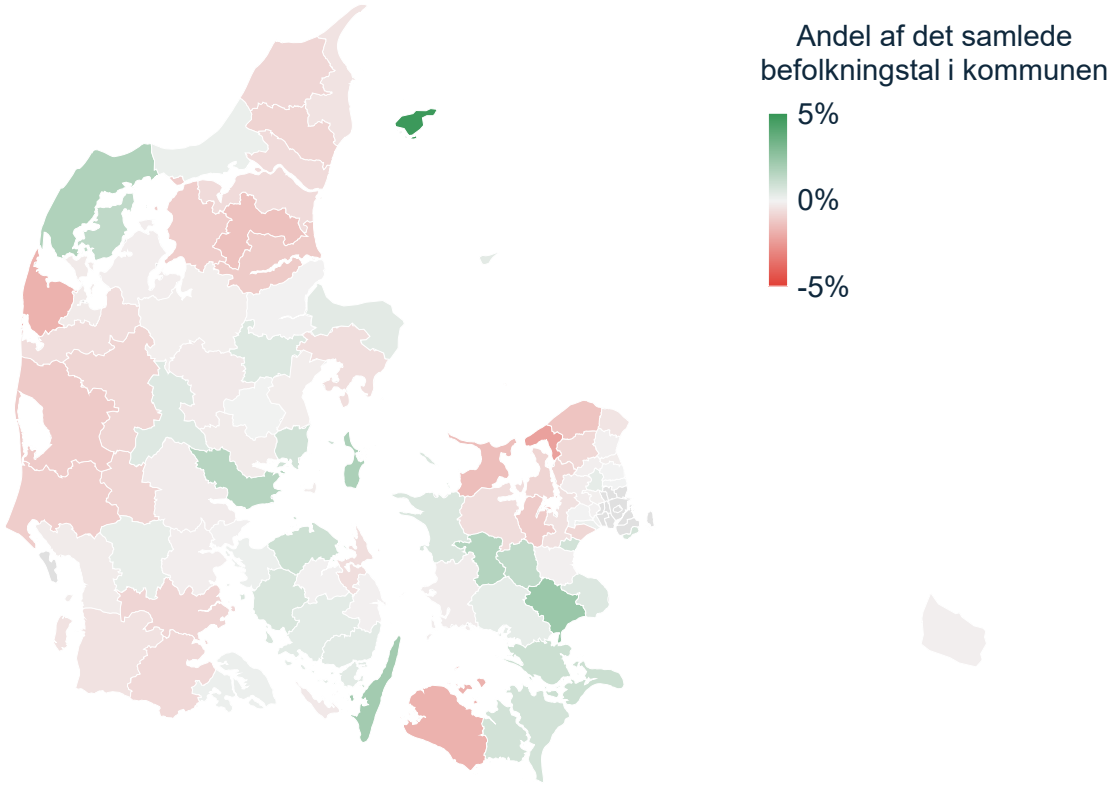

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 88

Størrelsesordenen er substantiel, også i en planlægnings- og styringsoptik. Afvigelser på omkring 1–5 pct. af kommunens befolkning svarer til ændringer, der typisk vil kunne mærkes i efterspørgslen efter boliger, dagtilbud, skolekapacitet og lokal service – og de kan påvirke kommunens skattebase og økonomiske råderum. Samtidig er det værd at understrege, at afvigelserne er beregnet hvor der er taget højde for en række centrale rammevilkår. Når nogle kommuner alligevel ligger markant over eller under det forventede niveau, peger det på, at der kan være andre forhold på spil i kommunerne, som modellen ikke indfanger, der kan være med til at forklare at nogle kommuner klarer det bedre end andre. Det kunne for eksempel være lokale bolig- og planlægningsbeslutninger, konkrete udviklingsprojekter, infrastrukturelle investeringer, erhvervs- og arbejdsmarkedsdynamikker eller mere "bløde" forhold som lokale fællesskaber og kommunal kapacitet.

Samlet set indikerer resultaterne derfor, at kommuner i praksis kan afvige substantielt fra den udvikling, man statistisk set ville forvente givet deres strukturelle forudsætninger. Det understøtter analysens udgangspunkt om, at nogle kommuner ser ud til at lykkes bedre end andre med udviklingen i landsbyer og landområder – og det motiverer, at de efterfølgende analyser undersøger, hvilke kendetegn og strategiske greb der oftere er til stede blandt kommuner, der overgår forventningerne.

6. Delstudie 3: Hvorfor lykkes nogen kommuner?

I delstudie 3 undersøger vi, i hvilken grad forhold, som kommunerne har en mere direkte indflydelse på, har en sammenhæng med og forklaringskraft for, hvordan befolkningen i landsbyerne og landområderne har udviklet sig i perioden. Delstudie 3 kommer således i naturlig forlængelse af delstudie 2, hvor vi sandsynliggør, hvilke kommuner der klarer sig bedre eller værre end forventet med at skabe bæredygtige landsbysamfund. I delstudie 3 bygger vi videre på analysen og stiller skarpt på, i hvilken grad kommunernes mere direkte tiltag kan hjælpe med at forklare, hvorfor nogle kommuner gør det godt eller mindre godt. Som et sekundært mål bygger delstudie 3 ligeledes bro til indsigterne fra delstudie 1, og det undersøges, om der er en sammenhæng mellem kommunernes historiske udvikling og deres strategiske prioriteter i henhold til konkrete tiltrænings- og fastholdelsestiltag i dag.

Det er vigtigt at pointere, at analyserne her viser sammenhænge/korrelationer mellem, hvad der karakteriserer kommunernes initiativer og strategier i dag, og landsbyernes historiske udvikling fra 2012 til 2023. I tilfælde, hvor mange af de kommuner, der klarer sig bedre end forventet givet deres rammevilkår, samtidig (også) har iværksat en særlig indsats i dag, kan det ikke nødvendigvis konkluderes, at indsatsen er årsag til, at det går godt. Tilsvarende kan man forestille sig, at kommuner, der er udfordrede, oftere iværksætter initiativer for at modvirke udviklingen. I et sådant tilfælde kan det se ud, som om de kommuner, der gør meget, lykkes mindre. Man skal derfor være varsom i fortolkningen af korrelationerne angivet i analysen.

På trods af at analysen ikke entydigt kan afgøre, om kommunernes udvikling skyldes konkrete handlinger, kan vi stadig lære af mønstre i, hvilke indsatser kommuner, der har klaret sig godt og mindre godt, griber til. Det kan fungere som inspiration til både, hvad kommunerne kan gøre for at sikre mere bæredygtige landsbysamfund, samt inspirere til flere kausale studier i forskningen i fremtiden.

Vi undersøger først i 6.1, om der er statistiske sammenhænge mellem de landsbyer, der klarer det godt og kommunernes indsatser via en regressionsanalyse. Dernæst undersøger vi i 6.2 hvilke forhold og konkrete initiativer, der kendetegner kommunerne, der klarer det bedre eller værre end forventet.

6.1 Sammenhænge mellem kommunale aktiviteter og landsbyernes udvikling

Befolkningsudviklingen i landsbyer og landområder kan, som det vises i delstudie 2 (afsnit 5.2), i høj grad forklares af byerne og områdernes rammevilkår (geografi, boligsammensætning og beboersammensætning). Mere præcist kan 34 pct. af variationen i befolkningsudviklingen i landsbyerne og landområderne fra 2012 til 2023 forklares af rammevilkårene. Vi bygger nu videre på den forhenværende statistiske regressionsmodel ved at tilføje en række faktorer, som kommunerne har en mere direkte indflydelse på. Formålet med at tilføje disse variable er at forstå, om de er med til at øge modellens statistiske forklaringsevne, hvilket kan indikere, hvor stor en indflydelse kommunerne har på udviklingen.

I analysen ser vi på to forskellige kommunale forhold. For det første undersøges en række fysiske og regnskabsmæssige parametre. Det dækker blandt andet over afstandsmål fra landsbyer og landområder til kommunale services, såsom skoler og dagtilbud, rejsetider med offentlig transport til kommunens centerby, hvorvidt der har været skolelukninger og ændringer af lokalplaner i perioden samt afstanden til den nærmeste lukning eller ændring. Derudover indgår kommunernes gennemsnitlige udgifter pr. elev/indbygger på dagtilbud, folkeskole, kultur, sport og fritid samt ældreområdet og kommunernes tilskud pr. indbygger via udligningssystemet.

For det andet undersøges kommunernes overordnede strategiske prioriteter i forhold til konkrete tiltrænings- og fastholdelsestiltag inden for områderne boligudvikling og infrastruktur, markedsføring, fastholdelse, samarbejder, databrug og uddannelse. Disse forhold måles gennem indeks konstrueret på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen, hvor antallet af tiltag anvendt af en kommune summeres og herefter standardiseres til en skala fra 0 til 1. Her angiver 1 en kommune, der angiver at anvende alle tænkelige tiltag vedrørende et forhold (fx markedsføring), mens 0 omvendt angiver en kommune, der ikke anvender nogen tiltag.

Analyserne kan angives formelt ud fra følgende ligning:

$$befolkningsudvikling_i = \alpha + \beta * X_{rammevikår,i} + \gamma * Z_{kommune,i} + \epsilon_i$$

Hvor Z_i er en vektor bestående af alle kommunale forhold beskrevet ovenfor og X_i en vektor bestående af rammevilkårene beskrevet i afsnit 5.2. Alle kommunale forhold, samt enheden de er målt i, står ligeledes angivet i tabellen nedenfor.

Tabel 4: Kommunale forhold der indgår i den statistiske model

Kategori	Variabel	Beskrivelse	Enhed
Fysiske og regnskabsmæssige forhold	Afstand til folkeskole	Nærmeste folkeskole	10 km
	Afstand til nedlagt folkeskole	Nærmeste nedlagte folkeskole	10 km
	Afstand til ændret lokalplan	Nærmeste ændret lokalplan for perioden	10 km
	Rejsetid med offentlig transport	Rejsetid via offentlig transport kl. 7:50 til centerbyen	10 min
	Afstand til dagtilbud	Nærmeste dagtilbud	10 km
	Afstand til plejehjem	Nærmeste plejehjem	10 km
	Udgift til dagtilbud	Udgifter til dagtilbud pr. barn	1000 kr
	Udgift til folkeskole	Udgifter til folkeskolen pr. elev	1000 kr
	Udgift til kultur	Udgifter til kultur pr. indbygger	1000 kr
	Udgift til sport og fritid	Udgifter til sport og fritid pr. indbygger	1000 kr
	Udgift til ældre	Udgifter til ældre pr. 67+-årig	1000 kr
	Tilskud via udligningssystem	Tilskud per indbygger	1000 kr

Indeks for strategiske tiltag	Boligudvikling/infrastruktur	Indeks for strategisk fokus på området	0-1
	Markedsføring	Indeks for strategisk fokus på området	0-1
	Fastholdelse	Indeks for strategisk fokus på området	0-1
	Samarbejder	Indeks for strategisk fokus på området	0-1
	Databrug	Indeks for strategisk fokus på området	0-1
	Uddannelse	Indeks for strategisk fokus på området	0-1

Note: Se afsnit 7.2 for en gennemgang af datakilderne for hver variabel.

Koefficienterne vedrørende alle de kommunale forhold fremgår af bilag 3.1. De to typer af kommunale forhold testes i to separate modeller. Nedenfor har vi fremhævet koefficienterne fra modellen der tester sammenhænge mellem fysiske og regnskabsmæssige forhold og befolkningsudviklingen. Koefficienterne skal fortolkes som gennemsnitlige, statistiske sammenhænge mellem kommunale forhold i 2023 og befolkningsudviklingen for perioden fra 2014 til 2023. Resultaterne kan ikke i sig selv fortolkes kausalt, og de dokumenterer således ikke, at de enkelte karakteristika nødvendigvis forårsager vækst eller tilbagegang.

Figur 25: Regressionskoefficienterne bag model 1, der udregner den forventede befolkningsudvikling i alle landsbyer fra 2014 til 2023 med inklusion af fysiske og regnskabsforhold i modellen.

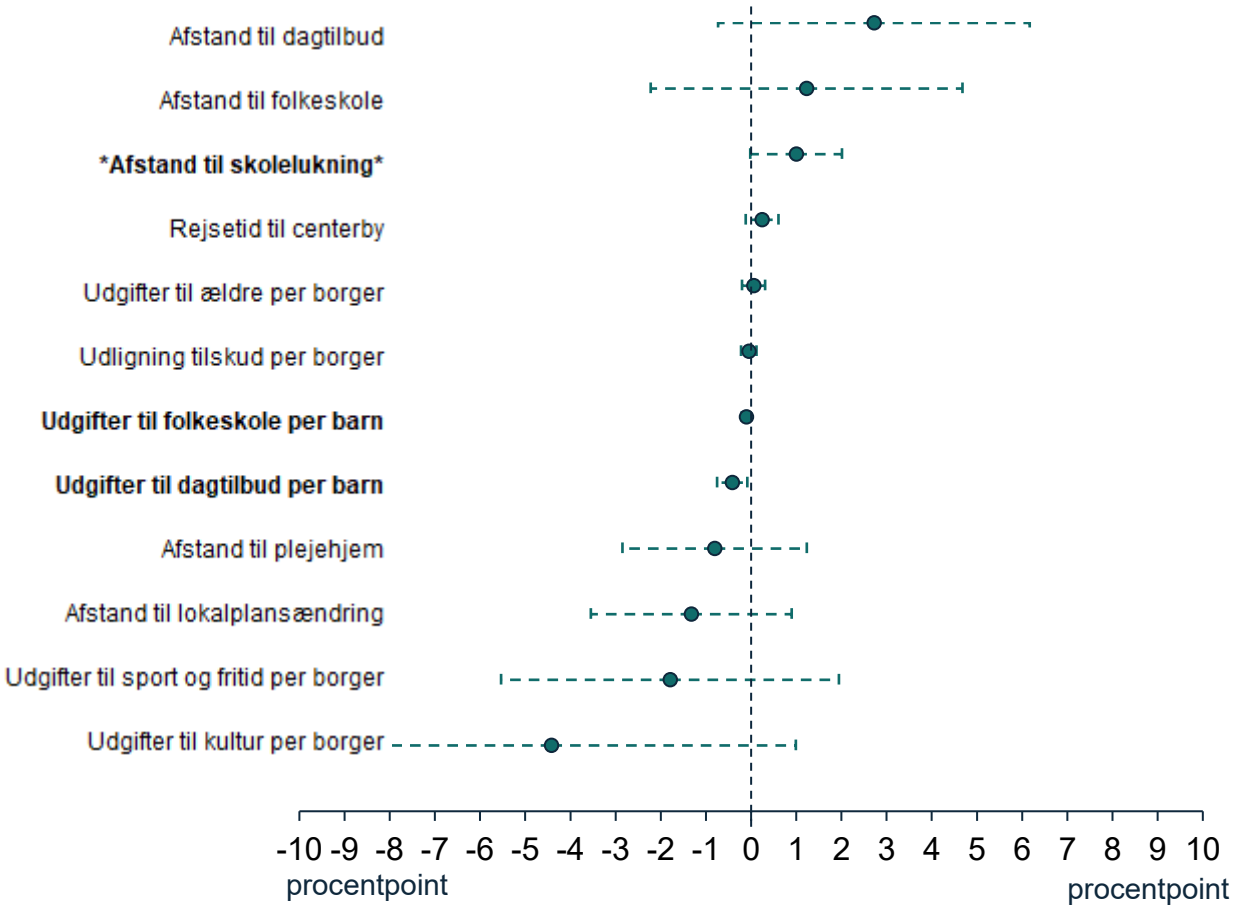

Note: I modellen indgår kontrolvariable for (1) geografiske rammevilkår, (2) boligsammensætning og (3) demografiske rammevilkår. N = 1509, R^2 = 0,36, klynge-robuste standardfejl på kommuneniveau, koefficienter markeret med fed indikerer signikante koefficienter på et 5 pct. signifikans niveau, se bilag 2.1 for en oversigt over samtlige koefficienter i model (1). Bilaget indeholder også model 2, hvor vi tester korrelationerne mellem indeksene for kommunale strategier konstrueret på baggrund af spørgeskemadata fra delstudie 1.

Model 1: Betydningen af fysiske/regnskabsforhold

Resultaterne fra modellen indikerer, at jo tættere længere en by ligger på en lukket folkeskole, desto lavere er befolkningsvæksten. Helt konkret er en mindskelse af afstanden fra en landsby eller et landområde på 10 km til en skolelukning forbundet med, at befolkningsvæksten i byen eller området er 1 procentpoint lavere. Korrelationen mellem skolelukninger og befolkningsvækst er visualiseret på et danmarkskort i bilag 3.2. Denne sammenhæng ligger sig tæt op ad tidligere studier, som har identificeret negative konsekvenser for befolkningsudviklingen af skolelukninger, bl.a. i en dansk kontekst og i en finsk kontekst (Sørensen et al., 2021; Lehtonen, 2021).

Resultaterne indikerer ligeledes, at de kommuner, der har højere gennemsnitlige udgifter pr. barn eller elev i dagtilbud og folkeskole, generelt har haft en lavere befolkningsvækst i deres landsbyer og landområder i perioden forinden. Helt konkret er et øget gennemsnitligt forbrug på 1.000 kr. pr. barn eller elev associeret med lavere befolkningstal for en landsby eller et landområde på hhv. 0,42 og 0,11 procentpoint.

Sammenhængen kan bedst forstås som et udtryk for, at kommuner, der oplever tilbagegang i befolkningstallet i landsbyer og landområder, oftere vil have højere udgifter på dagtilbuds- og folkeskoleområdet pr. barn. En sandsynlig forklaring er, at færre børn og elever i landsbyer og landområder kan medvirke til lavere børne- og elevkvotienter i institutionerne, hvilket øger udgifterne pr. barn og elev. Dertil kommer, at eventuelle skævheder i, hvilke familier der fraflytter landsbyer og landområder, kan være med til yderligere at påvirke udgifterne pr. barn og elev. Hvis der er en tendens til, at mere velstillede familier fraflytter landsbykommunerne, vil mere udfordrede familier og børn med særlige behov for ekstra støtte fylde mere i kommunernes økonomi pr. barn og elev.

Resultaterne illustrerer tydeligt nogle af de udfordringer og problematikker, mange kommuner står over for i arbejdet med at sikre bæredygtige landsbysamfund: Hvis man som kommune lukker et skoletilbud på grund af en presset økonomi, vil færre børnefamilier etablere sig i landsbyerne, og flere kan vælge at flytte. Holder man omvendt liv i skoletilbuddene i landsbyer og landområder, kan kommunen gradvist opleve, at tilbuddene bliver relativt dyre at holde i live.

Model 2: Betydningen af kommunernes bosætningsstrategier

I modellen der tester sammenhængene mellem kommunernes bosætningsstrategier og befolknings-udviklingen (se bilag 3.1) indikeres det ikke, at der er korrelationer mellem kommunernes overordnede strategiske valg i forhold til tiltrænings- og fastholdelsestiltag og landsbyernes og landområdernes befolkningsudvikling. Det kan således ikke fastslås, at kommuner, der anvender mange eller få strategiske tiltrænings- og fastholdelsestiltag på forskellige indsatsområder, har oplevet en højere eller lavere befolkningsvækst i deres landsbyer og landområder.

Kommunemodellernes forklaringskraft

Samlet peger resultaterne for både model 1 og 2 på, at tilføjelsen af kommunale forhold ikke øger modellens evne til at forklare befolkningsudviklingen i landsbyerne og landområderne nævneværdigt i forhold til, hvad rammevilkårene alene kan forklare. Helt konkret stiger forklaringskraften (r^2) kun med 2-3 procentpoint (fra 34 pct. til 36-37 pct.), når de kommunale forhold tilføjes. Det tyder således på, at de medtagne kommunale forhold på et mere overordnet plan ikke har en stor selvstændig sammenhæng med befolkningsudviklingen i landsbyerne og landområderne.

En væsentlig pointe er imidlertid, at de kommunale forhold, der indgår i især model 2, i høj grad er mål for kommunernes strategiske rammer og prioriteringer, mens det i praksis er sværere at måle kommunernes faktiske adfærd og implementering af de selvsamme tiltag. Kommuner kan have et

udtalt strategisk fokus på landsbyudvikling, men den eventuelle effekt på befolkningsudviklingen vil afhænge af, hvordan indsatserne konkret gennemføres - herunder timing, omfang, kvalitet, målretning og lokal forankring (Bavnbæk & Thuesen, 2025). Dertil kommer, at kommunerne er pålagt at fremme en differentieret og målrettet udvikling af landsbyerne (Erhvervsministeriet, 2020). Analyserne på baggrund af spørgeskemaet gør det imidlertid ikke muligt at måle den faktiske indsats for hver enkelt landsby, dvs. den differentierede tilgang internt i kommunerne. Analyserne belyser derimod, hvordan kommunernes overordnede strategi hænger sammen med de enkelte landsbyers resultater. Forskellen i analyseenhed mellem strategi og udviklingsmål kan derfor være en væsentlig forklaring på, at vi ikke identificerer sammenhænge mellem strategi og udvikling i model 2. At der derimod identificeres sammenhænge for mere landsbynære initiativer, såsom skolelukninger i model 1, understøtter denne fortolkning. Når implementeringen ikke observeres direkte i data, vil sammenhængen mellem "kommunale forhold" og befolkningsudvikling alt andet lige være vanskeligere at identificere statistisk. Hertil kommer, at flere kommunale indsatser – fx boligudvikling, planlægning, fysiske investeringer og image-/markedsføringsindsatser - kan have forsinkede effekter, som ikke nødvendigvis fanges, når udviklingen opgøres over en samlet periode.

Hvad kan forklare den eksisterende variation?

Dette fund giver anledning til spørgsmålet om, hvad der ellers kan forklare, hvorfor landsbyernes og landområdernes befolkning udvikler sig, som den gør. Litteraturen peger særligt på, at en række mere strukturelle og stedbundne dynamikker spiller ind - forhold, som ofte ligger uden for kommunens umiddelbare kontrol, og som kan variere betydeligt fra område til område.

For det første at steders omdømme, sociale status og oplevede tryghed kan påvirke bosætnings- og fraflytningsmønstre, også når disse forhold kun vanskeligt lader sig måle i registerdata (Nørgaard et al, 2022; Permentier et al, 2009). Hvordan et lokalområde opfattes – både af egne borgere og potentielle tilflyttere – kan have betydning for flyttemønstre. Omdømme kan knytte sig til alt fra skolens kvalitet og sociale forhold til oplevet tryghed, naboskab og stedets “ry” i nærområdet. Disse forhold kan være vanskelige at måle i registerdata, men kan alligevel være afgørende for bosætningsvalg. Dette så vi netop i delstudie 1, hvor en kommune beskriver, hvordan der kan opstå en ”stemning” omkring landsbylivet i specifikke områder blandt fx borgere fra storbykommuner.

For det andet, og nært beslægtet med det første, fremhæves kultur og fortællinger om stedet som en mulig forklaringsfaktor (Lysgård, 2016; Görmar, 2023). Steders identitet – og de historier, der knytter sig til dem – kan påvirke, hvem der kan se sig selv bo der. Fortællinger kan både være historisk forankrede (fx kulturarv, landsbymiljø, naturkvaliteter) og mere nutidige (fx lokale udviklingsprojekter, ildsjæle, nye fællesskaber). Samlet kan disse to dimensioner fungere som “bløde” drivkræfter for bosætning, som sjældent kan operationaliseres og indfanges af klassiske statistiske modeller, men som i praksis kan være vigtige for befolkningsudviklingen.

For det tredje peger litteraturen på betydningen af foreningsliv og social sammenhængskraft. Et aktivt foreningsliv, lokale fællesskaber og stærke sociale netværk kan øge tilknytning til stedet og gøre det mere attraktivt at flytte til – også selvom der er længere til service og arbejdspladser. Omvendt kan svækkede fællesskaber gøre et område mere sårbart, fordi færre lokale ressourcer aktiveres til at skabe aktiviteter, modtage tilflyttere og opretholde et lokalt engagement. (Iversen et al, 2023; Gandrup, 2025)

Det er i den sammenhæng vigtigt at understrege, at vi ved fra delstudie 1, at mange kommuner arbejder strategisk med landsbyer og landområder og anvender en bred palet af tiltag – herunder markedsføring og forskellige fastholdelsesinitiativer, som relaterer sig til steders omdømme, identitet og lokale fællesskaber. Nyere dansk forskning i ’rural place branding’ peger netop på, at denne type

indsatser i landområder ofte er samskabte og afhænger af lokale aktørers ejerskab, identifikation og engagement (Gulisova et al, 2025). Det betyder, at effekten i høj grad afhænger af den konkrete udførelse og lokale forankring frem for alene af, om kommunen formelt har et strategisk fokus. Derfor kan det strategiske fokus være vanskeligt at koble entydigt til den observerede befolkningsudvikling, fordi det netop er implementeringsgrad og lokal omsætning i praksis, der er det primære håndtag for påvirkning – og som ikke kan måles direkte i denne analyse.

Endelig fremhæves mere generelle storby-trends. Urbanisering og ændrede præferencer for uddannelse, job og livsstil på et overordnede niveau betyder, at særligt unge og højtuddannede i stigende grad orienterer sig mod større byer (Nørgaard et al., 2023). Disse trends kan påvirke landsbyer og landområder uafhængigt af kommunale tiltag, og de kan være med til at forklare, hvorfor visse områder oplever en vedvarende nettofraflytning – særligt i aldersgrupper, der traditionelt bidrager til naturlig befolkningstilvækst.

Samlet set peger disse perspektiver på, at en stor del af den uforklarede variation kan være drevet af forhold, der dels er stærkt kontekstafhængige, dels ikke let lader sig operationalisere i en regressionsmodel. Det betyder ikke nødvendigvis, at kommunale indsatser er uden betydning, men det indikerer, at befolkningsudvikling i landsbyer og landområder i høj grad påvirkes af bredere strukturelle udviklinger og lokale dynamikker, som kommunerne kun delvist kan påvirke direkte.

Det er i den sammenhæng vigtigt at pointere, at den begrænsede ekstra forklaringskraft fra de kommunale forhold ikke i sig selv kan tages som udtryk for, at kommunale prioriteringer er uden betydning. Resultaterne viser alene, at de overordnede mål for kommunale forhold kun i begrænset omfang bidrager til at forklare variationen i befolkningsudviklingen, når der samtidig tages højde for rammevilkårene. I det følgende undersøges derfor mere konkret, hvilke tiltag og karakteristika der kendetegner kommuner, som klarer sig bedre eller dårligere end forventet. Formålet er at identificere mønstre i, hvilke indsatser der oftere kendetegner kommuner, som har haft en mere positiv eller mere negativ udvikling end forventet.

6.2 Hvad karakteriserer kommunerne som klarer sig godt og mindre godt?

I delstudie 2 (afsnit 5.2) etablerede vi, hvilke landsbyer og landområder der har haft en befolkningsvækst, som overstiger eller falder under, hvad man statistisk ville forvente givet byernes og områdernes rammevilkår. Vi anvender nu resultaterne, aggregeret på kommuneniveau, med det formål at klassificere, hvor godt kommunerne samlet set har klaret sig. Klassificeringen af kommunerne er tredelt, hvilket betyder, at kommunerne kan opdeles efter, om de (1) overgår forventningerne, (2) er på niveau med forventningerne eller (3) ikke lever op til forventningerne. Denne klassificering dannes med udgangspunkt i andelen af landsbyer og landområder i hver kommune, der klarer sig bedre eller dårligere end forventet. Den præcise operationalisering fremgår af tabel 5 nedenfor.

Tabel 5: Central variabel for hvordan kommunerne klarer sig

Variabel	Beskrivelse
Kommune overgår forventninger	60-100 pct. af kommunens landsbyer har en befolkningsudviklingen der er højere end den forventede udvikling
Kommune er på niveau med forventninger	40-60 pct. af kommunens landsbyer har en befolkningsudviklingen der er på niveau med den forventet udvikling
Kommune når ikke forventninger	0-40 pct. af kommunens landsbyer har en befolkningsudviklingen der er under den forventede udvikling

Hovedparten af kommunerne (46 pct.) er kendetegnet ved at have en befolkningsudvikling i deres landsbysamfund der lever op til den forventede befolkningsudvikling. 24 pct. af kommunerne overgår forventningerne, mens det gælder at 30 pct af kommunerne har en befolkningsudvikling der ikke når det forventede niveau. Undersøger man nærmere, hvad der kendetegner disse kommuner, fremgår der er en række interessante tendenser.

Figur 26: Fordelingen af kommuner, der overgår, er på niveau med eller ikke lever op til forventningerne til befolkningsvæksten i landsbyer og landområder

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik, N = 83, se bilag 3.3 for et overblik over hvordan alle kommunerne er kategoriseret

For det første peger resultaterne på markante regionale forskelle (jf. figur 27). Region Syddanmark har den mest stabile udvikling, hvor størstedelen af kommunerne (68 pct.) ligger på niveau med det forventede, og kun få kommuner (9 pct.) ikke når forventningerne. Region Midtjylland har ligeledes en overvejende stabil udvikling. I Region Hovedstaden, Region Sjælland og Region Nordjylland ses der derimod en mere polariseret fordeling, hvor en relativt stor andel af kommunerne ikke når forventningerne (36–55 pct.). Samtidig har Region Sjælland og Region Nordjylland de højeste

andele af kommuner, der overgår forventningerne (27-35 pct.), og kun få kommuner, der placerer sig på niveau med forventningerne. Ser man nærmere på de geografiske forskelle, kan man se en tendens til, at kommunerne, der overgår forventningerne, og kommunerne, som ikke når forventningerne, samler sig i små klynger af kommuner (se bilag 3.3). Det kan pege på, at udviklingen i landsbyer og landområder ikke alene formes af den enkelte kommunes prioriteringer, men også af bredere funktionelle geografier som fælles arbejdsmarkeder, boligefterspørgsel og regionale mobilitetsmønstre.

Figur 27: Andelen af landsbyer og landområder i hver kommune som klarer det bedre end forventet opdelt efter region

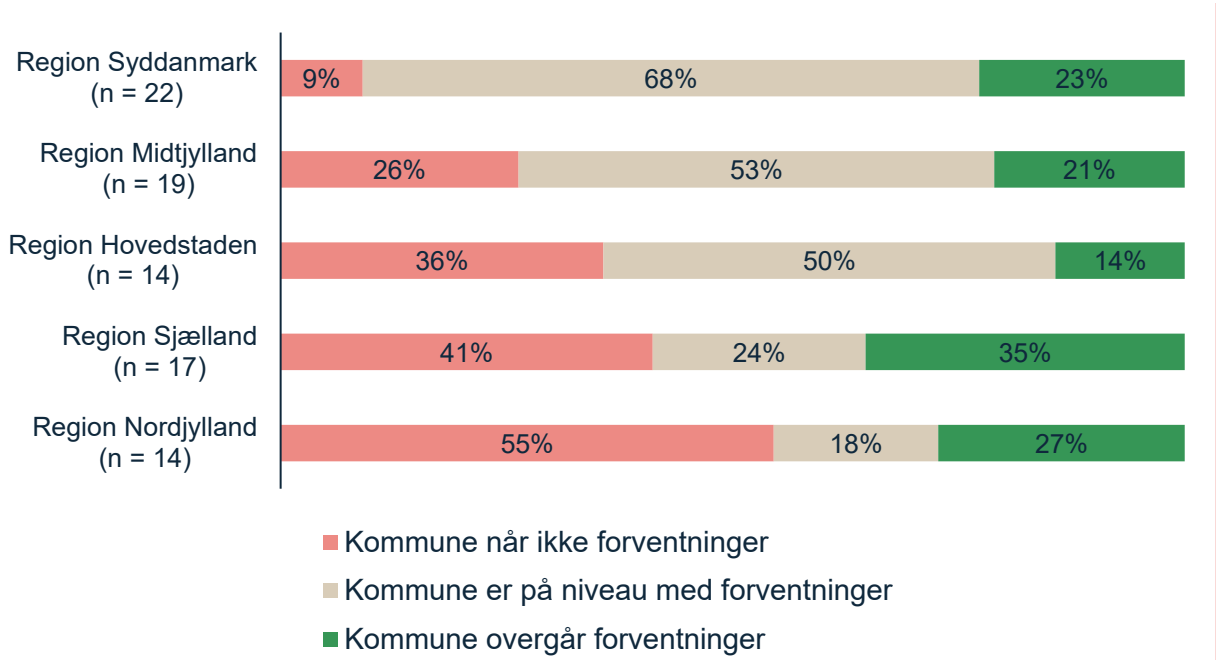

Note: N = 83, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

For det andet varierer resultaterne på tværs af kommunetyper (jf. figur 28). Overordnet er det de mindste kommuner (oplands- og landkommuner), der klarer sig bedst: Her overgår omtrent en tredjedel af kommunerne forventningerne. For de større kommuner (provins- og storbykommuner) gælder det derimod kun for op mod 6 pct. af kommunerne. Hovedstadskommunerne skiller sig ud ved at ligge tæt på den gennemsnitlige fordeling på tværs af alle kommuner.

Figur 28: Andelen af kommuner, der overgår, er på niveau med eller ikke lever op til forventningerne til befolkningsvæksten i landsbyer og landområder opdelt efter kommunetype[3]

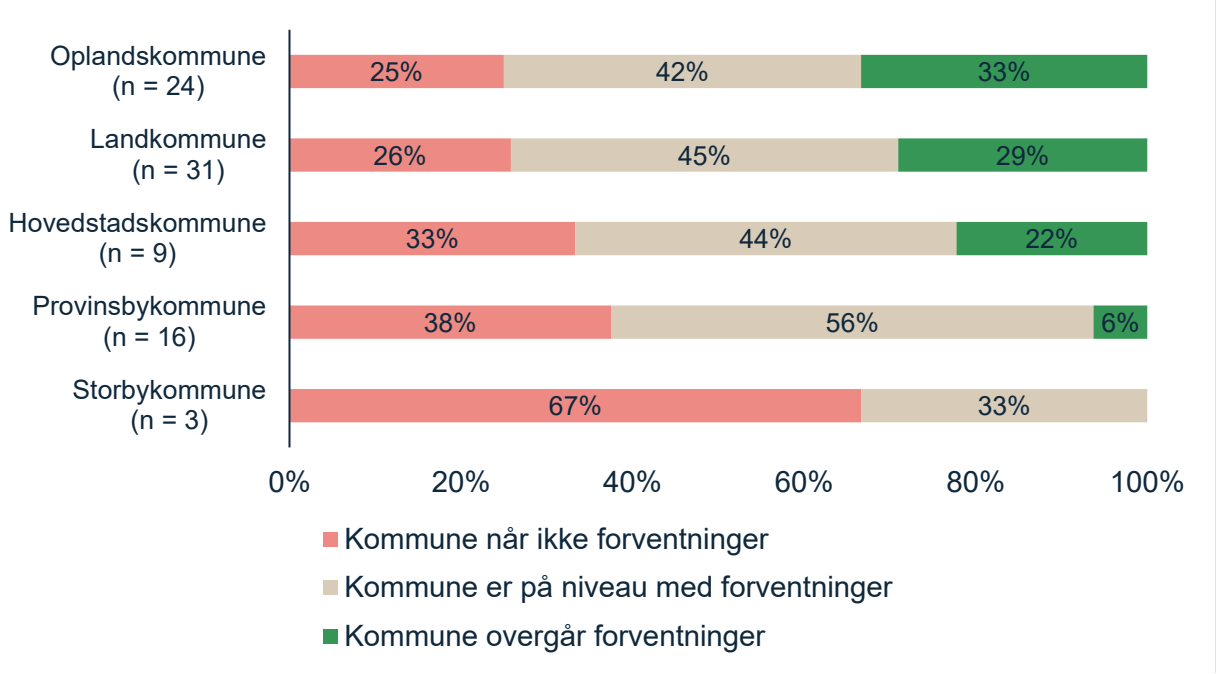

Note: N = 83, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

For det tredje ses der en sammenhæng med bosætningsstrukturen internt i kommunen. Kommuner, der overgår forventningerne, har oftere relativt små centerbyer: Blandt kommuner, hvor 33 pct. eller færre af befolkningen bor i centerbyen, overgår 34 pct. forventningerne. Til sammenligning gælder det 21 pct. af kommunerne, hvor 30–50 pct. bor i centerbyen, og 16 pct. af kommunerne, hvor mere end 50 pct. bor i centerbyen. Et tilsvarende mønster ses for kommuner med en relativt høj andel af befolkningen bosat i landsbyer og landområder. Når kommunerne opdeles efter, om mere eller mindre end 20 pct. af befolkningen bor i landsbyer og landområder, fremgår det, at 30 pct. af kommunerne i gruppen over 20 pct. overgår forventningerne, mens det kun gælder 9 pct. i gruppen under 20 pct (se bilag 3.4).

[3] Danmarks Statistik har udviklet en standard til at kategorisere de danske kommuner i fem forskellige typer med udgangspunkt i to dimensioner: antallet af indbyggere i den største by og jobtilgængeligheden i kommunenDokumentation – Link: https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/nomenklaturer/kommunegrupper

Figur 29: Andelen af landsbyer og landområder i hver kommune som klarer det bedre end forventet opdelt efter centerbyen i kommunens tyngde

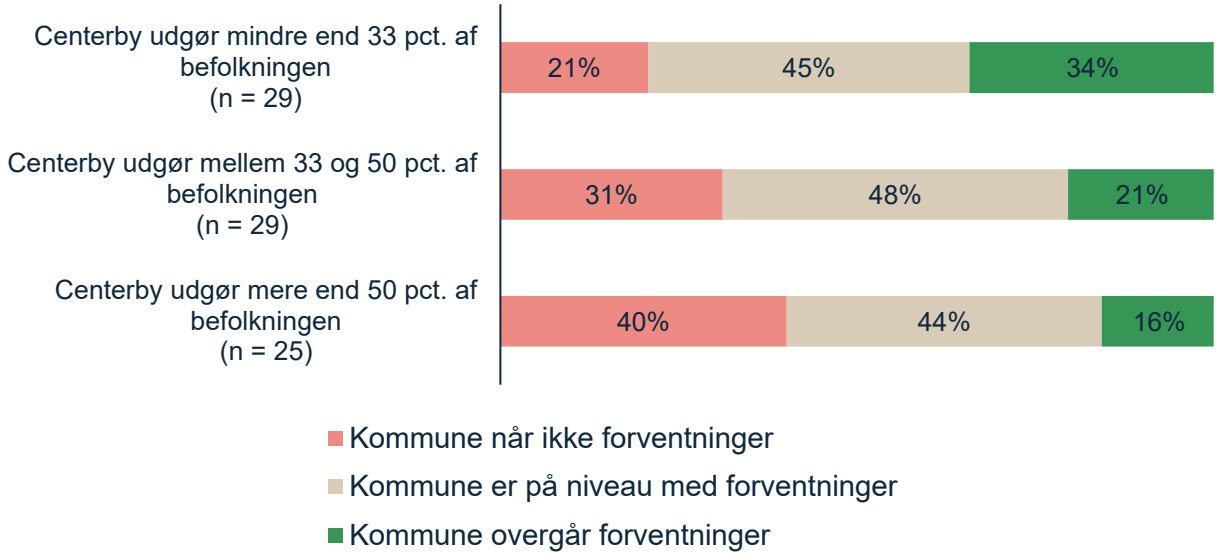

Note: N = 83, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

På tværs af analyserne peger tendenserne dermed i retning af, at kommuner med en mere decentral bosætning og mindre befolkningsmæssig tyngde i centerbyen oftere har landsbyer og landområder, der udvikler sig bedre end forventet. Selvom resultaterne dokumenterer overordnede mønstre og sammenhænge og dermed ikke i sig selv kan forklare, hvorfor kommunerne klarer sig, som de gør, er det nærtliggende - særligt i lyset af resultaterne fra delstudie 1 - at koble disse tendenser til kommunernes strategiske prioriteringer. Her viste vi, at kommuner med mere strukturelt decentrale bosætninger oftere iværksætter en bredere vifte af tiltrænings- og fastholdelsestiltag. Analysen skifter derfor nu fokus fra kommunernes strukturelle kendetegn til at belyse, hvilke konkrete tiltag kommuner, der klarer sig bedre, dårligere eller på niveau med forventningerne, typisk griber til.

Hvad karakteriserer kommunernes strategiske arbejde?

Kommunernes strategiske arbejde med bosætning i landsbyer omfatter en bred vifte af tiltag, som tidligere beskrevet i rapporten. Tiltagene kan overordnet kategoriseres i følgende indsatsområder: boligudvikling og infrastruktur, markedsføring, fastholdelse, samarbejder, databrug og uddannelse. Nedenfor fremhæves de konkrete tiltag under hvert indsatsområde, hvor der er statistisk signifikante forskelle i anvendelsen mellem kommuner, der (1) overgår, (2) er på niveau med eller (3) ikke lever op til forventningerne til landsbyernes befolkningsudvikling.

Markedsføring

Den første forskel knytter sig til kommunernes tilgang til markedsføring. Her ses en tendens til, at kommuner, der klarer sig bedre end forventet, oftere har igangsat markedsføring af deres landsbyer i nationale medier. Mere præcist angiver 42 pct. af kommunerne, der overgår forventningerne, at de har igangsat markedsføring i nationale medier, mens det samme kun gælder 13-15 pct. af de øvrige kommuner. Mønstret kan pege på, at kommuner med en mere positiv udvikling end forventet i højere grad arbejder aktivt med ekstern synlighed og positionering af landsbyerne over for potentielle tilflyttere. Det kan enten afspejle, at denne type markedsføring understøtter tiltrækning, eller at kommuner med stærkere udvikling og større kapacitet i højere grad har mulighed for at prioritere sådanne indsatser.

Figur 30: Har I aktuelt igangsat markedsføring af landsbyerne i nationale medier? opdelt efter hvordan kommunerne har klaret det

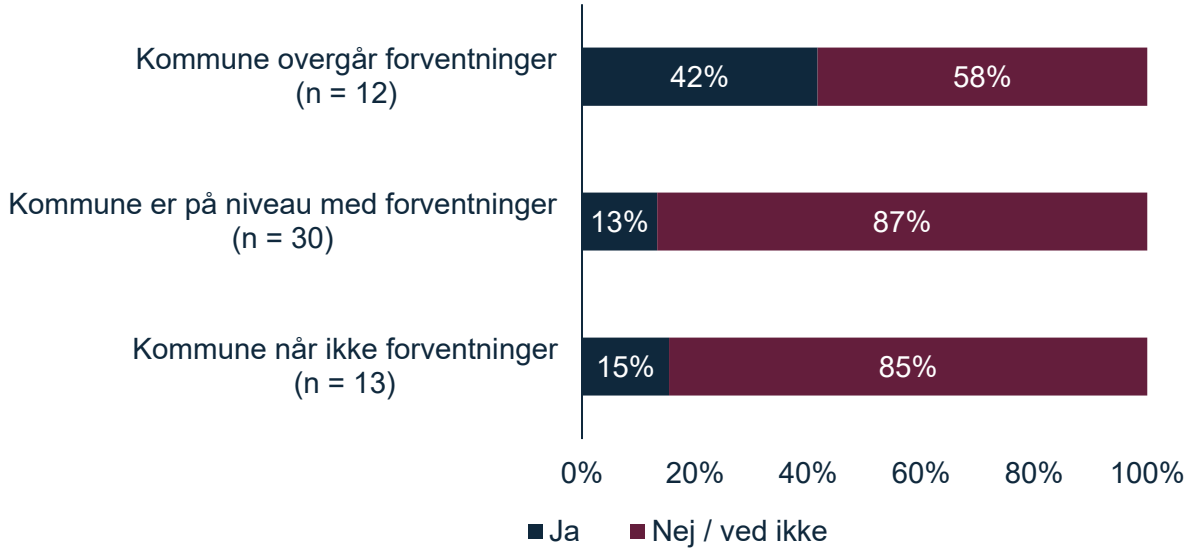

Note: N = 55, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

Fastholdelse

Derudover ses forskelle i kommunernes anvendelse af fastholdelsestiltag. For det første gør kommuner, der klarer sig bedre end forventet eller er på niveau med forventningerne, oftere brug af at sende fysisk eller digitalt informationsmateriale til tilflyttere (fx en håndbog, en tilflytterportal eller en tilflytterservice) end kommuner, der klarer sig dårligere end forventet. Konkret har 58 pct. af kommunerne, der overgår forventningerne, og 63 pct. af kommunerne, der er på niveau med forventningerne, oprettet fysisk eller digitalt informationsmateriale til tilflyttere. Det samme gælder 39 pct. af kommunerne, der ikke når forventningerne.

Figur 31: Har I oprettet fysisk eller digitalt informationsmateriale til tilflyttere som fx en håndbog, tilflytterportal eller tilflytterservice? Opdelt efter hvordan kommunerne har klaret det

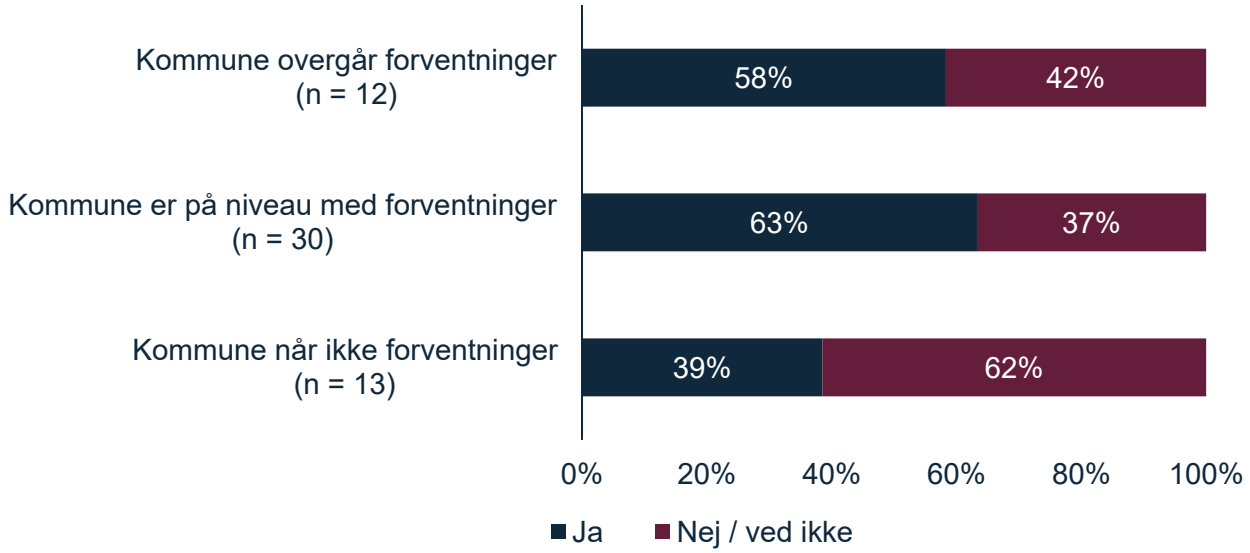

Note: N = 55, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

For det andet gør kommuner, der overgår forventningerne eller er på niveau med forventningerne, oftere brug af lokale frivillige ambassadører til at hjælpe tilflyttere med at falde godt til i landsbysamfundene. Her angiver 53 pct. af kommunerne, der er på niveau med forventningerne, og 58 pct. af kommunerne, der overgår forventningerne, at de anvender lokale frivillige ambassadører. Det samme gælder kun 15 pct. af kommunerne, der ikke når forventningerne.

Figur 32: Har I gjort brug af lokale frivillige ambassadører som hjælp til, at tilflyttere falder godt til i landsbyerne? Opdelt efter hvordan kommunerne har klaret det

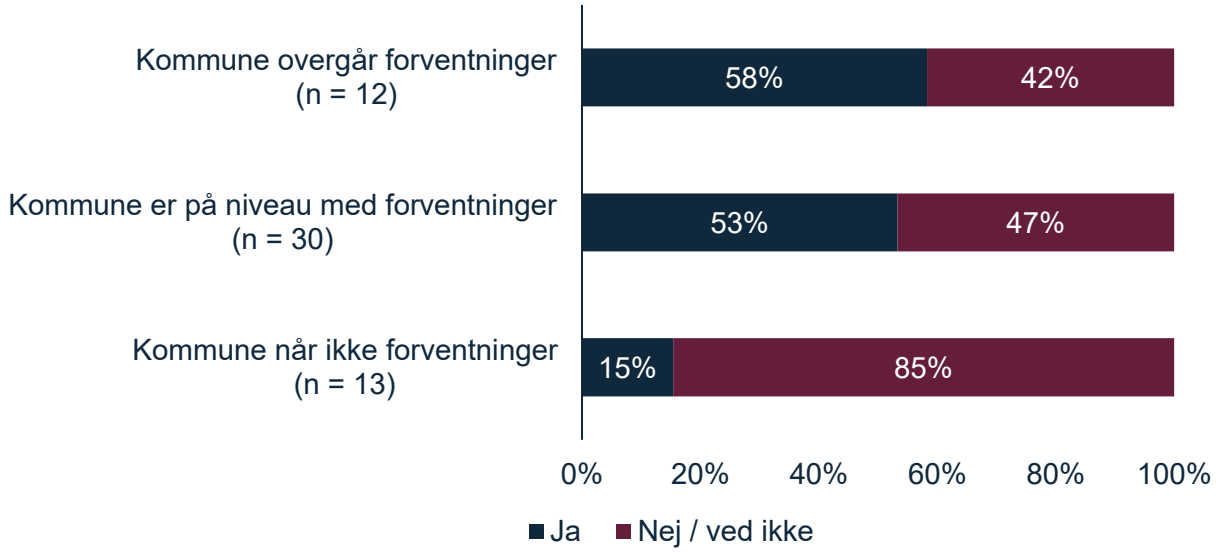

Note: N = 55, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

Samlet kan mønstret pege på, at kommuner, der klarer sig bedre end forventet, ikke alene har fokus på at tiltrække nye beboere, men også i højere grad arbejder med modtagelse, lokal forankring og social integration i den første tid efter tilflytning. Det kan tyde på, at bosætning i disse kommuner i højere grad forstås som en proces, hvor tilflyttere ikke blot skal vælge området til, men også hjælpes til at blive en del af det lokale fællesskab.

Samarbejder

Ser man nærmere på tiltagene vedrørende samarbejder, træder især én samarbejdsform frem. Blandt kommunerne, der overgår forventningerne, angiver 42 pct., at de har etableret eller igangsat konkrete samarbejder med den region, de hører under. Det samme gælder kun 5-8 pct. af de øvrige kommuner, hvis befolkningsudvikling ligger på niveau med eller under forventningerne. Der synes ikke at være et klart geografisk mønster i, hvilke kommuner der etablerer kommunal-regionale samarbejder, idet de forekommer i alle fem regioner.

Mønstret kan pege på, at kommuner, der klarer sig bedre end forventet, oftere arbejder med bosætning som en opgave, der rækker ud over kommunen selv, og som kræver koordinering på tværs af forvaltningsniveauer. Det kan afspejle en mere strategisk og udadrettet tilgang, hvor bosætning kobles til bredere regionale dagsordener som mobilitet, arbejdsmarked, uddannelse og udvikling.

Figur 33: Har I etableret eller igangsat konkrete samarbejder med regionen som en del af jeres arbejde med bosætning i kommunens landsbyer? Opdelt efter hvordan kommunerne har klaret det

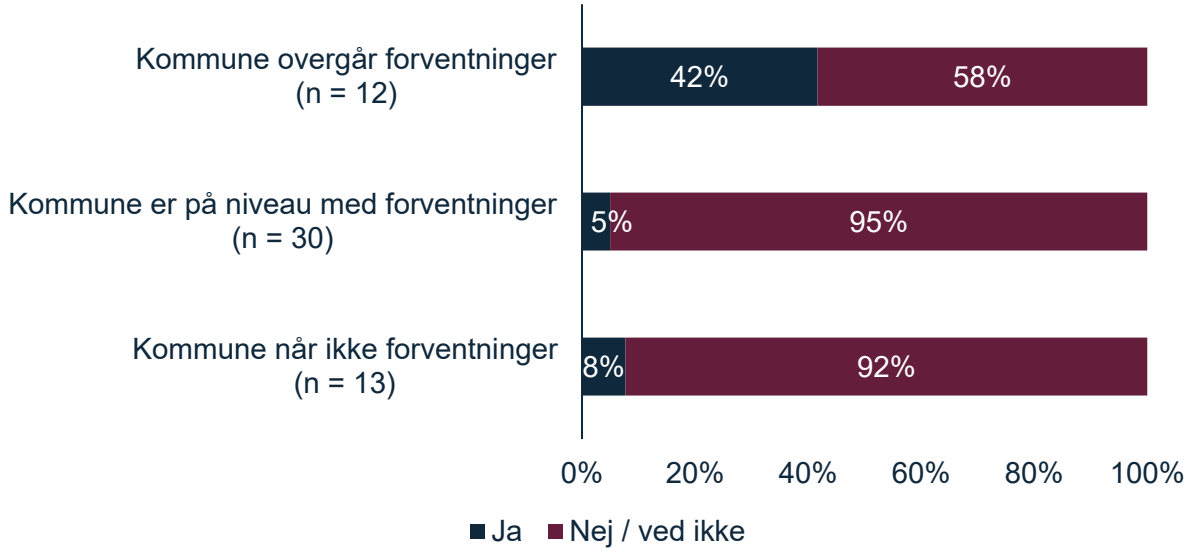

Note: N = 55, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

Databrug

Når det kommer til kommunernes anvendelse af tiltag relateret til databrug, ses to forskellige tendenser. På den ene side ser kommuner, der ikke når forventningerne, i højere grad ud til at arbejde med at indsamle viden, bruge data eller skabe overblik over flyttemønstre til og fra kommunens landsbyer end kommuner, der klarer sig bedre. Mere præcist gælder det 77 pct. af kommunerne, der ikke når forventningerne, mod 68 pct. af kommunerne, der er på niveau med forventningerne, og 50 pct. af kommunerne, der overgår forventningerne. Mønstret kan pege på, at databrug i denne form ikke nødvendigvis er en forudsætning for at klare sig godt, men i højere grad kan være et greb, som kommuner med udfordringer tager i brug for at kvalificere og koordinere deres indsats.

Figur 34: Har I aktuelt arbejdet med at indsamle viden, bruge data eller skabe overblik over flyttemønstre til og fra kommunens landsbyer? Opdelt efter hvordan kommunerne har klaret det

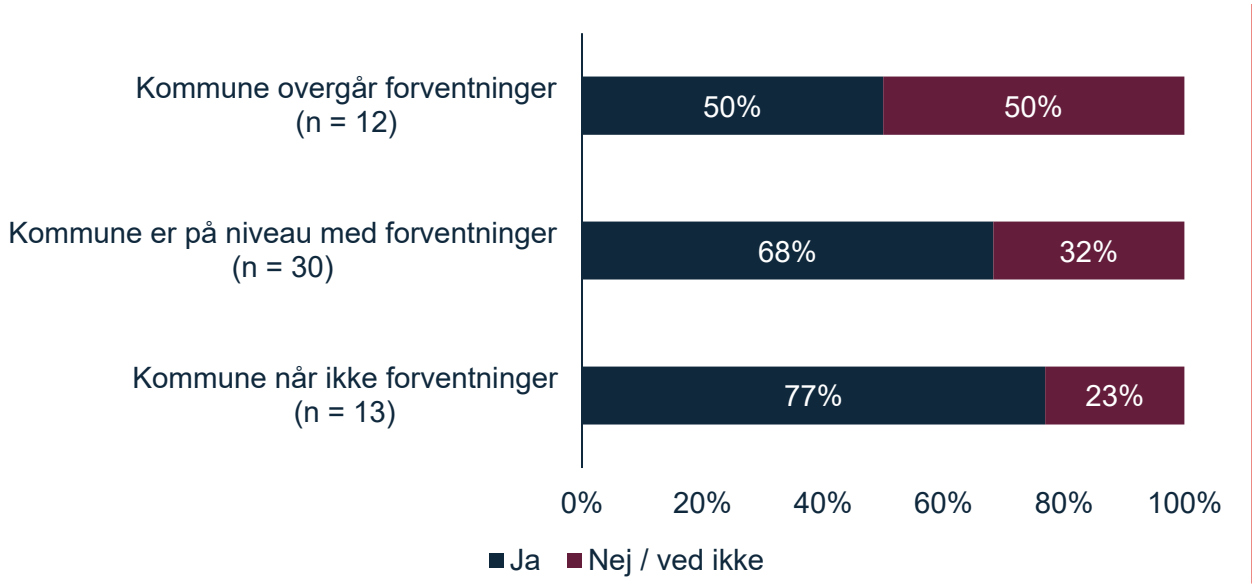

Note: N = 55, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

På den anden side ses en klar tendens til, at kommuner, der overgår forventningerne, oftere arbejder med at indsamle viden og data om borgernes begrundelser for at flytte til eller fra landsbyerne. Her angiver 67 pct. af kommunerne, der overgår forventningerne, at de gør dette, mens det gælder 48 pct. af kommunerne, der er på niveau med forventningerne, og 31 pct. af kommunerne, der ikke når forventningerne. Det kan afspejle, at kommuner, der klarer sig bedre end forventet, i højere grad anvender et mere indsatsnært og handlingsorienteret vidensgrundlag, hvor fokus ikke kun er på, at flytninger sker, men også på hvorfor de sker.

Figur 35: Har I aktuelt arbejdet med at indsamle viden, bruge data eller skabe overblik over borgernes begrundelser for at flytte til eller fra landsbyerne? Opdelt efter hvordan kommunerne har klaret det

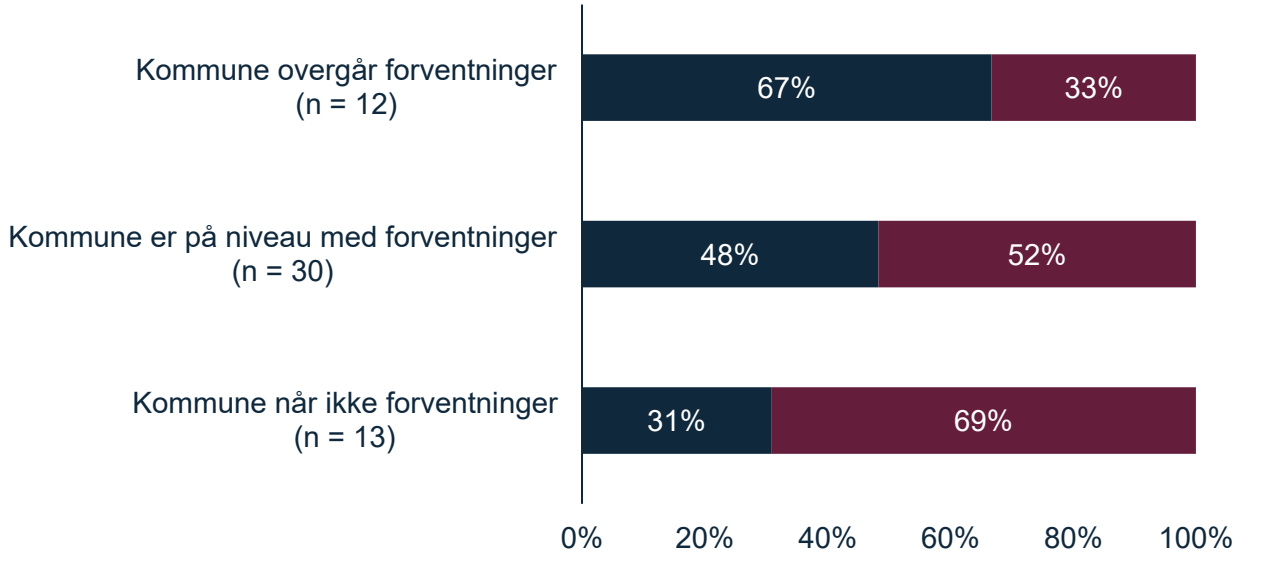

Note: N = 55, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

Opsamling

Samlet set indikerer resultaterne, at der er systematiske forskelle i det strategiske arbejde mellem kommuner, der overgår forventningerne til befolkningsudviklingen i landsbyer og landområder, og kommuner, der er på niveau med eller ikke lever op til forventningerne. Kommuner, der overgår forventningerne, rapporterer oftere, at de arbejder aktivt med synlighed og tiltrækning gennem markedsføring i nationale medier, samt med konkrete fastholdelsesgreb, der understøtter tilflytteres første tid i kommunen—blandt andet via informationsmateriale og brug af lokale frivillige ambassadører. Derudover skiller kommuner, der overgår forventningerne, sig ud ved i højere grad at have etableret konkrete samarbejder med deres region.

Et mere nuanceret mønster ses i relation til databrug. Kommuner, der ikke når forventningerne, arbejder oftere med at skabe overblik over flyttemønstre, hvilket kan pege på en mere reaktiv brug af data i mødet med tilbagegang. Kommuner, der overgår forventningerne, arbejder derimod oftere med viden om borgernes motiver for at flytte til eller fra landsbyerne, hvilket kan afspejle et mere fremadrettet og indsatsnært vidensgrundlag.

Under ét peger mønstrene på, at bestemte strategiske prioriteringer - særligt synlighed i eksterne kanaler, en organiseret tilflyttermodtagelse, mobilisering af lokale ressourcer samt forpligtende samarbejder på tværs af forvaltningsniveauer - kan være medforklarende for, hvorfor nogle kommuner lykkes bedre end andre. Det er imidlertid vigtigt at understrege, at analysen er deskriptiv og bygger på sammenhænge mellem indsats og resultat. Vi kan derfor ikke konkludere, at tiltagene i sig selv forårsager en bedre befolkningsudvikling. Det kan fx også være tilfældet, at kommuner med en mere positiv udvikling end forventet har flere ressourcer til at iværksætte tiltag. Resultaterne bør

derfor primært læses som en indikation af, hvilke strategiske greb der typisk optræder i kommuner, der klarer sig bedre end forventet, og som dermed er relevante at undersøge nærmere både som inspiration til kommunale praktikere på området samt i en mere kausal eller mekanismeorienteret analyse for forskningen i landsbyudvikling.

7. Metoden bag undersøgelsen

Undersøgelsen består af tre dele, som afspejles i de tre kapitler for delstudierne (kapitel 4, 5 og 6). Indsigterne i kapitel 4 bygger på en række forskellige analytiske greb, herunder en systematisk gennemgang og kodning af kommunernes bosætningsstrategier, indsigter fra kommunale medarbejdere med ansvar for kommunernes arbejde med bosætning via en spørgeskemaundersøgelse samt kvalitative interviews med både kommunale aktører og fageksperter på området.

Kapitel 5 og 6 bygger derimod hovedsageligt på registerbaserede informationer vedrørende alle danske landsbyer og landområder, herunder hvilke geografiske forhold, boligsammensætning og beboersammensætning der gør sig gældende i disse byer og områder. Nedenfor fremlægges beskrivelser af datagrundlaget og de metoder, der er anvendt til indsamling og analyse. I afsnit 7.1 indledes der med en gennemgang af delstudie 1, hvorefter der i afsnit 7.2 præsenteres en gennemgang af delstudie 2 og 3.

7.1 Delstudie 1

Eksplorative interviews med bosætningsmedarbejdere

Forud for spørgeskemaundersøgelsen afholdte vi 7 kvalitative interviews med udvalgte kommuner, med det formål at afdække, hvordan kommuner arbejder med bosætning til landsbyer i dag og hvordan kommunerne er organiseret omkring bosætning og landsbyudvikling. Formålet var at få indblik i forskellige måder at arbejde på og forskellige problemstillinger. Derfor er kommunerne rekrutteret med geografisk spredning og der er både rekrutteret kommuner med positiv og negativ nettotilflytning til kommunerne.

Erfarne kvalitative interviewere fra Epinion gennemførte interviewene ud fra en semistruktureret spørgeramme. Interviewene var af eksplorativ karakter. Forud for interviewet var der lavet kvalitativ desk research af 17 tilfældige kommuners bosætningsstrategier, og temaer herfra blev ”testet” til sidst i interviewet. Spørgerammen havde følgende temaer: 1) generelt arbejde med bosætning i kommunen 2) bosætning i landsbyer og prioriteter 3) test af temaer fra desk research: a) boligudvikling og infrastruktur, 2) uddannelse og erhverv, 3) markedsføring og synlighed 4) fastholdelse 5) fællesskab og 6) bæredygtighed og grøn udvikling.

Alle interviews var online og af ca. en halv times varighed. I flere kommuner deltog flere relevante medarbejdere.

Udarbejdelse af spørgeskema: Kortlægning af kommunale tiltag ved brug af sprogmodel

For at sikre, at spørgeskemaet i videst muligt omfang omfatter alle relevante dimensioner af kommunernes arbejde med bosætning og fastholdelse i landsbyer, har vi anvendt en sprogmodel til at analysere et omfattende tekstmateriale. Formålet med analysen har været systematisk at identificere de tiltag, strategier og organisatoriske greb, som kommuner potentielt kan bringe i anvendelse i arbejdet med bosætning og fastholdelse i landsbyområder.

Datagrundlaget for analysen består af offentligt tilgængelige kommunale budgetaftaler og bosætningsstrategier samt transskriptioner og noter fra kvalitative interviews med kommunale aktører og fageksperter. Herudover indgår relevant forskningslitteratur, herunder Nørgaard et al. (2022). De kommunale budgetaftaler og bosætningsstrategier er indsamlet gennem en kombination af webscraping og manuel indhentning fra kommunernes hjemmesider. Det samlede tekstmateriale for denne analyse bestod derfor af kommunale budgetaftaler, bosætningsstrategier, interviews med kommunale aktører og fageksperter samt videnskabelig litteratur inden for bosætning.

Kodningen af tekstmaterialet er gennemført ved hjælp af en sprogmodel, som systematisk har identificeret kommunale tiltag relateret til tiltrækning og fastholdelse i kommunernes landsbyer. For hvert identificeret tiltag har sprogmodellen genereret en kort beskrivelse, angivet det overordnede politikområde, registreret hvor mange gange tiltaget optræder i materialet samt knyttet en kildehenvisning til det konkrete tekstgrundlag, som tiltaget er identificeret på baggrund af.

På denne baggrund blev der identificeret i alt 134 kommunale tiltag. Disse tiltag er efterfølgende blevet kvalitetssikret og valideret gennem en kvalitativ gennemgang foretaget af en konsulent fra Epinion. Som led i denne validering blev der udtaget stikprøver med henblik på at kontrollere, at de identificerede tiltag havde tydelig forankring i kildematerialet, og at kodningen var meningsfuld og konsistent.

De 134 identificerede tiltag blev herefter anvendt som input i udviklingen af spørgeskemaet. Mere konkret blev de brugt til at identificere relevante spørgsmål og svarkategorier, som kunne sikre, at spørgeskemaet afspejlede bredden i kommunernes eksisterende praksisser, prioriteringer og strategiske overvejelser på området.

Det er væsentligt at understrege, at anvendelsen af sprogmodellen har fungeret som et analytisk støtteværktøj i en eksplorativ og systematiserende proces. Den endelige vurdering af relevans, formuleringer og anvendelse i spørgeskemaet er foretaget af projektets konsulenter. Dermed kombinerer tilgangen en datadrevet, systematisk gennemgang af et stort tekstmateriale med en faglig kvalitativ vurdering.

Spørgeskemaundersøgelsen

De 83 kommuner blev inviteret til at deltage i undersøgelsen via mail til deres bosætningskonsulent. Kontaktgrundlaget blev oparbejdet manuelt ud fra kommunernes hjemmesider. For at sikre at spørgeskemaet blev besvaret af en medarbejder med mest muligt kendskab til området, skrev vi i invitationen at mailen meget gerne måtte videresendes til relevante kollegaer, ligesom vi muliggjorde at flere fra samme kommune kunne besvare spørgeskemaet.

I tre kommuner var der mere end én respondent, der besvarede spørgeskemaet. Disse besvarelser er efterfølgende vægtet statistisk, så kommunens svar samlet tæller det samme som i de øvrige kommuner - 1.

Undersøgelsen løb fra start juni til midt august 2025. Epinion sendte to påmindelser og ringede til kommuner, som ikke havde besvaret spørgeskemaet.

Svarprocenten blandt kommunerne er 66 pct. idet 55/83 kommuner har besvaret spørgeskemaet. Kigger man på, hvor mange borgere bosat i landsbyer og landområder i Danmark, der er repræsenteret igennem de 55 kommuners besvarelser, så er det 73 pct. Nedenfor ses repræsentativiteten på region og kommunetyper.

Figur 36: Fordelinger af kommunerne der var i samplet og som deltog i undersøgelse på regioner

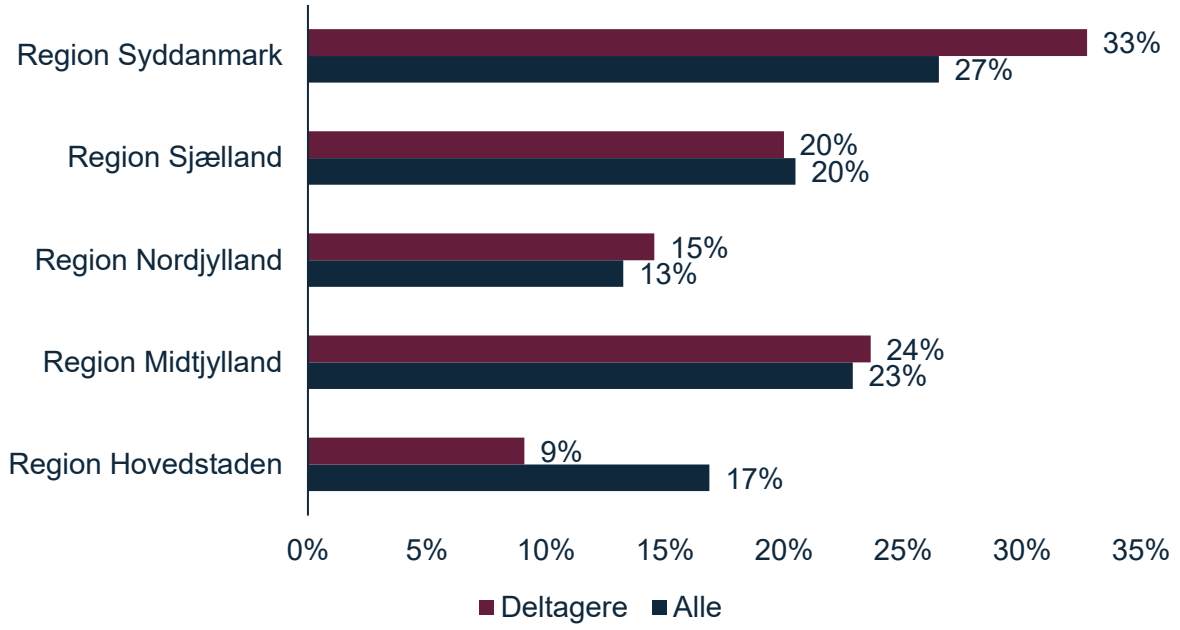

Note: N: Alle = 83, Deltagere = 55

Figur 37: Fordelinger af kommunerne der var i samplet og som deltog i undersøgelse på kommunetype

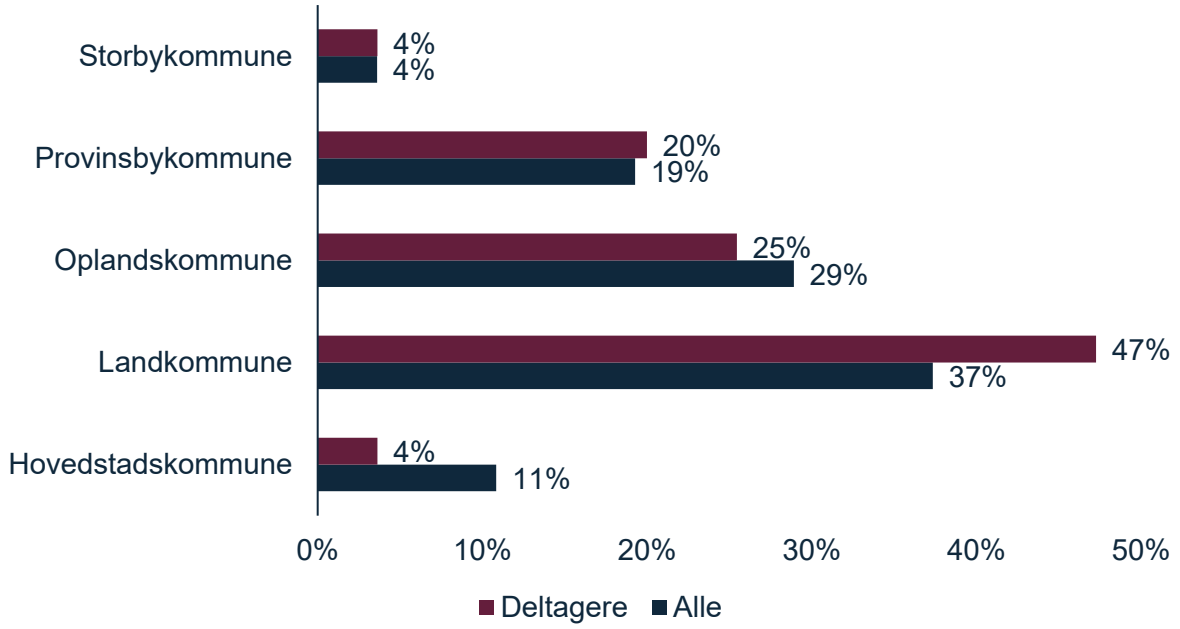

Note: N: Alle = 83, Deltagere = 55

7.2 Delstudie 2 og 3

I dette afsnit præsenteres datagrundlaget for analyserne, hvordan data er behandlet samt hvilke typer af analyser der er kørt på baggrund af dataene.

Datagrundlag

Analyserne i delstudie 2 og 3 bygger på en lang række forskellige registerdata – både offentligt tilgængelige data, samt data indhentet gennem forskerordningen ved Danmarks Statistik. De anvendte data stammer fra administrative registre, der indeholder oplysninger om bl.a. befolkning, uddannelse, beskæftigelse, sundhed, virksomheder, institutioner, geografiske forhold, rejsetider, regnskabstal, bygninger og boliger. I de to tabeller (6 & 7) nedenfor fremgår de konkrete kilder for hvert enkelt variabel der er inkluderet i modellerne i analysen.

Tabel 6: Kilder for variable i analyserne i delstudie 2:

Kategori	Variabel	Beskrivelse	Kilde
Geografiske rammevilkår	Ø-samfund	Landsby er på en ikke brofast ø	Egen kodning
	Bytype	Landsby / landområde	DST - BYSTRB
	Afstand til motorvej	Nærmeste motorvejsafkørsel	Datafordeler – GeoDanmark Vektor
	Afstand til sygehus	Nærmeste sygehus	CVR-registeret
	Afstand til praktiserende læge	Nærmeste læge	CVR-registeret
	Afstand til kyst	Nærmeste kyst	Datafordeler – GeoDanmark Vektor
	Afstand til togstation	Nærmeste togstation	Datafordeler – GeoDanmark Vektor
	Afstand til ungdomsuddannelse	Nærmeste gymnasial eller erhvervsuddannelse	STIL - UDDINST
	Afstand til storby	Nærmeste by blandt top 15 største byer i DK	Egen kodning
	Afstand til universitet	Nærmeste universitet	STIL - UDDINST
	Andel skov	Andel af arealet i en radius af 10 km fra byen som er skov	Datafordeler – GeoDanmark Vektor
	Antal virksomheder	Antal virksomheder i en radius af 12 km fra byen	CVR-registeret
	Antal supermarkeder	Antal supermarkeder i en radius af 5 km fra byen	CVR-registeret
Boligsammensætning	Beboelsesareal	Boligernes gennemsnitlige størrelse m^2	DST - BBRENHED
	Opførselsår	Boligernes gennemsnitlige opførselsår	DST - BBRENHED
	Boligsammensætning	Andelen af boligerne der er parcelhuse	DST - BBRENHED
	Boliganvendelse	Andelen af boligerne der anvendes af ejer, udlejes eller står tomme	DST - BBRENHED
	Varmekilde	Andelen af boligerne med fjernvarme	DST - BBRENHED
Beboersammensætning	Uddannelse	Andelen over 18 med grundskolen som højeste gennemførte uddannelse	DST - UDDA
	Køn	Andel mænd	DST - BEF
	Etnicitet	Andel etniske danske	DST - BEF
	Civilstatus	Andel over 18 gift	DST - BEF
	Familietype	Andel af husstande der er børnefamilier	DST - BEF

	Sundhed	Gennemsnitlig antal kontakter med læge	DST - SSKO
	Opvækst	Andel der er opvokset i landsbyer	DST - BEF
	Alder	Aldersgrupper; under 18, 19-36, 37-54. over 54	DST - BEF
	Disponibel indkomst	Gennemsnitlig disponibel indkomst for borgere over 18 år	DST - IND
	Beskæftigelsesgrad	Andel over 18 i beskæftigelse	DST - BFL
	Branche	Andel med arbejde i landbruget, offentlig adm., andre brancher	DST - BFL

Tabel 7: Kilder for variable i analyserne i delstudie 3:

Kategori	Variabel	Beskrivelse	Kilde
Fysiske og regnskabs-mæssige forhold	Afstand til folkeskole	Nærmeste folkeskole	STIL - UDDINST
	Afstand til nedlagt folkeskole	Nærmeste nedlagte folkeskole	STIL - UDDINST
	Afstand til ændret lokalplan	Nærmeste ændret lokalplan for perioden	Plan- og landdistriktsstyrelsen - Plandata
	Rejsetid med offentlig transport	Rejsetid via offentlig transport kl. 7:50 til centerbyen	Rejseplanens API
	Afstand til dagtilbud	Nærmeste dagtilbud	STIL - UDDINST
	Afstand til plejehjem	Nærmeste plejehjem	Sundhedsdatastyrelsen - Plejehjemsoversigten
	Udgift til dagtilbud	Udgifter til dagtilbud pr. barn	ISM – Kommunale Nøgletal
	Udgift til folkeskole	Udgifter til folkeskolen pr. elev	ISM – Kommunale Nøgletal
	Udgift til kultur	Udgifter til kultur pr. indbygger	ISM – Kommunale Nøgletal
	Udgift til sport og fritid	Udgifter til sport og fritid pr. indbygger	ISM – Kommunale Nøgletal
	Udgift til ældre	Udgifter til ældre pr. 67+-årig	ISM – Kommunale Nøgletal
	Tilskud via udligningssystem	Tilskud per indbygger	ISM – Kommunale Nøgletal
Indeks for strategiske tiltag	Boligudvikling/infrastruktur	Indeks for strategisk fokus på området	Spørgeskemadata - Epinion
	Markedsføring	Indeks for strategisk fokus på området	Spørgeskemadata - Epinion
	Fastholdelse	Indeks for strategisk fokus på området	Spørgeskemadata - Epinion
	Samarbejder	Indeks for strategisk fokus på området	Spørgeskemadata - Epinion
	Databrug	Indeks for strategisk fokus på området	Spørgeskemadata - Epinion
	Uddannelse	Indeks for strategisk fokus på området	Spørgeskemadata - Epinion

Behandling af data og population

Undersøgelsens omdrejningspunkt er de danske landsbyer og landområder, som defineres med udgangspunkt i Danmarks Statistiks (DST) register for bystørrelser (BYSTRB). I dette register er alle danske bopælsadresser koblet til byer og kategoriseringer af byernes størrelser. Vi betegner landsbyer og landområder som:

- **Landsby**: En landsby dækker over alle bopælsadresser, der kan kobles til en by, som har haft mellem 200 og 1.000 indbyggere i perioden 2014-2023.

- **Landområde**: Et landområde dækker over alle bopælsadresser inden for et postnummer, hvor bopælsadresserne ikke tilhører en by med flere end 200 indbyggere i perioden 2014-2023.

Landområderne er defineret ud fra postnumre, da alle bopælsadresser, der hører til byer med færre end 200 indbyggere, ikke tildeles et identificerbart bynavn i BYSTRB. Adresserne er af denne årsag i stedet koblet til et postnummer, som er det laveste geografiske niveau, vi kan samle bopælsadresserne under. Det er således også betegnelsen for postnummeret der navngiver landområderne. I praksis dækker landområderne over områder af forskellig geografisk størrelse, samt i antallet af små landsbysamfund med færre end 200 indbyggere indenfor områderne. Det gennemsnitlige antal indbyggere i landområderne er 1.234, hvor det mest befolkede landområde på landsplan er Slagelse med 7.189 indbyggere, og det mindst befolkede er Holte med 61 indbyggere. Hertil skal det nævnes, at vi har frasorteret meget små landområder, så at analysen ikke omfatter landområder med færre end 50 indbyggere. På baggrund af denne kodning har vi en population bestående af 946 landsbyer og 545 landområder.

Registeret BYSTRB anvendes på årlig basis fra 2014 til 2023 til at måle udviklingen i befolkningstallet for hver enkelt by og landområde. Derudover muliggør de årlige nedslag, at vi kan følge byer selvom indbyggertallet i løbet af perioden overstiger eller falder under grænseværdierne på 1.000 og 200 indbyggere. Dette er helt centralt for analysen, da vi på den måde undgår at højre- og venstretrunkere datagrundlaget og dermed skabe systematiske skævheder i data. Hvis en landsby for eksempel udgik af vores datagrundlag, fordi byen voksede fra 950 indbyggere i 2014 til 1.050 indbyggere i 2023, ville vi systematisk mangle landsbyer, der har haft en positiv befolkningsudvikling. På samme vis ville det at undlade landsbyer, som for eksempel går fra 250 indbyggere i 2014 til 150 i 2023, betyde, at vi systematisk mangler de landsbyer, hvor befolkningsudviklingen har været negativ. Derfor er betingelsen, som angivet i definitionen ovenfor, også, at en landsby er en landsby, hvis den på et tidspunkt i perioden 2014-2023 har haft mellem 200 og 1.000 indbyggere.

Foruden de førnævnte kodninger har vi foretaget en række mindre manuelle korrektioner af datagrundlaget. For det første er en række danske landsbyers navne omkodet tilbage i tid, således at byernes senest officielt gældende navn er det navn, der fremgår af analyserne. For det andet kan nogle landsbyer være delt på tværs af en eller flere kommunegrænser. I disse tilfælde er bopælsadresserne for den pågældende by samlet under den kommune, hvor den største andel af byens bopælsadresser findes. Dette sikrer, at disse byer ikke tælles dobbelt i analyserne. Endelig har adskillige danske landsbyer samme navn på tværs af landet. I datagrundlaget er det imidlertid sikret, at alle bopælsadresser tilhørende et bynavn knyttes til en unik kombination af by- og kommunenavn.

Hver landsby og hvert landområde har efterfølgende fået tildelt et koordinatsæt, der er blevet anvendt i de geografiske analyser (fx afstandsmål). For landsbyerne har vi anvendt et API-kald til OpenStreetMap til at finde det gældende koordinatsæt. For landområderne, der som tidligere nævnt dækker over danske postnumre, har vi i stedet beregnet midtpunktet for hvert enkelt landområde – dette punkt anvendes som koordinatsæt for alle de geografiske beregninger for landområderne. De geografiske analyser af landområder bør således bedst ses som en gennemsnitsbetragtning for landområderne.

Kodning af centrale variable

Analysens omdrejningspunkt er befolkningsudviklingen for hver enkelt landsby og hvert enkelt landområde. Udviklingen er beregnet som den procentuelle ændring i antallet af indbyggere fra 2014 til 2023. Udviklingen spænder fra et fald på 54 pct. (landområde omkring Lystrup i Aarhus Kommune) til en stigning på 205 pct. (landområde omkring Solrød Strand i Solrød Kommune).

En række af rammevilkårene i analysen er variable, der baserer sig på afstandsmål fra landsbyerne og landområderne til forskellige objekter. Variablene er overordnet set konstrueret på én af to måder: Enten er afstandsmålet et udtryk for den korteste afstand i fugleflugt mellem byen eller området og objektet, eller også er det en optælling af objekter inden for en radius omkring landsbyen eller landområdet. Den korteste afstand måles ved, at vi for hver landsby og hvert landområde beregner afstanden i km til alle relevante objekter, fx universiteter, større byer, motorvejsafkørsler og kystlinjer. Herefter gemmer vi den korteste af disse afstande, som anvendes i analyserne.

Radiusmålet anvendes til tre forskellige variable. Det bruges for det første som et mål for, hvor mange virksomheder og supermarkeder der er inden for en radius af hhv. 12 og 5 km fra landsbyerne og landområderne. Grænsen på 12 km er valgt, fordi det svarer til grænsen for befordringsfradraget, mens de 5 km er valgt som en indikation for kort rejsetid til indkøbsmuligheder. Radiusmålet anvendes derudover til at måle, hvor stor en andel af arealet i en radius af 10 km omkring hver landsby og landområder, der er dækket af skov.

Gennem forskerordningen ved DST har vi dannet en række forskellige variable vedrørende boligmassen og indbyggere i landsbyerne og landområderne. Størstedelen af variablene er målt som andele af populationen af bygninger og indbyggere, mens en række variable også er målt som gennemsnit for populationen af bygninger og indbyggere.

I delstudie 3 tilføjer vi desuden nogle nye typer variable. For det første anvender vi et mål for rejsetiden med offentlig transport fra hver landsby og hvert landområde. Variablen er dannet via et API-kald til Rejseplanen.dk, hvor vi har søgt efter rejsetiden, målt i minutter, med offentlige transportmidler fra byerne og områderne til rådhuset i kommunen med afgang kl. 7.30 om morgenen på en hverdag i 2025. I rejsetiden er eventuelle strækninger, der må tilbagelægges til fods, inkluderet. For det andet indgår en række regnskabsmæssige nøgletal for kommunernes økonomi. Disse tal er hentet fra Kommunale Nøgletal, som er en side drevet af Indenrigs- og Sundheds-ministeriet.

Fælles for langt størstedelen af variablene i analyserne er, at de vedrører forhold, som er målt i 2023 eller senere. Det vil sige, at variablene i modellen er målt på samme tidspunkt som eller efter vores outcome, der måler udviklingen i indbyggertallet fra 2014 til 2023. Analysens identificerede sammenhænge mellem rammevilkår og befolkningsudvikling bør således fortolkes som udtryk for, hvad der karakteriserer de landsbyer og landområder i dag, som er vokset mest og mindst i perioden. Undtagelsen er variablen for skolelukninger, som måler afstanden til nærmeste skolelukning for skoler, der er lukket i perioden fra 2014 til 2023.

Analytisk tilgang - modelspecifikationer

Hovedresultaterne i delstudie 2 og 3 baserer sig på lineære regressionsmodeller estimeret ved ordinary least squares (OLS). Modellerne anvendes til at analysere sammenhængen mellem befolkningsudviklingen i landsbyer og landområder i perioden 2014-2023 og en række forklarende variable.

I delstudie 2 omfatter de forklarende variable landsbyernes og landområdernes rammevilkår, herunder geografiske forhold, boligforhold og befolkningssammensætning. I delstudie 3 udvides specifikationen med variable, der i højere grad afspejler kommunal indflydelse, herunder indeks vedrørende strategier fra spørgeskemaundersøgelsen, regnskabsmæssige nøgletal og konkrete kommunale initiativer

Modellerne kan formelt skrives som følger:

(1) $$befolkningsudvikling_i = \alpha + \beta * X_{rammevikår,i} + \epsilon_i$$

(2) $$befolkningsudvikling_i = \alpha + \beta * X_{rammevikår,i} + \gamma * Z_{kommune,i} + \epsilon_i$$

Hvor $befolkningsudvikling_i$ angiver befolkningsudviklingen i landsby eller landområde i, X_i er en vektor af observerede rammevilkår, β er den tilhørende vektor af regressionskoefficienter. α angiver konstantleddet, og ϵ_i er fejlleddet. I delstudie 3 udvides modellen med yderligere vektor Z_i, der indeholder kommunale forhold, samt den tilhørende koefficientvektor γ.

Modellerne estimeres med klyngerobuste standardfejl på kommuneniveau. Dette gøres for at tage højde for både potentiel heteroskedasticitet og intra-kommunal korrelation i fejlleddene, idet landsbyer og landområder inden for samme kommune må forventes at være eksponeret for delvist fælles strukturelle og institutionelle forhold.

Den estimerede model fra delstudie 2, jf. ligning (1), anvendes endvidere til at beregne den forventede befolkningsudvikling for hver enkelt landsby og hvert enkelt landområde givet de observerede rammevilkår. Den prædikterede værdi kan skrives som:

(3) $$\widehat{befolkningsudvikling_i} = \hat{\alpha} + \hat{\beta} * X_{rammevikår,i}$$

Hvor $\widehat{befolkningsudvikling_i}$ er den modelbaserede forventede befolkningsudvikling for landsby/landområde i.

For hver landsby og hvert landområde beregnes herefter differencen mellem den faktiske og den prædikterede befolkningsudvikling:

(4) $$difference_i = befolkningsudvikling_i - \widehat{befolkningsudvikling_i}$$

hvor en positiv difference angiver, at befolkningsudviklingen har været mere positiv end forventet givet områdets observerede rammevilkår, mens en negativ difference angiver, at udviklingen har været mindre positiv end forventet.

Denne residualbaserede tilgang anvendes analytisk til at identificere landsbyer og landområder, som henholdsvis over- eller underperformer relativt til det niveau, der kan forventes på baggrund af modellens inkluderede forklaringsfaktor.

8. Litteraturliste

Aner, L. G., & Kalsø Hansen, H. (2014). Flytninger fra byer til land- og yderområder: Højtuddannede og socialt udsatte gruppers flytninger fra bykommuner til land- og yderkommuner – Mønstre og motiver. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. http://www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=4301&PID=9267

Andersen, H. S., Nørgaard, H., Jensen, J. O., & Simon, C. (2010). Yderområderne og deres til- og fraflytning: Baggrundsrapport til SBi 2010 52: Tilflyttere til yderområder: Forandring, integration og strategier. SBI Forlag. *SBi 2010 Nr. 53*.

Andersen, H. S. (2016). Valg af uddannelse og fraflytning fra yderområder [Conference presentation]. Boligforskerseminar, København.

Bavnbæk, K. F., & Thuesen, A. A. (2025). Navigating spatial justice: Exploring municipal planners' logics in differentiated village planning. Journal of Rural Studies, 114, Article 103496. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103496

Bolig- og Planstyrelsen. (2021). Strategisk planlægning for landsbyer. Planinfo.dk.

ESPON. (2017). Shrinking rural regions in Europe. In I. Raugze, G. Daly, & M. Herwijnen (Eds.), *Policy brief*. European Spatial Planning Observation Network.

Erhvervsministeriet, 2020. Planloven, LBK nr 1157 af 01/07/2020. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2020/1157

Gandrup, T. (2025). Can Social Capital Be Exchanged for Rural Development? Potentials and Limits Explored Through the Case of Citizen-Initiated Rural Grocery Stores in Denmark. *Sociologia Ruralis*, *65*(2), Artikel e70000. https://doi.org/10.1111/soru.70000

Gulisova, B., Horbel, C., & Noe, E. (2025). Place branding and sustainable rural communities: qualitative evidence from rural areas in Denmark. *Journal of Strategic Marketing*, *33*(3), 356-377. https://doi.org/10.1080/0965254X.2021.2006274

Görmar, F. (2023). Loss and change: Culture narratives in old industrial regions in East Germany. *Regional Science Policy & Practice, 15*(7), 1577–1596. https://doi.org/10.1111/rsp3.12689

Hospers, G. A., & Reverda, N. (2015). Managing population decline in Europe's urban and rural areas. *SpringerBriefs in Population Studies*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-12412-4

Huric Larsen, J. F. (2014). Danmarks land- og yderkommuner 2001-2011: Et erhvervsøkonomisk overblik. Center for Landdistriktsforskning, Syddansk Universitet. *CLF Rapport Vol. 37*. http://static.sdu.dk/mediafiles/5/2/2/%7B5220728B-A374-444D-9691-26CEF7AB1960%7DCLF%20Report%2037%20-%20erhvervsudvikling%20i%20land-%20og%20yderkommuner.pdf

Iversen, E. B., Ibsen, B., & Schmidt, E. B. (2023). *Civilsamfundets betydning for lokal udvikling i landdistrikter*. Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, SDU. Movements Bind 2023 Nr.6 https://www.sdu.dk/da/forskning/cisc/forskningsprojekter/projekter/2021_civilsamfund_landdistrikter

Jensen, H. T., Plum, V., Skriver, P. H., & Holmes, E. (2019). Udkantsdanmark myte eller realitet? *MOSPUS Research Paper Serie Bind 2019*. Roskilde Universitet.

Lehtonen, O. (2021). Primary school closures and population development: Is school vitality an investment in the attractiveness of the (rural) communities or not? *Journal of Rural Studies, 82*, 138–147. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.01.011

Liu, Y., & Li, Y. (2017). Revitalize the world's countryside. *Nature, 548*(275–277). https://doi.org/10.1038/548275a

Lysgård, H. K. (2016). The 'actually existing' cultural policy and culture-led strategies of rural places and small towns. *Journal of Rural Studies, 44*, 1–11. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.12.014

Nørgaard, H., Egsgaard-Pedersen, A., Andersen, H. T., & Sørensen, E. S. (2022). *Kommunale indsatser for at tiltrække tilflyttere til land- og yderkommuner*. Institut for Byggeri, By og Miljø (BUILD), Aalborg Universitet. BUILD Rapport Bind 2022 Nr. 7

Nørgaard, H., Andersen, H. T., Lange, E. S., & Ruud, M. S. (2023). Myter og realiteter om flyttemotiver, bolig- og bosætningspræferencer: Hvem vil gerne bo hvor, hvordan og hvorfor? (1 udg.) Institut for Byggeri, By og Miljø (BUILD), Aalborg Universitet. BUILD Rapport Bind 2023 Nr. 18

Permentier, M, Van Ham, M & Bolt, G 2009, 'Neighbourhood reputation and the intention to leave the neighbourhood', Environment and Planning A, vol. 41, no. 9, pp. 2162-2180. https://doi.org/10.1068/a41262

Sørensen, J. F. L., Svendsen, G. L. H., Jensen, P. S., & Schmidt, T. D. (2021). Do rural school closures lead to local population decline? *Journal of Rural Studies, 87*, 226–235. https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.09.016

Sørensen, J. F. L. (2014). Landdistrikternes befolknings- og beskæftigelsesudvikling. Syddansk Universitet. Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter. *CLF Rapport Nr. 29*. https://www.sdu.dk/-/media/files/om_sdu/institutter/iful/udgivelser/clf+rapport+29+-+landdistrikternes+befolknings-+og+besk%C3%A6ftigelsesudvikling.pdf

9. Bilag

9.1 Bilag 1 - delstudie 1

Bilag 1.1: Arbejder med data på flyttemønstre til og fra landsbyer

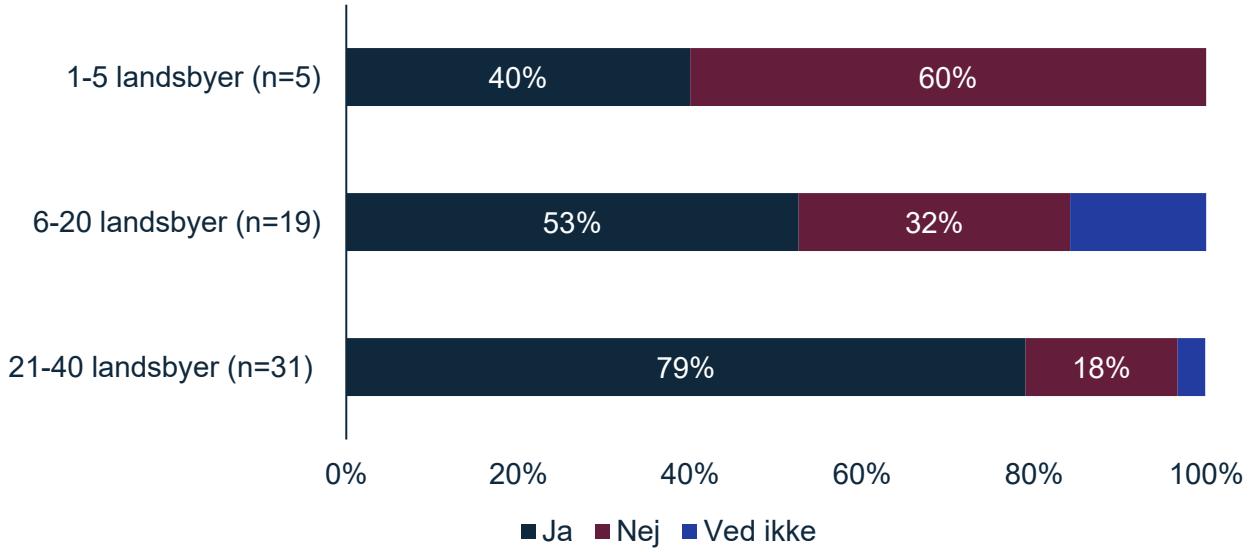

Bilag 1.2: Har I aktuelt igangsat følgende konkrete tiltag inden for arbejdet med bosætning i kommunens landsbyer? Opdelt efter antallet af landsbyer i kommunen

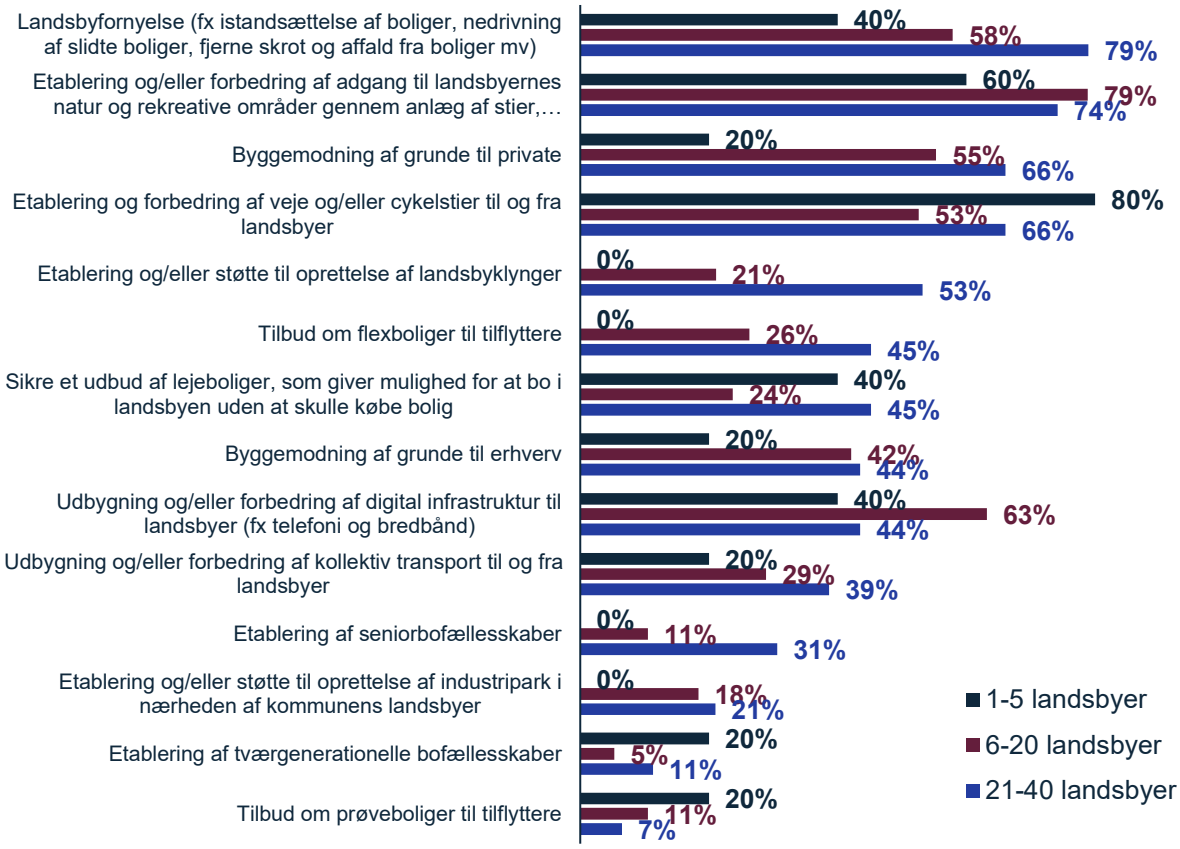

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Bilag 1.3: Har I aktuelt igangsat følgende konkrete tiltag inden for arbejdet med bosætning i kommunens landsbyer? Opdelt efter centerbyens tyngde

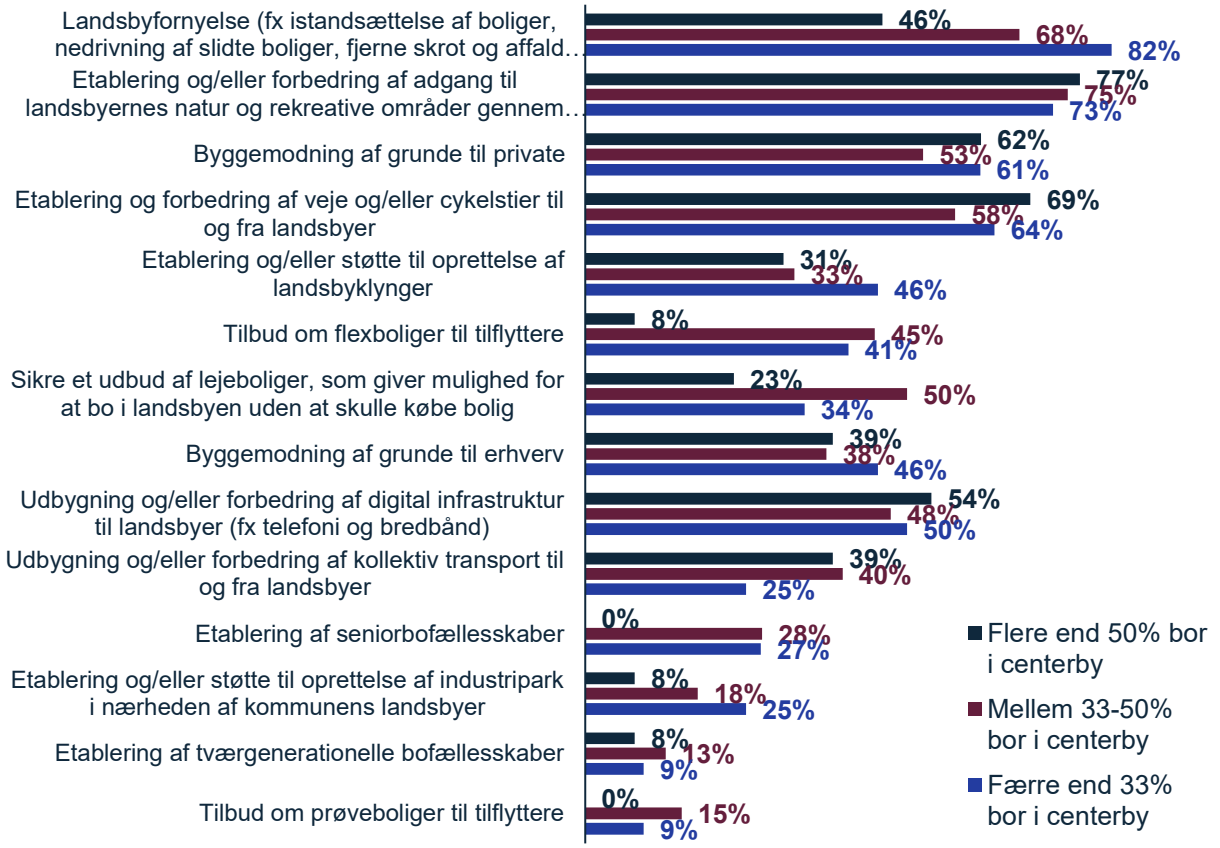

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Bilag 1.4: Har I aktuelt etableret eller igangsat følgende konkrete samarbejder som en del af jeres arbejde med bosætning i kommunens landsbyer? Opdelt efter øst/vest danske kommuner

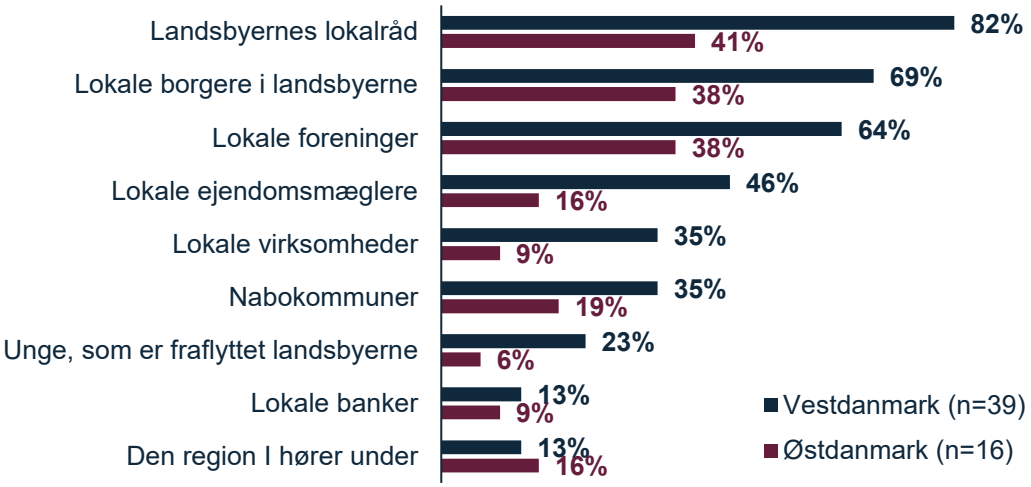

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

Bilag 1.5: Har I aktuelt arbejdet med at indsamle viden, bruge data eller skabe overblik over følgende områder? Opdelt efter antallet af landsbyer i kommunen

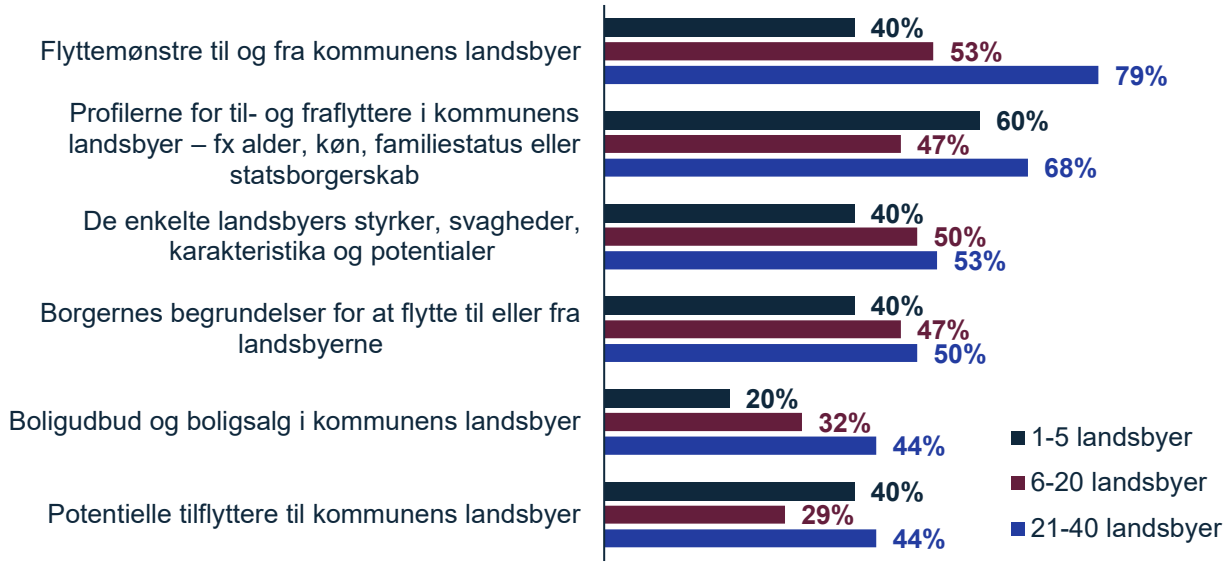

Note: Besvarelser fra den kommunale spørgeskemaundersøgelse, n=55

9.2 Bilag 2 - delstudie 2

Bilag 2.1: Regressionsoutput for model i delstudie 2

Typer af variable	Variabel	Koefficient	Standardfejl	P-værdi
	Konstant	-215,455	88,434	0,015**
Geografiske rammevilkår	Afstand kyst	-1,036	0,426	0,015**
	Afstand motorvej	-0,671	0,401	0,094*
	Afstand læge	1,06	1,18	0,369
	Afstand storby	0,106	0,292	0,718
	Afstand sygehus	-0,204	0,629	0,746
	Afstand togstation	0,225	0,316	0,476
	Afstand ungudd.	-0,194	0,756	0,798
	Afstand universitet	-0,827	1,276	0,517
	Andel fjernvarme	0,142	0,122	0,245
	Andel skov	0,769	0,601	0,201
	Supermarkeder	-0,503	0,981	0,609
	Antal virksomheder	-0,845	1,31	0,519
	Landområde	5,985	3,392	0,078*
	Øsamfund	5,538	2,028	0,006**
Boligsammensætning	Beboelsesareal	-1,132	0,6	0,059*
	Benytter ikke bolig	0,283	1,585	0,858
	Ejer benytter	-0,169	0,87	0,846
	Ejer udlejer (ref.)	.	.	.
	Opførselsår	1,491	0,475	0,002**
	Andel parcelhus	-2,035	0,654	0,002**
Beboersammensætning	Andel under 18 år	5,005	2,033	0,014**
	Andel 18-36 år	3,006	2,432	0,217
	Andel 36-54 år	-1,505	2,071	0,468
	Andel over 54 år (ref.)	.	.	.
	Andel børnefamilie	3,84	1,483	0,01**
	Andel etnisk dansk	-2,88	0,917	0,002**
	Andel gift	0,61	0,9	0,498
	Andel i landbrug branche	-0,758	1,037	0,465
	Andel mænd	-2,961	1,722	0,086*
	Andel i offentlig branche	-0,561	0,699	0,422
	Andel i øvrig privat branche (ref.)	.	.	.
	Andel opvokset landsby	-3,306	0,828	0**
	Beskæftigelsesgrad	-0,928	1,131	0,412
	Indkomst	-1,337	1,34	0,319
	Kontakt læge	1,864	1,406	0,185
	Andel grundskole	-1,307	1,09	0,231
N	1509			
R^2	0,36			

Note: * 90%-signifikansniveau, ** 95 %-signifikansniveau. Standardfejlene (klyngekorrigeret på kommuneniveau) vist under koefficientestimaterne.

Bilag 2.2: Den lineær korrelation mellem afstand til kyst og befolkningsudvikling i landsbyer og landområder - farven angiver alene modelbidraget fra landsbyernes afstand til kysten

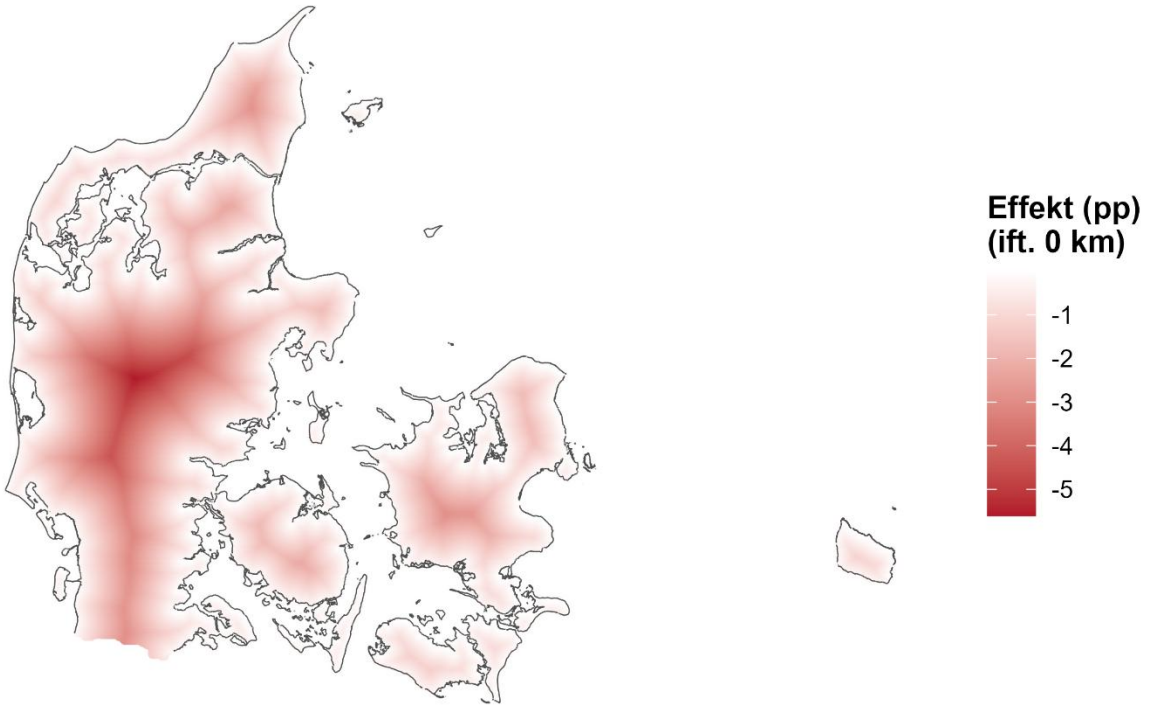

9.3 Bilag 3 - delstudie 3

Bilag 3.1: Regressionsoutput for de to modeller

Variabel	Model 1 - fysiske/regnskabsforhold	Model 2 – indeks for strategi
Afstand til folkeskole	1,23 (1,76)	-
Afstand til nedlagt folkeskole	1,00* (0,52)	-
Afstand til ændret lokalplan	-1,32 (1,13)	-
Rejsetid med offentlig transport	0,24 (0,18)	-
Afstand til dagtilbud	2,72 (1,76)	-
Afstand til plejehjem	-0,81 (1,04)	-
Udgift til dagtilbud	-0,42** (0,17)	-
Udgift til folkeskole	-0,11** (0,05)	-
Udgift til kultur	-4,42 (2,76)	-
Udgift til sport og fritid	-1,80 (1,91)	-
Udgift til ældre	0,05 (0,13)	-
Tilskud via udligningssystem	-0,05 (0,09)	-
Indeks - boligudvikling/infrastruktur	-	-2,95 (2,91)
Indeks - markedsføring	-	0,86 (3,10)
Indeks - fastholdelse	-	-1,76 (2,62)
Indeks - samarbejder	-	-0,17 (2,04)
Indeks - databrug	-	0,64 (1,57)
Indeks - uddannelse	-	-0,33 (1,25)
Geografiske rammevilkår	✓	✓
Boligsammensætning	✓	✓
Demografiske rammevilkår	✓	✓
N	1509	1086
R^2	0,36	0,37

Note: * 90%-signifikansniveau, ** 95 %-signifikansniveau. Standardfejlene (klyngekorrigeret på kommuneniveau) vist under koefficientestimaterne. Bemærk, at model 2 kun baserer sig på et datasæt bestående af landsbyer og landområder fra de 55 kommuner der deltager i spørgeskemaundersøgelsen.

Bilag 3.2: Den lineær korrelation mellem afstand til lukkede skoletilbud og befolkningsudvikling i landsbyer og landområder - farven angiver alene modelbidraget fra landsbyernes afstand til skolelukninger

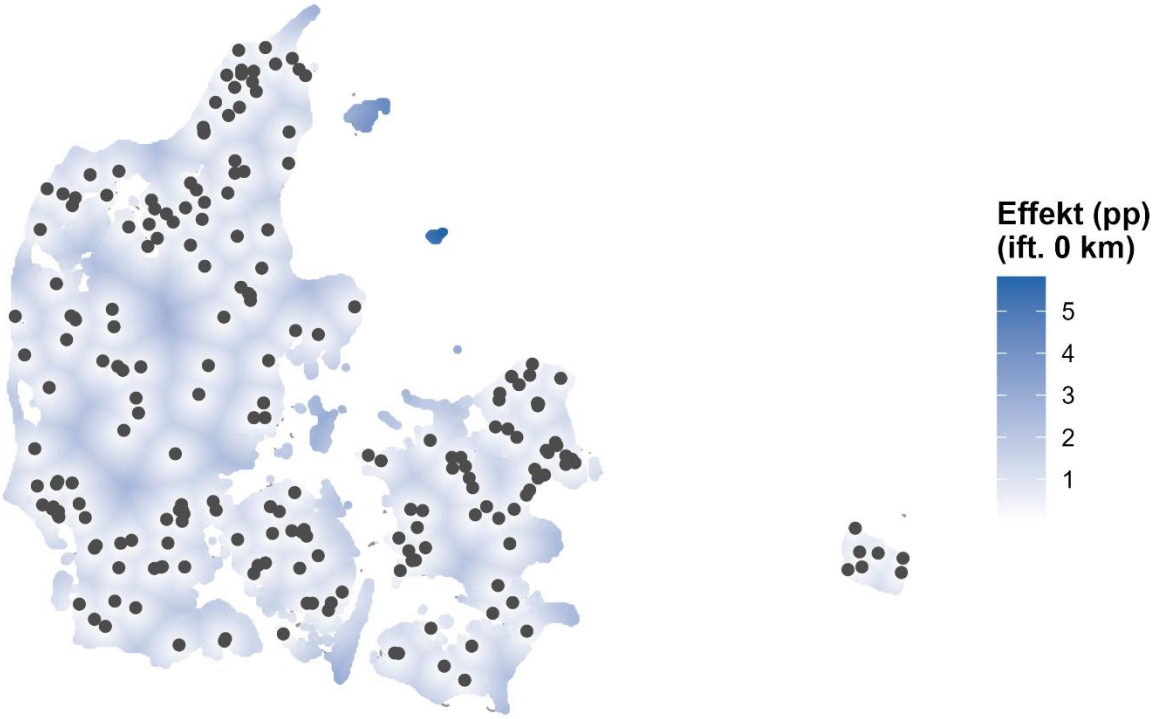

Bilag 3.3: Kategorisering af kommunerne efter om det overgår, er på niveau med eller ikke når de forventede befolkningsudviklinger

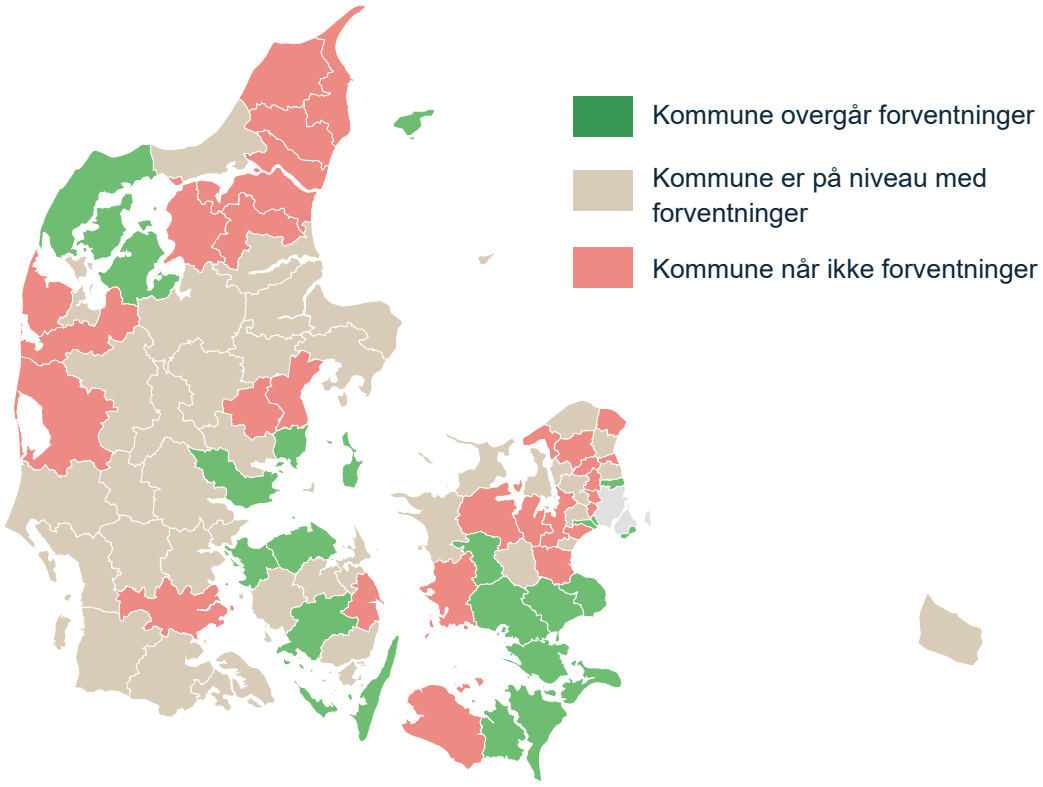

Note: Egne beregninger pba. registre via Danmarks Statistik. N = 88

Bilag 3.4: Andelen af landsbyer og landområder i hver kommune som klarer det bedre end forventet opdelt efter om kommunen er en landsbykommune eller ej

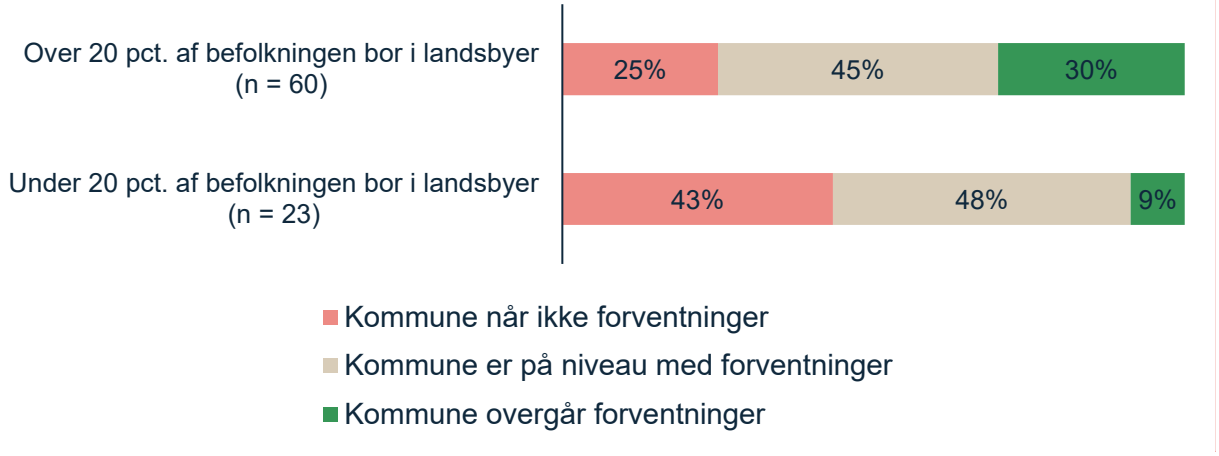

Note: N = 83, kommuner med færre end 500 borgere bosat i kommunen er frasorteret i opgørelserne

Epinion

Epinion Aarhus

Fellow Workspace

Mariane Thomsens Gade 4b

8000 Aarhus C
Denmark

T: +45 87 30 95 00

E: aarhus@epinionglobal.com

Epinion Copenhagen

Ryesgade 3F
2200 Copenhagen N
Denmark

T: +45 87 30 95 00

E: copenhagen@epinionglobal.com